

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
ДРЖАВНА РЕГУЛАТОРНА КОМИСИЈА
ЗА ЕЛЕКТРИЧНУ ЕНЕРГИЈУ

ИЗВЈЕШТАЈ О РАДУ 2018

Босна и Херцеговина
**ДРЖАВНА РЕГУЛАТОРНА КОМИСИЈА
ЗА ЕЛЕКТРИЧНУ ЕНЕРГИЈУ**

**ИЗВЈЕШТАЈ О РАДУ
ДРЖАВНЕ РЕГУЛАТОРНЕ КОМИСИЈЕ ЗА ЕЛЕКТРИЧНУ ЕНЕРГИЈУ
У 2018. ГОДИНИ**

Тузла, децембар 2018. године

Извјештај о раду Државне регулаторне комисије за електричну енергију слиједи приступ извјештавања регулаторних тијела у Европској унији и захтјеве Енергетске заједнице, са прилагођавањима која изражавају специфичности регулаторног оквира у Босни и Херцеговини.

Моле се корисници Извјештаја да приликом употребе података обавезно наведу извор.

Садржај

1.	УВОД	1
2.	САСТАВ И ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА ДРЖАВНЕ РЕГУЛАТОРНЕ КОМИСИЈЕ	3
3.	КЉУЧНЕ АКТИВНОСТИ.....	7
3.1	Правила и документа ДЕРК-а	7
3.2	Документа која одобрава ДЕРК	11
3.3	Поступци лиценцирања.....	16
3.4	Праћење активности лиценцираних субјеката	18
3.5	Рјешавање спорова	21
3.6	Технички аспект рада електроенергетског система.....	22
3.7	Поступци одређивања тарифа	26
3.8	Тржиште електричне енергије	29
3.9	Енергетска статистика	39
3.10	Остале кључне активности	42
4.	АКТИВНОСТИ У МЕЂУНАРОДНИМ ИНСТИТУЦИЈАМА	47
4.1	Енергетска заједница	47
4.2	Регионална асоцијација енергетских регулатора – ERRA.....	53
4.3	Асоцијација медитеранских енергетских регулатора – MEDREG	54
4.4	Савјет европских енергетских регулатора – CEER	55
4.5	Међународна конфедерација енергетских регулатора – ICER	56
4.6	Међурегионална сарадња.....	57
5.	РЕВИЗИЈСКИ ИЗВЈЕШТАЈ	59
6.	ОСНОВНИ ПРАВЦИ АКТИВНОСТИ У 2019. ГОДИНИ.....	61
ПРИЛОЗИ		
А:	Основни подаци о електроенергетском систему Босне и Херцеговине	65
Б:	Карта електроенергетског система Босне и Херцеговине	67
Ц:	Билансне величине електроенергетског сектора Босне и Херцеговине	69
Д:	Електроенергетски показатељи Босне и Херцеговине	71
Е:	Acquis Енергетске заједнице	73

1. УВОД

Одрживи развој енергетског сектора, на глобалном, регионалном и локалном плану, императивна је задаћа дјеловања креатора политика и регулатора, као и одговорних компанија и купаца. Одлуке које се доносе на националном и европском нивоу утичу једне на друге и одређују како задовољавати потребе за енергијом, по којој економској цијени и каквим утицајем на околиш. Промјене дјелују на начин производње, транспорта и потрошње енергије и утичу на данашње и будуће генерације. Ови изазови истовремено су и нови потенцијал сектора – омогућавају се нови флексибилни односи између пружалаца и корисника услуга, снабдјевача и купаца, који нуде ефикасније модалитете функционисања тржишта. Енергетска транзиција јесте изазов, али и прилика за нови замах у развоју сектора енергије, привреде и друштва у цјелини.

Босна и Херцеговина (БиХ) је у 2018. години направила значајне кораке на путу ка интеграцији у Европску унију. Одговори на Упитник и додатна питања Европске комисије за припрему мишљења о Захтјеву за чланство БиХ у ЕУ, који су израђени за поглавља *Енергија*, *Трансевропске мреже* и *Заштита потрошача и здравља*, омогућиће детаљно идентификовање неопходних даљњих активности у примјени енергетске правне тековине Европске уније о интерном тржишту.

Државна регулаторна комисија за електричну енергију (ДЕРК) је током 2018. године наставила мисију регулатора у сектору, креирајући услове за слободну трговину и поуздано снабдијевање електричном енергијом, уз континуисани надзор лиценцираних субјеката. Заједно са регулаторима из регије, ДЕРК је учествовао у реализацији конкретних мјера за развој регионалног тржишта електричне енергије и његову интеграцију са тржиштем ЕУ.

Тржишни принципи у сегменту помоћних услуга и балансирања електроенергетског система су потпуно заживјели у БиХ и служе као примјер успјешног модела у југоисточној Европи. Велепродајно тржиште, мада и даље није институционализовано, показује импресиван обим трговине. На мало-продајном тржишту купци који су промијенили снабдјевача набили су 14,7% укупне крајње потрошње. Поред тога, десетине хиљада купаца промијенило је услове снабдијевања промјеном уговора са својим ранијим традиционалним снабдјевачима, чиме су на отвореном тржишту изабрали понуду за снабдијевање која им најбоље одговара.

Електроенергетски систем БиХ је у току 2018. године радио стабилно и без већих проблема. Свим корисницима система је омогућен функционалан рад према дефинисаним стандардима квалитета. У електропреносни систем укључен је нови далековод ДВ 110 киловолти (kV) Томиславград–Купрес, као и више нових трафостаница ТС 110/x kV. Трафостаница Горњи Бришник изграђена је ради прикључења вјетроелектране Месиховина на преносну мрежу. Овај, први вјетропарк у

Државна регулаторна комисија за електричну енергију (ДЕРК) је независна институција Босне и Херцеговине, која дјелује у складу са принципима објективности, транспарентности и равноправности, и има јурисдикције и одговорности над преносом електричне енергије, операцијама преносног система и међународном трговином електричном енергијом, као и над производњом, дистрибуцијом и снабдијевањем електричном енергијом купаца у Брчко Дистрикту БиХ.

ДЕРК је непрофитна институција и финансира се из регулаторних накнада које плаћају лиценцирани субјекти.

Босни и Херцеговини, чија је укупна инсталисана снага 50,6 мегавата (MW) пуштен је у пробни рад 14. марта 2018. године. У априлу 2018. године у малој хидроелектрани (МХЕ) Дуб инсталисане снаге 9,4 MW извршена је прва синхронизација генератора на електроенергетски систем, чиме је почео њен пробни рад. МХЕ Дуб је прикључена на преносну мрежу преко трафостанице ТС 110/35 kV Дуб. У новембру 2018. године у погон је пуштена нова трафостаница ТС 110/33 kV Јеловача, изграђена ради прикључења вјетроелектране Јеловача инсталисане снаге 36 MW, чије пуштање у рад се очекује почетком 2019. године.

У протеклој години остварена је рекордна производња од 17.873 гигаватсати (GWh) електричне енергије, што је 2.721 GWh, односно 18,0 % више од производње у 2017. години. Хидролошки изузетно повољна година са интензивним падавицама и доточима, резултирала је производњом од 6.300 GWh у хидроелектранама, што је повећање од 64,5 %. Производња у термоелектранама је износила рекордних 10.954 GWh, што је 35 GWh, односно 3,0 % више него у претходној години. Прва вјетроелектрана прикључена на преносни систем – Месиховина, током прве године свог рада је у мрежу ињектирала 103,5 GWh. Производња у мањим обновљивим изворима (мале хидроелектране, вјетроелектране прикључене на дистрибутивни систем, соларне и електране на биогорива) такође је забиљежила значајно повећање од 31,0 % и износила је 498,21 GWh. У електранама индустријских произвођача произведено је 17,44 GWh.

Укупна потрошња електричне енергије износила је 13.294 GWh, што је 0,5 % мање него претходне године. Потрошња купаца прикључених на преносни систем повећана је 1,6 % и износила је 2.604 GWh, док је дистрибутивна потрошња смањена 0,4 % и износила је 10.139 GWh.

Максимално оптерећење електроенергетског система у протеклој години од 1.994 MW забиљежено је 18. децембра 2018. године у осамнаестом сату, што је мање од историјског максимума од 2.207 MW из истог сата 31. децембра 2014. године.

Укупна електрична енергија на преносној мрежи износила је 20.326 GWh, што је 12,95 % више него у 2017. години. Преносни губици износили су 399 GWh, односно 1,96 % од укупне енергије у преносном систему. Дистрибутивни губици настављају тренд смањења и износили су 950 GWh или 9,37 % у односу на бруто дистрибутивну потрошњу, што је најнижи ниво у историји електроенергетског сектора БиХ.

У 2018. години извезено је 6.472 GWh, што је 25,4 % више него у претходној години, док је увоз електричне енергије износио 1.865 GWh, са смањењем од чак 43,9 % у односу на 2017. годину. Регистровани транзит електричне енергије преко преносног система БиХ је износио 2.959 GWh, што је за 316 GWh или 9,7 % мање него претходне године.

2. САСТАВ И ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА ДРЖАВНЕ РЕГУЛАТОРНЕ КОМИСИЈЕ

Државну регулаторну комисију за електричну енергију је основала Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине доношењем Закона о преносу, регулатору и оператору система електричне енергије у БиХ и именовањем чланова Комисије.

Чланови Комисије из Федерације Босне и Херцеговине су:

- Суад Зељковић, са мандатом од пет година (од 11. јуна 2016. године), и
- Никола Пејић, са другим мандатом од пет година (од 11. јуна 2016. године).

Члан Комисије из Републике Српске је

- Милорад Тушевљак, са мандатом од пет година (од 10. августа 2011. године).

Уочљиво је да је истекао први петогодишњи мандат члану Комисије из Републике Српске. Имајући у виду да је *Законом о преносу, регулатору и оператору система електричне енергије у БиХ* дефинисано да Комисија ради у пуном саставу и да одлуке доноси консензусом, а слиједом досадашње праксе, Милорад Тушевљак обавља функцију члана Комисије до завршетка процедуре за именовање члана Комисије из Републике Српске у новом мандату.¹

Од оснивања Државне регулаторне комисије за електричну енергију њени чланови се на равноправном основу ротирају на функцији предсједавајућег сваке године. Ову функцију до 30. јуна 2018. године је обављао Никола Пејић. Милорад Тушевљак актуелни је предсједавајући Комисије до 30. јуна 2019. године.

ДЕРК је Законом успостављен као независна и непрофитна институција Босне и Херцеговине, уз обавезу дјеловања у складу са принципима објективности, транспарентности и равноправности. Наведени принципи уграђени су у сва акта ДЕРК-а и спроводе се у свим поступцима. Такав начин рада уважава међународне примјере добре праксе и у највећој могућој мјери је усаглашен са *Смјерницама Секретаријата Енергетске заједнице о независности националних регулаторних тијела*. Уграђена у правила и перманентно практично примјењивана независност Државне регулаторне комисије показује се и доказује у свим сферама, укључујући политичку, правну, социолошку и финансијску димензију.

Енергетски прописи Европске уније (ЕУ), који путем механизма успостављених према Уговору о оснивању Енергетске заједнице постају обавезујући и за Босну и

¹ У вријеме израде овог Извјештаја поступак избора члана Комисије из Републике Српске налази се у процедури у Савјету министара БиХ. Претходно је Влада Републике Српске утврдила свој приједлог који је потврдила Народна скупштина Републике Српске. Савјету министара Босне и Херцеговине предлаже именовање члана Комисије Парламентарној скупштини Босне и Херцеговине.

Херцеговину, посебно наглашавају корелацију регулаторне независности и спровођења реформи, те уводе повећана овлашћења и појачавају независност регулатора, нарочито у надзору тржишта и санкционисању нетржишног дјеловања.

У складу са Законом, основне одредбе о надлежности, организацији и начину рада, финансирању, транспарентности рада и заштити повјерљивих информација регулише *Статут Државне регулаторне комисије за електричну енергију*, донесен 2003. године, непосредно по оснивању ДЕРК-а, уз измјене из 2004. и 2009. године. У децембру 2017. године донесена је *Одлука о измјени Статута* којом се децидирано прописује искључива организациона и протоколарна функција предсједавајућег Комисије, без икаквих додатних овлашћења у представљању, заступању или доношењу одлука ДЕРК-а у односу на друга два члана Комисије. Консеквентно томе се избјегава прекомјерни формализам даљње пријаве измјене података у статистичким, порезним и другим регистрима.

Рад Државне регулаторне комисије за електричну енергију организован је у четири сектора:

- Сектор за тарифе и тржишта,
- Сектор за лиценце и техничке послове,
- Сектор за правне послове,
- Сектор за финансијско-административне послове.

У функцији ефикаснијег обављања послова у ДЕРК-у се по потреби успостављају тематски радни тимови, у чијем раду учествују запосленици из различитих сектора.

Коришћењем разноврсних облика надградње знања и искуства, односно јачањем својих стручних капацитета ДЕРК прати захтјеве регулаторне праксе. Нова знања стичу се на различитим струковним савјетовањима, конференцијама и тематским семинарима, у земљи и иностранству, као и учењем на даљину (енг. *distance e-learning*), које је постало доминантно у пракси Комисије. Систематичност обуке ради континуисаног усклађивања знања, вјештина и праксе са потребама и очекивањима институције остварује се и кроз стручне радионице Секретаријата Енергетске заједнице, образовне програме Регионалне асоцијације енергетских регулатора (ERRA), те семинаре Дирекције за европске интеграције, који су у функцији приступања и интеграције Босне и Херцеговине у Европску унију.

Посебан допринос стручном усавршавању у 2018. години дали су Америчка агенција за међународни развој (енг. *United States Agency for International Development – USAID*) кроз пројект *Инвестирање у сектор енергије* (енг. *Energy Investment Activity – EIA*) и Њемачко друштво за међународну сарадњу (њем. *Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit*

Извјештај о раду Државне регулаторне комисије за електричну енергију у 2017. години разматран је

- *на 61. сједници
Представничког дома
Парламентарне
скупштине БиХ
одржаној 17. маја 2018.
године, и*
- *на 42. сједници
Дома народа одржаној
5. јуна 2018. године.*

*Оба дома Парламентарне
скупштине Босне и
Херцеговине усвојила су
Извјештај о раду Државне
регулаторне комисије за
електричну енергију у 2017.
години.*

GmbH – GIZ) кроз пројект Подстицање обновљивих извора енергије у БиХ, у оквиру којих је организовано више едукацијских радионица различитог тематског садржаја.

ДЕРК ће и даље бити посвећен осигурању континуисаног професионализма особља кроз већ афирмисане али и кроз нове методе обуке, те употребу савремене техничке опреме. Оправданост оваквог одређивања потврђује и информациона, комуникациона и презентациона компетенција већег броја појединаца да своја знања и искуства успјешно излажу на домаћим и међународним струковним скуповима.

Поред стручног усавршавања својих запосленика, Државна регулаторна комисија за електричну енергију је на адекватан начин информисала и преносила искуства из регулаторне праксе запосленицима регулисаних компанија, а учествовала је и у стручном усавршавању особља других регулаторних тијела у регији. ДЕРК је, такође, пружао квалитетне стручне информације о енергетском сектору и његовој реформи, не само специјалистима из сектора него и широј јавности, уз посебно организовану едукацију представника средстава јавног информисања.

У раду Државне регулаторне комисије за електричну енергију настају велике количине разноврсне документације. Број докумената и информација је у сталном порасту. Чување, вредновање, излучивање и заштиту регистратурне грађе ДЕРК као њен стваралац организује под стручним надзором Архива Босне и Херцеговине. Оваква кооперација омогућава да се ови процеси одвијају по струковним принципима, знањима и препорукама и кроз међусобно упознавање двију институција.

У извјештајном периоду ДЕРК је користио могућност да у свом раду примијени савремени начин организације уредског пословања, те је, уз поштовање прописаних стандарда и правила Савјета министара БиХ, наставио вођење електронског протокола. Поред ефикасног уноса и претраживања, као и похрањивања великог броја докумената у дигиталном облику, уведени систем је створио претпоставке за савремено управљање пословним процесима, као и за интеграцију са другим пословним системима. При томе се водило рачуна о доброј пракси коју у извјештајима о ревизији учинка препоручује Канцеларија за ревизију институција Босне и Херцеговине.

Препознајући важност слободног приступа информацијама, као суштинског обиљежја транспарентног и одговорног рада било којег јавног органа, и остајући одређен да трајно дјелује у том правцу, ДЕРК омогућава широј јавности пуни увид у рад и процесе одлучивања, не задржавајући се само у оквирима обавеза на овом пољу које стипулише *Закон о слободи приступа информацијама у Босни и Херцеговини*.

Ова своја настојања ДЕРК реализује правовременим објављивањем свих релевантних информација на званичној интернет презентацији, али и у писаним медијима, кроз презентације нацрта својих аката, те обавијести и позиве јавности да учествује у њиховом креирању.

Потврђује то и поступање ДЕРК-а по свим поднесеним захтјевима за приступ информацијама у законом прописаним роковима. У I и II кварталу 2018. године, ДЕРК-у нису упућивани захтјеви за приступ информацијама. У III кварталу обрађено је пет, а у IV кварталу један такав захтјев. Нити у једном од шест поднесених захтјева није утврђен изузетак од објављивања тражених информација, није било поновног обраћања подносилаца по истим питањима, а након уступања тражених података изражена је захвалност на промтним и потпуним одговорима ДЕРК-а.

3. КЉУЧНЕ АКТИВНОСТИ

Током 2018. године Државна регулаторна комисија за електричну енергију одржала је 14 редовних сједница, 25 интерних састанака и организовала девет јавних расправа, од чега је шест имало општи, а три формални карактер.

У извјештајном периоду, на транспарентан начин и уз вођење адекватних јавних расправа, у којима су поред субјеката из електроенергетског сектора своје коментаре могли давати и заинтересовани чланови јавности, Комисија је спроводила активности на усвајању и одобравању низа докумената, одређивању тарифа, издавању лиценци, и реализовала друге активности од којих су најзначајније груписане у подручја наведена у наставку.

Отвореност према јавности кроз консултације и комуникацију са свим заинтересованим члановима стручне али и шире јавности је основна оријентација Комисије која помаже провјери исправности предложених рјешења прије њиховог коначног усвајања. Праксу међусобне размјене прибављених коментара јавности, у истим или сличним поступцима, примјењују сва три регулаторна тијела која дјелују у енергетском сектору БиХ.

3.1 Правила и документа ДЕРК-а

Правила за рад мрежа у вези прикључивања

Хармонизација, односно једнозначно уређење цијелог скупа правила за рад мрежа препознато је у Трећем енергетском пакету ЕУ.² Сходно томе, земље чланице ЕУ, кроз пуно ангажовање Европске мреже оператора преносног система за електричну енергију (енг. *European Network of Transmission System Operators for Electricity – ENTSO-E*), Европске мреже оператора преносног система за гас (енг. *European Network of Transmission System Operators for Gas – ENTSO-G*) и Агенције за сарадњу енергетских регулатора (енг. *Agency for the Cooperation of Energy Regulators – ACER*), провеле су комплексну активност доношења правила и смјерница за рад мрежа (мрежна правила ЕУ – енг. *Network Codes*). Скуп ових правила у домену електричне енергије укључује правила о тржишту, раду система и прикључивању:

Правила о тржишту

- Уредба Комисије (ЕУ) 2015/1222 од 24. јула 2015. о успостављању смјерница за додјелу капацитета и управљање загушењима,
- Уредба Комисије (ЕУ) 2016/1719 од 26. септембра 2016. о успостављању смјерница за дугорочну додјелу капацитета, и

На редовним сједницама разматрају се и утврђују акта из регулаторне надлежности у складу са законом прописаним овлашћењима, а на интерним састанцима се разматрају питања и усвајају акти организационо-административне природе.

У циљу прибављања коментара заинтересованих лица и јавности на правила и прописе, или било који други документ, ДЕРК организује општу јавну расправу. У циљу рјешавања техничких питања у току поступка и обраде процедуралних или суштинских питања, одржава се техничка јавна расправа. У циљу утврђивања одлучујућих чињеница на основу којих би ДЕРК могао ријешити спор или одређене захтјеве, одржава се формална јавна расправа.

Редовне сједнице и све врсте јавних расправа су отворене за јавност.

² Успостављање правила и смјерница за рад мрежа дефинисано је чланом 6. Уредбе (ЕЗ) бр. 714/2009, односно Уредбе (ЕЗ) бр. 715/2009.

- Уредба Комисије (ЕУ) 2017/2195 од 23. новембра 2017. о успостављању смјерница за електричну енергију балансирања.

Правила о раду система

- Уредба Комисије (ЕУ) 2017/1485 од 2. августа 2017. о успостављању смјерница за погон електроенергетског преносног система, и
- Уредба Комисије (ЕУ) 2017/2196 од 24. новембра 2017. о успостављању мрежног кодекса за поремећени погон и поновну успоставу електроенергетских система.

Правила о прикључивању

- Уредба Комисије (ЕУ) 2016/1388 од 17. августа 2016. о успостављању мрежних правила за прикључак купца,
- Уредба Комисије (ЕУ) 2016/631 од 14. априла 2016. о успостављању мрежних правила за захтјеве за прикључивање произвођача електричне енергије на мрежу, и
- Уредба Комисије (ЕУ) 2016/1447 од 26. августа 2016. о успостављању мрежних правила за захтјеве за прикључивање на мрежу система за пренос истосмјерном струјом високог напона и истосмјерно прикључених модула електроенергетског парка.

Правила и смјернице за рад мрежа су технички прописи донијети у циљу утврђивања заједничких правила за сигуран рад система, те функционисање и интеграцију тржишта. Ови правни акти допуњују постојећи *acquis* Европске уније о електричној енергији и директно се примјењују у њеним чланицама. Они представљају кључни елемент за ефикасно функционисање паневропског тржишта, које у први план ставља купце енергије.

У Енергетској заједници током претходне двије године вођене су активности на доношењу одлука Сталне групе на високом нивоу (PHLG) према којима ова правила постају дио *acquis*-а. PHLG је 12. јануара 2018. године донио одлуке којима су у *acquis* Енергетске заједнице у сектору електричне енергије укључена правила о прикључивању, односно Уредба Комисије (ЕУ) 2016/631, Уредба Комисије (ЕУ) 2016/1388 и Уредба Комисије (ЕУ) 2016/1447. Стога се проблематика транспозиције и примјене правила и смјерница за рад мрежа наметнула као једна од кључних активности у раду надлежних институција у Босни и Херцеговини, укључујући ДЕРК и НОС БиХ.

У том смислу, ДЕРК је у јуну 2018. године донијела *Одлуку о транспозицији правила за рад мрежа у вези прикључивања*, којом су за сектор електричне енергије у Босни и Херцеговини дефинисани начини и рокови транспозиције три наведене уредбе Европске комисије, које су одлукама PHLG-а прилагођене правном оквиру Енергетске заједнице. Том приликом ове уредбе објављене су на језицима у службеној употреби у Бос-

ни и Херцеговини у оквиру интернет презентације Државне регулаторне комисије за електричну енергију (www.derk.ba).

Наведеном одлуком Независни оператор система у БиХ позван је да без одлагања достави Мрежни кодекс и иновира правила којима се осигурава примјена дијелова који имају скраћени рок за примјену, те да у наредном периоду осигура усклађеност својих правила са свим захтјевима садржаним у предметним уредбама. ДЕРК је својом одлуком позвао Регулаторну комисију за енергију у Федерацији Босне и Херцеговине, Регулаторну комисију за енергетику Републике Српске и друга надлежна тијела да осигурају усклађеност својих релевантних аката са захтјевима садржаним у уредбама о прикључењу.

ДЕРК је током 2018. године, координишући своје дјеловање са НОС-ом БиХ, утврдио *Нацрт правилника о раду мрежа у вези прикључивања*, којим се врши транспозиција дијела правила о раду мрежа у вези прикључивања која су у његовој надлежности, а чија спроведба се врши без одлагања. Општа јавна расправа о овом документу ће бити одржана средином јануара 2019. године. Доношење Правилника планирано је током фебруара 2019. године, када се планира и одобрење новог Мрежног кодекса, којим ће се извршити транспозиција дијела правила о прикључењу која су у надлежности НОС-а БиХ.

Правила о помоћним и системским услугама и балансирању електроенергетског система БиХ

Током протеклих неколико година, свјесна важности помоћних услуга и балансирања (уравнотежења) електроенергетског система, Државна регулаторна комисија за електричну енергију је у сарадњи са НОС БиХ и другим електропривредним компанијама, спровела низ активности којима је установљен нови начин пружања помоћних услуга и балансирања електроенергетског система Босне и Херцеговине.

Концепт помоћних услуга за балансирање електроенергетског система Босне и Херцеговине, утврђен у марту 2014. године, дефинисао је основна рјешења, илустровао значајан број процедура које је требало изградити, те стратешки трасирао даљње правце употпуњавања постојећег регулаторног оквира пружања помоћних услуга за балансирање електроенергетског система. Концепт укључује рјешења за енергетски и финансијски обрачун дебаланса, односно одступања од дневног распореда балансно одговорних страна, а увођењем тарифе за системску услугу омогућено је финансијско поравнање између НОС-а БиХ као оператора балансног тржишта и тржишних учесника који на том тржишту пружају своје услуге.

Бројне активности ДЕРК-а и НОС-а БиХ, детаљно описане у претходним извјештајима о раду регулаторне комисије, резултирале су скупом правила и одлука којим су тржишни принципи од 1. јануара 2016. године уведени у раније потпуно регулисани начин пружања помоћних услуга и балансирања

електроенергетског система БиХ. Тиме је повећана сврховитост отвореног veleпродајног и малопродајног тржишта електричне енергије у Босни и Херцеговини (видјети дио 3.8).

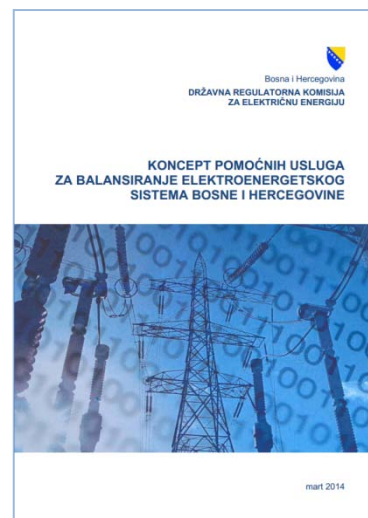
Током протекле три године, балансно тржиште електричне енергије у БиХ је успјешно функционисало и примјер је успјешног модела у југоисточној Европи. Ипак, уважавајући рану фазу примјене и динамичност природе овог тржишта, ДЕРК је континуисано пажљиво пратио његово функционисање, а по потреби мијењана су акта која уређују његово дјеловање.

У том смислу је и НОС БиХ у више наврата дорађивао пратеће документе Тржишних правила (*Процедуре за помоћне услуге и Правилник о раду дневног тржишта балансне енергије*). Дораде Процедура за 2018. годину вршене су у дијеловима који се односе на номинирање и праћење квалитета рада секундарне регулације. Иновирани Правилник, који је у примјени од јануара 2018. године, додатно анимира пружаоце помоћних услуга у номинацији добровољних понуда балансне енергије (уведене су различите врсте понуда, минимално вријеме ангажовања добровољних понуда скраћено је на 30 минута, извршене су измјене у унутардневним активностима итд). Такође, у Правилник је укључено поглавље *Одређивање цијене дебаланса* у којем је дефинисано одређивање цијене у случају када нема реализованих понуда за капацитет секундарне регулације и није активисана терцијарна регулација.

У циљу даљњег унапређења функционисања балансног тржишта и система помоћних услуга, у јуну 2018. године одржан је састанак са свим пружаоцима помоћних услуга. Том приликом препозната је потреба израде посебног документа који ће обрадити обрачун дебаланса балансно одговорне стране (БОС) када је исти узрокован развојем догађаја на које БОС не може директно утицати, на примјер у случају испада производних објеката због проблема у електропреносном систему (испади далековода, трансформатора и сл). У том смислу иницирана је израда студије за унапређење балансног механизма, односно балансног тржишта електричне енергије и припрему ревизије Тржишних правила.

Успјешним развојем балансног тржишта значајно је повећана понуда услуга, те су већ на годишњим тендерима које је крајем 2018. године организовао НОС БиХ, потребе за помоћним услугама у 2019. години у значајној мјери обезбјеђене (електрична енергија за покривање губитака у преносном систему, као и резервни капацитети за терцијарну регулацију ‘нагоре’ и ‘надолје’ у потпуности су обезбјеђени, док је секундарна регулација у вршном периоду обезбјеђена у потпуности, а у невршном 78,5 %). Недостајуће количине резерви капацитета секундарне регулације у невршном периоду ће бити набављене на мјесечној основи.

Повећање цијена на регионалном veleпродајном тржишту се одразило на кретање цијена на балансном тржишту у БиХ, те просјечна цијена енергије за покривање губитака у преносном

систему која је постигнута на тендеру за 2019. годину износи 135,96 КМ/МWh, што је 34,4 % више од исте вриједности за 2018. годину. За разлику од енергије, цијене капацитета у секундарној и терцијарној регулацији су смањене, па је нпр. Терцијарна резерва набављена по просјечној цијени од 3,54 КМ/МWh, што је 15,6 % мање него у претходној години.

3.2 Документа која одобрава ДЕРК

Индикативни план развоја производње

Индикативни план развоја производње се израђује сваке године за десетогодишњи период. Сврха плана је да информише садашње и будуће кориснике електроенергетског система о потребама и постојећим пројектима изградње нових производних капацитета. Истовремено, овај план се користи и као један од основа за израду *Дугорочног плана развоја преносне мреже* у Босни и Херцеговини, који се, обухваћајући и проблематику нових прекограничних водова, такође, израђује сваке године покривајући десетогодишњи период.

Основни циљ Индикативног плана развоја производње је анализа биланса снаге и енергије на преносној мрежи за наредних десет година. Израда овог документа је и у функцији испуњавања обавеза према Европској мрежи оператора преносног система за електричну енергију (ENTSO-E).

НОС БиХ, као и сви други оператори система удружени у ENTSO-E, има обавезу да да свој допринос у изради *Европског плана развоја преносне мреже за наредних десет година* (енг. *Ten-Year Network Development Plan – TYNDP*) који се, у складу са Уредбом (ЕЗ) бр. 714/2009 о условима за приступ мрежи за прекограничну размјену електричне енергије, припрема сваке друге године.³ У том смислу, НОС БиХ има обавезу достављања планова развоја електроенергетског система БиХ базираних на потрошњи и производњи која укључује и нове изворе, као и планираним појачањима интерне преносне мреже и интерконекција. Наведене активности претпостављају и подумијевају пуну координацију на регионалном нивоу, уз анализу могућих загушења на интерној мрежи и прекограничним водовима.

Прогноза потрошње електричне енергије за период од 2019. до 2028. године је израђена уз коришћење стеченог искуства у припреми ове врсте планова, уважавајући постојеће трендове као и процјене различитих међународних и домаћих институција. Поред наведеног, вриједан фактор при прогнозирању потрошње електричне енергије је кретање бруто друштвеног

³ TYNDP 2018, односно најновији *Европски план развоја преносне мреже за наредних десет година* ревидован је након јавних консултација и објављен 19. новембра 2018. године, када је и достављен Агенцији за сарадњу енергетских регулатора (ACER) у складу са Уредбом (ЕЗ) бр. 714/2009.

производа, при чему се користе подаци и процјене међународних финансијских институција.

За израду *Индикативног плана развоја производње за период 2019–2028. година* обезбјеђени су адекватни улазни подаци, мада поједини корисници преносног система не достављају податке према одредбама Мрежног кодекса, првенствено у домену потрошње. Такође, евидентно је да поједини инвеститори нерелативно процјењују годину уласка објекта у погон, у ком случају НОС БиХ врши своју процјену. У смислу информисања о динамици реализације прикључења нових производних објеката на преносну мрежу препозната је потреба значајнијег доприноса ентитетских ресорних министарстава и регулаторних комисија.

Јавна расправа о документу, одржана у марту 2018. године, усредоточила се на прогнозу потрошње, нове производне капацитете и билансе снаге и енергије на преносној мрежи. Биланси снаге и енергије за наредних десет година упућују на потребу изградње нових производних капацитета.

Државна регулаторна комисија за електричну енергију је у мају 2018. године донијела *Одлуку о одобрењу Индикативног плана развоја производње за период 2019–2028. година*.

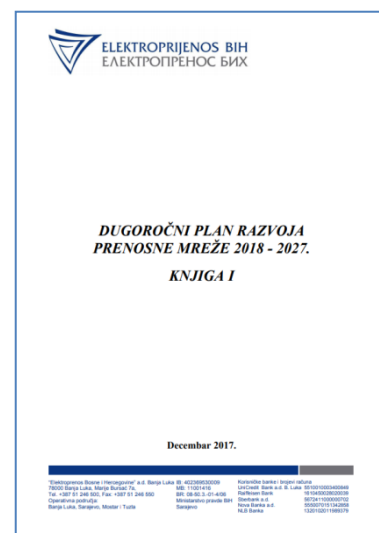
Дугорочни план развоја преносне мреже

Израдом Дугорочног плана омогућава се квалитетније испуњавање обавеза према Европској мрежи оператора преносног система за електричну енергију (ENTSO-E) у погледу доприноса изради Европског плана развоја преносне мреже за наредних десет година.

Према важећим законским одредбама, Дугорочни план развоја преносне мреже израђује се сваке године и покрива наредни десетогодишњи период. Дугорочни план за наредни десетогодишњи период треба бити достављен ДЕРК-у на одобрење до краја октобра. Значај припреме Дугорочног плана огледа се у чињеници да Електропренос БиХ на основу овог плана израђује годишњи инвестициони план и доставља га ДЕРК-у на одобрење до краја новембра за наредну годину.

Почетком новембра 2017. године Електропренос БиХ је доставио НОС-у БиХ *Дугорочни план развоја преносне мреже за период 2018–2027. година* на преглед и ревизију. Након што је добио Извјештај НОС-а БиХ о прегледу Плана, Електропренос БиХ је крајем 2017. године доставио НОС-у БиХ кориговани Дугорочни план, који је Управни одбор НОС-а БиХ одобрио 9. фебруара 2018. године.

Дугорочни план развоја преносне мреже за период 2018–2027. година достављен је ДЕРК-у на одобрење средином фебруара 2018. године, уз вишемјесечно закашњење. Овај плански документ дефинише потребна појачања постојећих и изградњу нових објеката преносне мреже како би се правовремено по-

кренуле активности на пројектовању, изградњи и пуштању у погон инфраструктуре неопходне за континуисано снабдијевање и поуздан и стабилан рад преносног система. Преносна мрежа планирана на овај начин обезбјеђује једнаке услове за већ прикључене кориснике и оне који ће се прикључити на преносну мрежу. То подразумева уједначене услове везане за стање преносне мреже по питању старости и обнављања опреме, изградње нових објеката и погонске спремности објеката у функцији преноса електричне енергије.

Потребна средства за реализацију предвиђених инвестиција у периоду од 2018. до 2027. година износе 678,86 милиона КМ. Од тога се 193,15 милиона КМ односи на изградњу нових објеката, укључујући 172,65 милиона КМ за нове трафостанице и далеководе, те 20,5 милиона КМ за нове међудржавне далеководе. За реконструкцију, односно санацију и потребна проширења потребно је 472,01 милиона КМ, од чега је за реконструкцију и проширење трафостаница потребно 301,55 милиона КМ, за реконструкцију далековода 126,46 милиона КМ, за замјену SCADA система (Систем за надзор, управљање и прикупљање података – енг. *Supervisory Control and Data Acquisition*) 8 милиона КМ, за обнављање телекомуникацијске опреме 36 милиона КМ, те уградњу пригушница за побољшање напонских прилика у електроенергетском систему 13,7 милиона КМ.

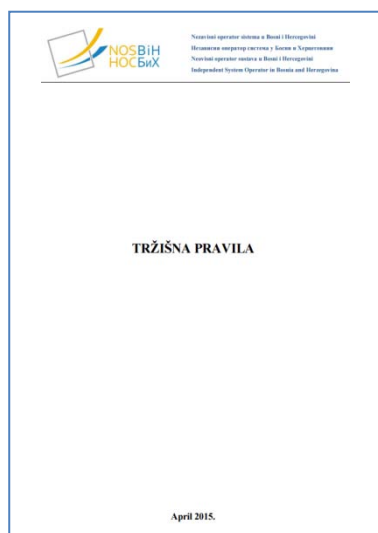
Након спроведених анализа, у марту 2018. године ДЕРК је донио *Одлуку о одобравању Дугорочног плана развоја преносне мреже за период 2018–2027. година*. Том приликом усвојен је Закључак који садржи запажања и ставове ДЕРК-а проистекле из разматрања Дугорочног плана, те захтјеве регулатора према НОС-у БиХ и Електропреносу БиХ, као регулисаним компанијама.

Тржишна и мрежна правила

Државна регулаторна комисија је током 2017. године пажљиво пратила примјену Тржишних правила и Мрежног кодекса.

Тржишним правилима уређују се односи између НОС-а БиХ и лиценцираних учесника на тржишту електричне енергије. Циљ правила је креирање услова за безбједан рад електроенергетског система БиХ, укључујући ефикасну набавку помоћних услуга и пружање системске услуге, балансирање система БиХ уз што мање трошкове, те ефикасно функционисање и даљњи развој veleпродајног и малопродајног тржишта електричне енергије у БиХ.

Тржишна правила су изузетно захтјеван технички документ који укључује основни концепт дизајнирања тржишта, законодавно-правни регулаторни оквир уређења тржишта, техничке предуслове за функционисање тржишта и наводи низ процедура којима се уређују технички и комерцијални односи међу учесницима на тржишту.

Важећа Тржишна правила ДЕРК је одобрио у мају 2015. године, уз почетак ефективне примјене од 1. јануара 2016. године.

Мрежни кодекс је један од кључних докумената за функционисање електроенергетског система и тржишта електричне енергије у Босни и Херцеговини. Њиме се уређује начин планирања и развоја преносног система, услови за прикључење (процедуре, уговори, критеријуми), начин оперативног планирања (предвиђање потрошње, управљање мрежним ограничењима) и оперативног рада (диспечинг, процедуре, комуникације), мјере у непредвиђеним ситуацијама (контрола потрошње, обнова рада система након потпуног или дјелимичног распада), начин на који се обавља обрачунско мјерење у електроенергетском систему и остале неопходне техничке мјере за квалитетан и поуздан рад преносног система.

Циљ Мрежног кодекса је да дефинише елементе за безбједно и поуздано функционисање електроенергетског система БиХ, те да омогући развој, одржавање и управљање преносном мрежом у складу са примјењивим правилима и позитивном европском праксом.

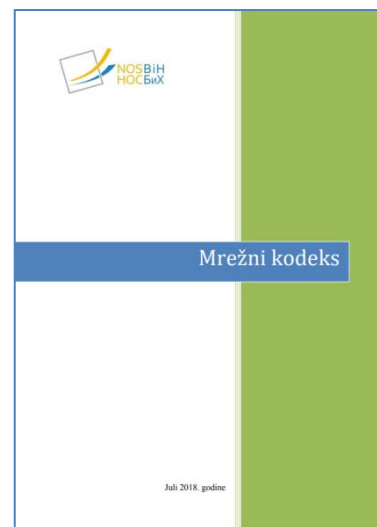
Нови Мрежни кодекс, одобрен септембра 2018. године, представља квалитативни искорак у структуралном и нормативном смислу, додатно детерминише припрему планских докумената и процедуре прикључења, те у значајној мјери укључује стандарде дефинисане Европским мрежним правилима, укључујући иновирани обиме напонских нивоа у нормалном и поремећеном погону.

Правила за додјелу прекограничних преносних капацитета

Канцеларија за координисане аукције у југоисточној Европи (енг. *Coordinated Auction Office in South East Europe – SEE CAO*) чије сједиште је у Подгорици, формално је успостављен 27. марта 2014. године, уз почетак оперативног дјеловања од 27. новембра 2014. године, када су организоване годишње аукције на границама БиХ–Црна Гора и БиХ–Хрватска.

Током 2018. године SEE CAO је свој рад организовао у складу са правилима за додјелу прекограничних преносних капацитета која су својим појединачним одлукама одобрили надлежни регулатору у регији, укључујући ДЕРК. Ова правила укључују:

- Усклађена правила за додјелу дугорочних права преноса сходно члану 51. Уредбе Комисије (ЕУ) 2016/1719 од 26. септембра 2016. о успостављању смјерница за дугорочну додјелу капацитета,
- Посебни анекс Усклађених правила за додјелу дугорочних права преноса на границама зоне трговања које опслужује SEE CAO,
- Правила за експлицитну дневну додјелу преносних капацитета на границама зоне трговања које опслужује SEE CAO,

- Споразум о учешћу, између Канцеларије за координисане аукције у југоисточној Европи д.о.о. Подгорица (Платформа за додјелу) и регистрованог учесника,
- Финансијски услови за учешће у поступцима које организује Платформа за додјелу у складу са Споразумом о учешћу,
- Правила номинације SEE CAO, и
- Правила о информационом систему SEE CAO.

ДЕРК је у више прилика, на домаћим и међународним скуповима, изражавао своју подршку успјешном раду SEE CAO, уз очекивање да ће у географски обухват у скорој будућности бити укључени оператори из свих земаља југоисточне Европе.

С обзиром да Србија не учествује у раду ове Канцеларије, и даље постоји потреба регулисања правила за додјелу прекограничних капацитета на заједничкој граници БиХ и Србије, и то на годишњем, мјесечном и дневном нивоу. Стога је ДЕРК, на захтјев НОС-а БиХ, 18. децембра 2018. године одобрио:

- *Правила за годишње и мјесечне аукције за додјелу преносних капацитета на граници регулационих подручја ЕМС АД Београд (ЕМС) и Независног оператора система у Босни и Херцеговини (НОС БиХ), и*
- *Правила за дневне аукције за додјелу преносних капацитета на граници регулационих подручја ЕМС и НОС БиХ.*

Како SEE CAO не покрива унутардневну додјелу прекограничних преносних капацитета, то су на захтјев НОС-а БиХ истом одлуком ДЕРК-а одобрена и:

- *Правила за унутардневну додјелу преносних капацитета на граници регулационих подручја НОС БиХ и ЕМС,*
- *Правила за унутардневну додјелу преносних капацитета на граници регулационих подручја НОС БиХ и Црногорског електропреносног система АД (ЦГЕС), и*
- *Правила за унутардневну додјелу преносних капацитета на граници регулационих подручја Хрватског оператора преносног система (ХОПС) и НОС БиХ.*

Додјелу преносних капацитета и у 2019. години на граници са Србијом путем годишњих и мјесечних аукција спроводиће ЕМС, а дневне и унутардневне аукције НОС БиХ. Унутардневне аукције на граници са Хрватском спроводиће ХОПС, а на граници са Црном Гором НОС БиХ.

Прекогранична терцијарна регулација

Током 2017. године НОС БиХ је са сусједним операторима система покренуо активности на успостави модела који омогућава прекограничну размјену терцијарне регулационе електричне енергије. Након што је у том смислу регистрован виртуелни прекогранични далековод, НОС БиХ је поднио ДЕРК-у на одобрење *Уговор о међусобној испоруци прекогра-*

ничне терцијарне регулационе електричне енергије ради обезбјеђивања системских услуга из иностранства за електроенергетске системе Босне и Херцеговине и Србије. ДЕРК је одобрило овај Уговор 11. октобра 2017. године.

Почетком 2018. године припремљен је *Уговор о међусобној испоруци прекограничне терцијарне регулационе електричне енергије ради обезбјеђивања системских услуга из иностранства за електроенергетске системе Босне и Херцеговине и Црне Горе*, који ДЕРК одобрио 13. марта 2018. године.

Предмет ових уговора је пружање помоћи у виду међусобне испоруке прекограничне терцијарне регулационе енергије у циљу повећања безбједности и поузданости рада сусједних електроенергетских система. На овај начин се формализује прекогранична размјена једног од производа на балансном тржишту за који је према ранијој терминологији коришћен назив 'хаваријска енергија'. За обрачун трансакција користи се виртуелни далековод регистрован на SCADA системима два оператора система преко којег се симулише размјена, што је у складу са одредбама *Оперативног приручника ENTSO-E за континенталну Европу*. За потребе размјене енергије у физичком смислу користи се преостали расположиви прекогранични капацитет, након завршетка унутардневне алокације капацитета. Примјеном ових уговора испуњава се дио обавеза Босне и Херцеговине из *Мане пута за имплементацију иницијативе 'Западни Балкан 6'* (тзв. *WB6 иницијатива* – енг. *Western Balkans 6 Initiative*), који се односи на прекограничну размјену услуга балансирања.

3.3 Поступци лиценцирања

Током 2018. године ДЕРК је издао шест лиценци за различите дјелатности, а у вријеме израде овог Извјештаја, интензивно ради на рјешавању захтјева који је ради обнове лиценце за дјелатност међународне трговине поднијела Езпада д.о.о. Мостар.

Због истека рока важења претходно издане лиценце за дјелатност међународне трговине електричном енергијом спроведени су поступци и обновљене лиценце са периодом важења од пет година слjedeћим субјектима:

- Ердал д.о.о. Сарајево (мај 2018. године),
- Енерџи фајнансинг тим (Energy Financing Team) д.о.о. Билећа (мај 2018. године), и
- Г-Петрол д.о.о. Сарајево (август 2018. године).

Привремене лиценце за обављање дјелатности међународне трговине електричном енергијом са периодом важења од двије године су додијелене слjedeћим субјектима:

- Витол Адриатик д.о.о. Сарајево (март 2018),
- Алуминиј трејд (Aluminium Trade) д.о.о. Мостар (мај 2018), и
- ЛЕ Трејдинг (LE Trading) БХ д.о.о. Бања Лука (август 2018).

Све лиценце за дјелатност међународне трговине које су издате након јануара 2016. године користе се у складу са *Стандардним условима за коришћење лиценце за обављање дјелатности међународне трговине електричном енергијом*. Доношењем ових услова, као стандардног и унапријед познатог скупа регула о правима и обавезама власника лиценце (чије се прихватање потврђује подношењем писане изјаве већ уз сам захтјев за добијање лиценце), ДЕРК је додатно поједноставио и убрзао поступак издавања ове врсте лиценце који је у пракси најбројнији. Тиме је значајно редукована и количина докумената која је раније из формално-процедуралних разлога циркулисала како унутар ДЕРК-а тако и у комуникацији са подносиоцем захтјева и заинтересованим трећим лицима.

У фебруару 2018. године донесене су одлуке о наставку коришћења лиценци због промјене назива власника лиценце (Првоплинарско друштво д.о.о. Сарајево у Ердал д.о.о. Сарајево и ХЕП-Трејд (HEP-Trade) д.о.о. Мостар у ХЕП Енергија д.о.о. Мостар). Након пријаве извршене промјене адресе Независног оператора система у Босни и Херцеговини, Сарајево, донесена је одлука о наставку коришћења лиценце на новорегистрованој адреси за овог лиценцираног субјекта (новембар 2018. године).

На захтјев власника лиценце, у фебруару 2018. године донесена је одлука о укидању лиценце за Проенерџи (Proenergy) д.о.о. Мостар.

Поред компанија које су већ наведене у овом дијелу извјештаја као власници лиценце за дјелатност међународне трговине електричном енергијом, у претходном периоду у истом статусу регистровани су и Комсар енерџи трејдинг (Comsar Energy Trading) д.о.о. Бања Лука, Акспо (Ахро) д.о.о. Сарајево, Петрол БХ оил компани (Petrol BH Oil Company) д.о.о. Сарајево, Интеренерго д.о.о. Сарајево, Данске комодитис (Danske Commodities) БХ д.о.о. Сарајево, ГЕН-ИИ д.о.о. Сарајево, Алпик енергија (Alpiq Energija) БХ д.о.о. Сарајево, ХСЕ БХ Енергетско предузеће д.о.о. Сарајево, ЕФТ-Рудник и Термоелектрана Станари д.о.о. Станари, ЈП Електропривреда Хрватске заједнице Херцег Босне д.д. Мостар, МХ Електропривреда Републике Српске – Матично предузеће, а.д. Требиње и ЈП Електропривреда Босне и Херцеговине д.д. Сарајево. Дакле, лиценцу за међународну трговину на крају 2018. године посједује 20 субјеката.

Лиценцу за обављање дјелатности независног оператора система има НОС БиХ, Сарајево, а за дјелатност преноса електричне енергије Електропренос БиХ а.д. Бања Лука. ЈП Комунално Брчко д.о.о. Брчко је у посједу лиценце за дистрибуцију електричне енергије у Брчко Дистрикту БиХ и лиценце за обављање дјелатности трговине и снабдијевања електричном енергијом на територији БиХ.

Електропренос БиХ је сваке године, па и ове, у односу на стање претходне године ажурирао и пријављивао промјене у прегледима објеката које користи у обављању дјелатности преноса електричне енергије, као и у прегледима далековода који нису у његовом власништву и нису у функцији преноса електричне енергије у БиХ, о чему је ДЕРК у априлу 2018. године донио одговарајуће закључке. У истом мјесецу донешен је Закључак о ажурирању прилогâ Услови за коришћење лиценце за дјелатност дистрибуције електричне енергије, односно прегледâ објеката који се користе за ту дјелатност.

3.4 Праћење активности лиценцираних субјеката

Током године у оквиру својих редовних активности ДЕРК прати усклађеност рада лиценцираних субјеката са прописаним условима коришћења лиценци. Праћење активности врши се анализом редовних и ванредних извјештаја које подносе сви лиценцирани субјекти, као и путем посјета власницима лиценци, са или без најаве. Власници лиценци подносе годишње, полугодишње, мјесечне и дневне извјештаје о појединим активностима, како оним финансијске, тако и техничке и организационе природе. Такође, доступни су и извјештаји власника лиценци о ванредним погонским догађајима у систему.

Посјете стручног особља ДЕРК-а регулисаним субјектима омогућавају директан увид у њихове документе и активности што има велики значај, нарочито приликом анализе финансијске позиције субјеката са становишта примјене одобрених тарифа.

Током октобра и новембра 2018. године обављене су посјете сљедећим регулисаним субјектима:

- Независни оператор система у Босни и Херцеговини,
- Електропренос Босне и Херцеговине, и
- ЈП Комунално Брчко.

Након обављене посјете у функцији регулаторног надзора ДЕРК је подсетио НОС БиХ да је финансијска димензија пословања регулисане компаније предметом посебне пажње, наглашавајући да је потпуно и благовремено информисање надлежног регулатора превасходно у интересу регулисаних субјеката, те да пропуштање достављања релевантних информација може значајно утицати на одлуке које доноси ДЕРК у оквиру тарифних поступака.

Указано је на обавезу поштовања рокова за ревизију и доставу Дугорочног плана развоја преносне мреже (до краја октобра текуће године за период који покрива наредних 10 година), те констатовано кашњење у достави иновираног приједлога граничне снаге интеграције неуправљивих извора енергије на преносну мрежу.

Наложено је праћење квалитета напона у складу са стандардима ЕН 50160 и ИЕЦ 60038, уз наглашену потребу

одржавања граничне вриједности напона на високонапонској мрежи у складу са величинама утврђеним новим Мрежним кодексом, односно предузимања неопходних активности како би се вишегодишњи проблем превисоких напона што прије ријешио. Такође, исказана је потреба да НОС БиХ изradi статистички преглед догађаја који су за последицу имали безнапонско стање сабирница у трафостаницама Електропреноса БиХ, са приједлогом могућих мјера за побољшање, а у циљу смањења броја безнапонских стања, с обзиром да је евидентно да се број оваквих догађаја из године у годину повећава.

Наглашена је неопходност правовременог и потпуног извјештавања о међународним активностима НОС-а БиХ укључујући активности у оквиру Центра за координацију сигурности (енг. *Security Coordination Center* – SCC), Канцеларије за координисане аукције у југоисточној Европи (SEE CAO), Европске мреже оператора преносног система за електричну енергију (ENTSO-E), као и о актуелном статусу и спровођењу споразума на нивоу Контролног блока СХБ (Словенија – Хрватска – Босна и Херцеговина).

У циљу повећања транспарентности, укључујући информисање и квалитетну интеракцију учесника на тржишту, истакнут је значај правовремене објаве правила, прописа, формулара и других докумената, као и ажурирања енергетских показатеља и других информација у оквиру интернет презентације НОС-а БиХ, како на језицима који су у службеној употреби у БиХ, тако и на енглеском језику.

У оквиру регулаторног надзора ДЕРК је посебно указао на обавезе Електропреноса БиХ у изradi дугорочног плана развоја преносне мреже за период од 10 година, као и у изradi и усвајању годишњег инвестиционог плана. Том приликом ДЕРК је изразио забринутост због значајних кашњења у достављању ових планских докумената, чиме се онемогућава реализација потребних инвестиција и угрожава поуздан рад система и квалитет снабдијевања електричном енергијом. Посебно забрињава индолентан однос Компаније због потпуног одсуства информисања ДЕРК-а о разлозима пропуштања извршења ових обавеза или покретању активности у овом погледу.

ДЕРК већ дужи низ година указује да су напонске прилике у електроенергетском систему БиХ често изнад прописаних вриједности. Државна регулаторна комисија констатовала је да у Компанији постоји свијест о неопходности рјешавања овог проблема, али и даље изостају конкретне активности у том смјеру. С тим у вези, ДЕРК је указао на неопходност синхронизације активности са сусједним операторима система, као и активног ангажовања у оквиру пројекта у организацији WBIF (енг. *Western Balkan Investment Framework*), како би се у што скоријој будућности напони на преносној мрежи довели у технички прихватљиве опсеге.

Електропреносу БиХ је наложено да благовремено и у потпуности извјештава ДЕРК о свим важним питањима која се односе на ток и исходе судских спорова. Наиме, Електропренос БиХ је једна од страна у више финансијски значајних процеса, који у случају негативног исхода за Компанију могу угрозити њено пословање и имати негативне импликације на функционисање електроенергетског сектора у цјелини.

Регулисана компанија је позвана да пружи комплетну информацију у вези права власништва над информационо-телекомуникационом опремом, као и права служности појединих компанија над средствима Електропреноса БиХ, те да достави додатне информације о планираним инвестицијама у информационо-телекомуникациону опрему.

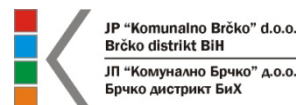
Након обављене посјете у функцији регулаторног надзора ЈП Комуналног Брчко, ДЕРК је још једном указала на неопходност развоја законског оквира у Брчко Дистрикту БиХ, односно усвајања новог закона о електричној енергији, у складу са Трећим енергетским пакетом, као и закона о обновљивим изворима енергије и ефикасној когенерацији, те закона о енергетској ефикасности. Изостанак доношења наведених закона кочи квалитетне и благовремене напоре на све промјене које се дешавају у енергетском сектору на подручју Дистрикта.

Комунално Брчко је позвано да до доношења новог законског оквира, примјенујући важећу легислативу, креира привремена рјешења ради омогућавања прикључења нових производних објеката на мрежу, и да тиме поред развоја обновљивих извора електричне енергије, допринесе и повећању сигурности снабдијевања електричном енергијом.

ДЕРК је подсјетио Комунално Брчко на неопходност рјешавања власничких односа над основним средствима у функцији дистрибуције и снабдијевања електричном енергијом, а која се воде као основна средства Владе Брчко Дистрикта БиХ, док Комунално Брчко има право служности. ДЕРК је још једном нагласио неопходност испуњавања обавеза које се односе на потпуно рачуноводствено раздвајање дјелатности дистрибуције и снабдијевања, као и ових дјелатности у односу на друге дјелатности које нису везане за електроенергетски сектор (производња и дистрибуција воде, одржавање и уређење јавних површина, те прикупљање, одвоз и депоновање комуналног отпада).

Комунално Брчко је позвано да, поред захтјева за ажурирање прилога лиценце за дистрибуцију електричне енергије који се доставља по истеку године, обавјештава ДЕРК о свим измјенама у дистрибутивној мрежи у вријеме њиховог настанка. Такође, затражена је достава свих записника и рјешења надлежних инспекција.

С обзиром на постојање квалитетне базе података о показатељима континуитета испоруке, Комунално Брчко је позвано да

изради преглед ових показатеља током претходних пет година (табеларно и графички), као и преглед података о планираним и непланираним прекидима. Такође, затражена је достава показатеља који се односе на комерцијални квалитет снабдијевања електричном енергијом на подручју Брчко Дистрикта БиХ.

3.5 Рјешавање спорова

Рјешавање спорова међу корисницима преносног система дио је надлежности и овлашћења Државне регулаторне комисије за електричну енергију. Имајући то у виду, Превент БХ д.о.о. Сарајево се у мају 2018. године обратио ДЕРК-у са тражењем предузимања конкретних радњи на рјешавању захтјева за стицање статуса купца директно прикљученог на преносну мрежу, односно 'купца на 110 kV напону' за своје објекте на локацији Топузово поље у Општини Високо. Спор је настао због непоступања Електропреноса БиХ по ранијим обраћањима Превента БХ за додјелу траженог статуса.

Сматрајући да располаже са довољно доказа на основу којих се може правилно и потпуно утврдити чињенично стање, ДЕРК је спор ријешио по скраћеном поступку, поштујући унапријед прописана правила и предузимајући све процесноправне радње таквог поступка које обухваћају пружање могућности странама у спору и јавности да приговарају тој намјери ДЕРК-а.

Одлука ДЕРК-а којом се Електропреносу БиХ налаже да са Превентом БХ закључи уговор о коришћењу преносне мреже и предузме друге неопходне радње којима ће се уредити технички, правни и економски услови за стицање траженог статуса, донесена је 26. јула 2018. године. Разматрајући све доказе поднесене од стране Превента БХ и рјешавајући предметни спор, ДЕРК је утврдио да међу странама у овом поступку, у основи, нема спорних чињеница јер ни Електропренос БиХ у поступку пред ДЕРК-ом није доводио у питање поднесени захтјев и релевантност приложених доказа, нити проблематизовао могућност стицања статуса купца на 110 kV напону за Превент БХ. Стога је у свјетлу конкретних чињеничних околности утврђених у овом поступку, ДЕРК поступио у складу са својим регулаторним обавезама осигуравања фер и недискриминирајућег приступа преносној мрежи, те заштите и равноправног третмана потрошача.

Поменута Одлука ДЕРК-а је *ex lege* коначна и извршна, али не искључује право било које стране у спору за покретање поступка пред надлежним судом. Међутим, у законом остављеном року нити једна од страна у овом поступку није тражила њено преиспитивање пред Судом Босне и Херцеговине, а по одлуци ДЕРК-а је у цијелости поступљено, будући да Превент БХ од 1. октобра 2018. године, на локацији Топузово поље, користи статус купца који је и тражио покретањем овог поступка.

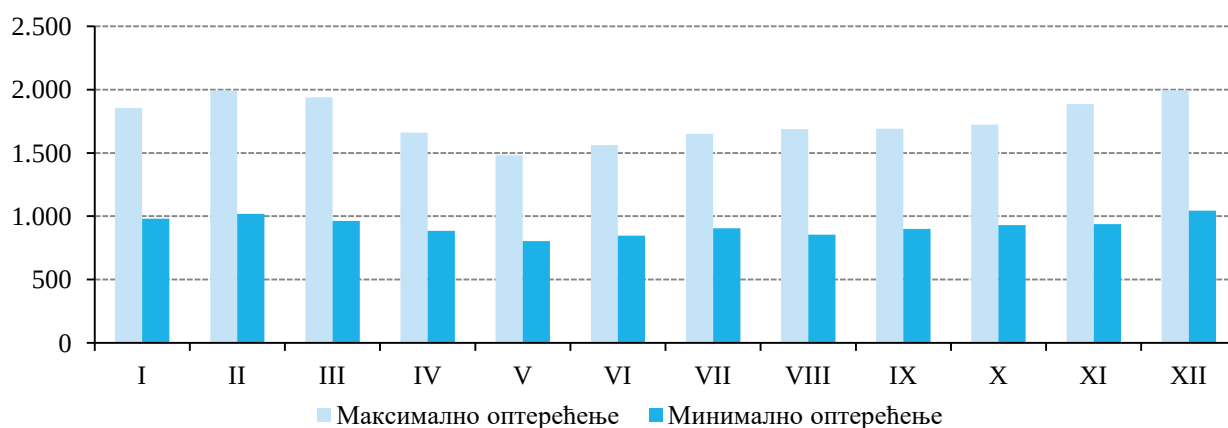
3.6 Технички аспект рада електроенергетског система

Електроенергетски систем БиХ је у току године радио стабилно и без већих проблема. Свим корисницима система је омогућен функционалан рад према дефинисаним стандардима квалитета. Извршени су сви планирани и накнадно тражени радови у преносној мрежи у функцији текућег и инвестиционог одржавања.

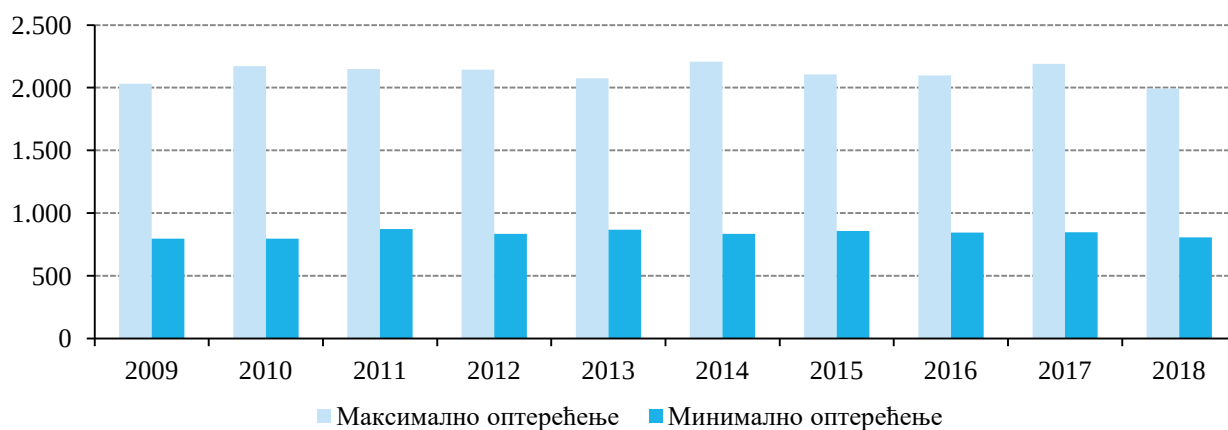
Максимално оптерећење електроенергетског система од 1.994 MW забиљежено је 18. децембра 2018. године у осамнаестом сату, док је максимална дневна потрошња од 40.634 MWh електричне енергије остварена 27. фебруара 2018. године. Минимално оптерећење од 805 MW забиљежено је 2. маја 2018. године у четвртом сату, а минимална дневна потрошња у износу од 24.576 MWh остварена је 1. маја 2018. године. Максимално и минимално оптерећење током 2018. године приказано је на слици 1, а за претходних 10 година на слици 2.

Нежељена одступања од декларисаних програма размјене у Контролном блоку СХБ у 2018. години износила су укупно 49 GWh за сате у којима је регистрован мањак у регулационом подручју БиХ, а за сате када је регистрован вишак електричне енергије укупно 36 GWh. Мјесечна одступања електроенер-

Слика 1. Максимално и минимално мјесечно оптерећење током 2018. године (MW)

Слика 2. Максимално и минимално годишње оптерећење у периоду 2009–2018. година (MW)

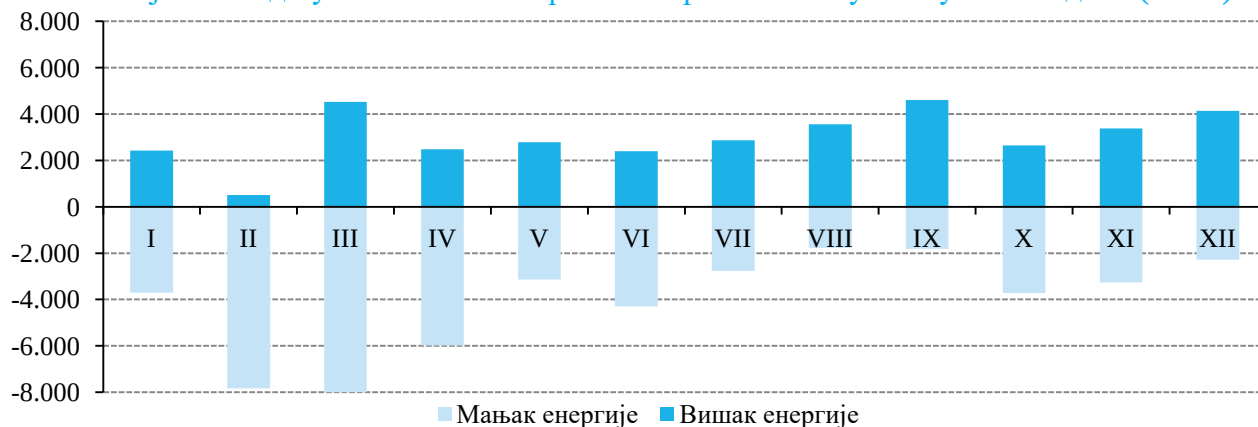
гетског система БиХ према Контролном блоку СХБ у 2018. години приказана су на слици 3. Максимални сатни мањак електричне енергије (одступање према доље) забиљежен је у марту у износу од 190 MWh/h, а максимални вишак (одступање према горе), у августу 2018. године у износу 199 MWh/h.

Укупна електрична енергија на преносној мрежи износила је 20.326 GWh, што је 12,95 % више него у 2017. години. Преносни губици износили су 399 GWh, односно 1,96 % од укупне енергије у преносном систему. Дистрибутивни губици настављају тренд смањења и износили су 950 GWh или 9,37 % у односу на бруто дистрибутивну потрошњу, што је најнижи ниво у историји електроенергетског сектора БиХ. Проценат преносних и дистрибутивних губитака приказан је на слици 4.

У 2018. години ПХЕ Чапљина је из преносног система преузела 137,4 GWh, а укупна производња ове електране износила је 437,5 GWh електричне енергије.

Подаци о неиспорученој електричној енергији ENS (енг. *Energy Not Supplied*) услед непланираних прекида снабдијевања ($ENS_{\text{непл}}$), као и о неиспорученој електричној енергији услед планираних прекида ($ENS_{\text{пл}}$) у електроенергетском систему БиХ у претходних пет година, дати су у табели 1. Укупна

Слика 3. Мјесечна одступања ЕЕС БиХ према Контролном блоку СХБ у 2018. години (MWh)

Слика 4. Преносни и дистрибутивни губици

Табела 1. Неиспоручена електрична енергија усљед застоја на преносној мрежи

	2014		2015		2016		2017		2018	
	MWh	мин	MWh	мин	MWh	мин	MWh	мин	MWh	мин
ENS _{непл}	420,75	35.458	467,22	21.017	528,46	15.975	1.362,35	16.594	1.181,83	13.661
ENS _{пл}	1.328,79	25.646	1.244,37	58.363	287,16	25.032	1.633,75	24.817	1.377,39	24.297
Укупно	1.749,54	61.104	1.711,59	79.380	815,62	41.007	2.996,10	41.411	2.559,22	37.958

Табела 2. Просјечно трајање прекида на преносној мрежи по мјесецима (мин)

Мјесец	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
АИТ ₂₀₁₄	4,0226	0,9460	7,6195	7,8256	1,4890	21,1840	4,1355	5,0214	14,1595	5,8988	7,6719	2,8193
АИТ ₂₀₁₅	0,3656	1,4387	9,7107	8,5098	12,3043	11,2509	5,9257	6,2781	6,6186	9,7405	5,1279	2,1100
АИТ ₂₀₁₆	0,3549	1,0903	0,1659	0,0799	0,9460	4,6876	13,4773	5,6841	5,9238	0,8767	1,8523	2,3055
АИТ ₂₀₁₇	5,3071	2,7625	3,0089	11,4069	4,2718	10,4772	9,7140	4,2352	8,5023	15,9486	3,2145	4,8497
АИТ ₂₀₁₈	0,2046	9,5267	3,2354	1,7183	2,2664	6,3035	3,0782	5,2013	3,3805	0,1153	3,1875	0,2781

неиспоручена енергија, након растућег тренда у претходних пар година биљежи значајан пад у 2018. години.

Табела 2 садржи податке о континуитету напајања, односно просјечном трајању прекида на високонапонској преносној мрежи АИТ (енг. *Average Interrupted Time*).

Током 2018. године реализовано је више уговора о изградњи, реконструкцији и санацији преносних објеката. Почетком марта 2018. године у погон је пуштена нова трафостаница ТС 110/х kV Горњи Бришник која је на преносну мрежу прикључена по систему улаз – излаз на 110 kV далековод Посушје–Томиславград, чиме су формирана два нова далековада, ДВ 110 kV Посушје–Горњи Бришник и ДВ 110 kV Горњи Бришник–Томиславград. Наведена трафостаница изграђена је ради прикључења вјетроелектране Месиховина на преносну мрежу. Овај, први вјетропарк у Босни и Херцеговини, чија је укупна инсталисана снага 50,6 MW (22×2,3 MW) пуштен је у пробни рад 14. марта 2018. године.

У априлу 2018. године у малој хидроелектрани (МХЕ) Дуб инсталисане снаге 9,4 MW извршена је прва синхронизација генератора на електроенергетски систем, чиме је почео њен пробни рад. МХЕ Дуб је прикључена на преносну мрежу преко трафостанице ТС 110/35 kV Дуб.

Током септембра 2018. године у пробни рад је пуштен 110 kV далековод Томиславград–Купрес.

У новембру 2018. године у погон је пуштена нова трафостаница ТС 110/33 kV Јеловача, изграђена ради прикључења вјетроелектране Јеловача инсталисане снаге 36 MW (18×2 MW), чије пуштање у рад се очекује почетком 2019. године. И ова трафостаница прикључена је по систему улаз – излаз на 110 kV дале-

ковод, у конкретном случају на 110 kV далековод Томиславград–Прозор/Рама, чиме су формирана два нова далековода ДВ 110 kV Томиславград–Јеловача и ДВ 110 kV Јеловача–Прозор/Рама.

Услуге секундарне регулације у 2018. години су пружали ЈП Електропривреда Босне и Херцеговине д.д. Сарајево, МХ Електропривреда Републике Српске, а.д. Требиње и ЈП Електропривреда Хрватске заједнице Херцег Босне д.д. Мостар. Током године терцијарна регулација ангажована је 161 пут, као терцијарна регулација ‘нагоре’ 100 пута, те као терцијарна регулација ‘надоље’ 61 пут, од чега 37 пута у априлу 2018. године. Ипак, номинована количина терцијарне регулације често није била у потребном обиму.

У 2018. години, догодила су се 622 испада на 400, 220 и 110 kV преносној мрежи, од чега 55 испада 400 kV далековода, 265 испада 220 kV далековода, 259 испада 110 kV далековода, 19 испада трансформатора 400/220 kV, 400 MVA, 5 испада трансформатора 400/110 kV, 300 MVA и 19 испада трансформатора 220/110 kV, 150 MVA.

У протеклој години регистрована су 63 испада термоблокова и 33 испада хидрогенератора. Недостајућа енергија у систему надокнађена је ангажовањем терцијарне резерве.

Као и претходних година, и у 2018. години напонске прилике у електроенергетском систему су често биле изнад вриједности прописаних Мрежним кодексом, посебно у 400 kV и 220 kV мрежи. Највиши напони у 400 kV мрежи регистровани су у трафостаници ТС Требиње током маја и октобра, када су измјерени напони од 441,75 kV. У мају је, у трафостаници ТС Приједор 2, измјерен највиши напон у 220 kV мрежи (253,92 kV), а у истом мјесецу је у трафостаници ТС Сарајево 10 измјерен највиши напон у 110 kV мрежи (125,47 kV).

Главни узрок настанка и трајања превисоких напона су слабо оптерећени 400 kV далеководи у периодима ниског оптерећења конзума, који генеришу велику количину реактивне енергије. Појава превисоких напона је проблем регионалног карактера, те се стога и рјешења овог проблема траже на нивоу регије.

Квалитет рада електроенергетског система прати се анализом података Електропреноса БиХ о техничким аспектима рада преносног система, који се поред показатеља континуитета напајања потрошача ENS и АИТ исказују и показатељима SAIFI и SAIDI.

Показатељи SAIFI и SAIDI се добијају праћењем броја и трајања застоја у објектима Електропреноса БиХ, који су за последицу имали прекид снабдијевања купаца директно прикључених на преносну мрежу и/или безнапонско стање средњенапонских одвода у трајању дужем од три минуте.

SAIFI (енг. System Average Interruption Frequency Index) означава просјечан број прекида напајања по купцу током године

SAIDI (енг. System Average Interruption Duration Index) означава просјечно трајање прекида напајања у минутам по купцу током године

Табела 3. SAIFI и SAIDI показатељи за преносну мрежу

		2014	2015	2016	2017	2018
SAIFI	Планирани застоји	0,72	0,65	0,55	0,92	0,76
	Непланирани застоји	0,80	0,90	0,97	0,81	0,69
	Укупно	1,52	1,56	1,52	1,73	1,45
SAIDI	Планирани застоји (min/купцу)	143,84	108,53	92,92	114,66	94,68
	Непланирани застоји (min/купцу)	277,15	76,00	68,61	48,55	53,31
	Укупно (min/купцу)	421,01	184,52	161,53	163,21	147,99

Табела 4. SAIFI и SAIDI показатељи за преносну мрежу укључујући и испаде средњенапонских одвода узроковане застојима у дистрибутивној мрежи

		2014	2015	2016	2017	2018
SAIFI	Планирани застоји	3,99	4,12	3,53	3,93	3,33
	Непланирани застоји	7,61	7,76	5,78	7,01	4,96
	Укупно	11,60	11,88	9,31	10,94	8,29
SAIDI	Планирани застоји (min/купцу)	671,60	365,77	399,12	324,97	255,11
	Непланирани застоји (min/купцу)	678,42	532,99	371,99	465,81	314,55
	Укупно (min/купцу)	1.350,02	898,76	771,18	790,78	569,66

У табелама 3 и 4 представљени су показатељи SAIFI и SAIDI за претходних пет година. Табела 3 узима у обзир само застоје узроковане дешавањима на мрежи у надлежности Електропреноса БиХ, а табела 4 и застоје на средњенапонским одводима у трансформаторским станицама Електропреноса БиХ узроковане поремећајима у дистрибутивној мрежи, који су знатно неповољнији, с обзиром на разгранатост и величину дистрибутивне мреже, и њену чешћу подложност различитим врстама кварова.

Основни подаци о електроенергетском систему БиХ дати су у Прилогу А, а карта система у Прилогу Б.

3.7 Поступци одређивања тарифа

Тарифе за услуге преноса електричне енергије

Електропренос БиХ је у новембру 2017. године поднио захтјев за измјену тарифа за пренос електричне енергије којим су предочени захтјеви за приходе и расходе, као и трошкови које Компанија намјерава зарачунавати за своје услуге. Својим захтјевом Електропренос БиХ затражио је повећање просјечне тарифе за услуге преноса електричне енергије на износ од 1,0098 фенинга/kWh, односно повећање за 13,6 %.

Тарифе се одређују у складу са критеријумима наведеним у *Закону о преносу, регулатору и оператору система електричне енергије у БиХ* и *Методологији за израду тарифа*

за услуге преноса електричне енергије, независног оператора система и помоћне услуге. При томе, ДЕРК у највећој могућој мјери поштује основна начела која прописују да ће тарифе бити праведне и разумне, равноправне, утемељене на објективним критеријумима, засноване на оправданим трошковима и одређене на транспарентан начин.

Формална јавна расправа на којој су се утврђивале чињенице у тарифном поступку одржана је 18. јануара 2018. године. Развојем тржишта електричне енергије у Босни и Херцеговини повећан је интерес тржишних учесника да непосредно учествују у тарифним поступцима у својству умјешача. У овом поступку поред регулисане компаније, активно учествује и пет субјеката којима је ДЕРК одобрио статус умјешача, чиме им је омогућено да у заштити својих права и интереса непосредно учествују у поступку пред регулатором.

Коначна одлука у овом поступку није донесена, те је током 2018. године важила Одлука ДЕРК-а која је у примјени од 1. маја 2017. године. Дакле, дио преносне мрежарине који се односи на енергију и даље износи 0,578 фенинга/kWh, а дио преносне мрежарине који се односи на снагу износи 1,472 KM/kW (просјечна преносна мрежарина износи 0,889 фенинга/kWh).

Електропренос БиХ до краја 2018. године није поднио нови захтјев за измјену тарифа за пренос електричне енергије.

Тарифа за рад независног оператора система; тарифе за системску и помоћне услуге

Државна регулаторна комисија за електричну енергију је на властиту иницијативу 22. новембра 2017. године покренула поступак одређивања тарифе за рад независног оператора система и тарифа за системску и помоћне услуге. НОС БиХ након тога је доставио потребну документацију која садржи аналитички приказ свих остварених, процјењених и планираних прихода и расхода за 2017. и 2018. годину, према којој би тарифа за рад независног оператора система и даље износила 0,0592 фенинга/kWh.

ДЕРК је и овај тарифни захтјев рјешавао у складу са критеријумима и начелима примјењеним у претходним тарифним поступцима. Формална јавна расправа на којој су се утврђивале чињенице у тарифном поступку одржана је 17. јануара 2018. године, на којој је омогућено учешће 5 субјеката у статусу умјешача.

На основу изведених анализа захтјеваних трошкова и расхода подносиоца захтјева и свих других доступних материјала, ДЕРК је 18. априла 2018. године донијела одлуку којом је окончан овај тарифни поступак. Донесеном одлуком тарифа за рад независног оператора система смањена је за 12 % и утврђена у износу од 0,0521 фе-

нинга/kWh који у периоду од 1. маја до 30. новембра 2018. године плаћају купци за активну енергију преузету из преносне мреже. Одлуком је дефинисано да од 1. децембра 2018. године тарифу за рад независног оператора система плаћају произвођачи за енергију ињектирану у преносни систем у износу од 0,0039 фенинга/kWh, а купци за енергију преузету из преносне мреже плаћају тарифу у износу од 0,0469 фенинга/kWh.

Оваквим рјешењем уведена је тзв. *Г* компонента у тарифу за рад независног оператора система, што је у складу са чланом 15. *Методологије за израду тарифа за услуге преноса електричне енергије, независног оператора система и помоћне услуге*, према којем дио потребног прихода који се односи на мрежарине које плаћају произвођачи може износити до 10 % потребног прихода регулисане компаније.

На истој сједници донесена је *Одлука о продужењу важења Одлуке о тарифама за системску и помоћне услуге*, чиме је тарифа за системску услугу задржана на вриједности од 0,3187 фенинга/kWh, која је у примјени од 1. јула 2017. године. Тиме је окончан тарифни поступак покренут на иницијативу ДЕРК-а.

У складу са законом прописаном обавезом да сваке године подноси на увид захтјеве за приходе и расходе за наредну годину, као и трошкове које намјерава зарачунати својим тарифама, НОС БиХ је у октобру 2018. године поднио такав захтјев у оквиру којег је предочио и образложио планиране приходе, расходе и трошкове за 2019. годину. Потребни приход за 2019. годину затражен је износу 9.657.336 КМ, тражена тарифа за рад независног оператора система коју плаћају купци износи 0,070203 фенинга/kWh, а тарифа коју плаћају произвођачи 0,007796 фенинга/kWh. Предложена тарифа за системску услугу износи 0,647 фенинга/kWh.

Формална јавна расправа у овом тарифном поступку, на којој је омогућено учешће шест субјеката у статусу умјешача, одржана је 11. децембра 2018. године. Том приликом регулисана компанија додатно је образложила планиране расходе и трошкове за 2019. годину, коригујући свој захтјев према којем се тражи тарифа коју плаћају купци у износу 0,072241 фенинга/kWh, тарифа коју плаћају произвођачи 0,006217 фенинга/kWh, те тарифа за системску услугу у износу од 0,599 фенинга/kWh.

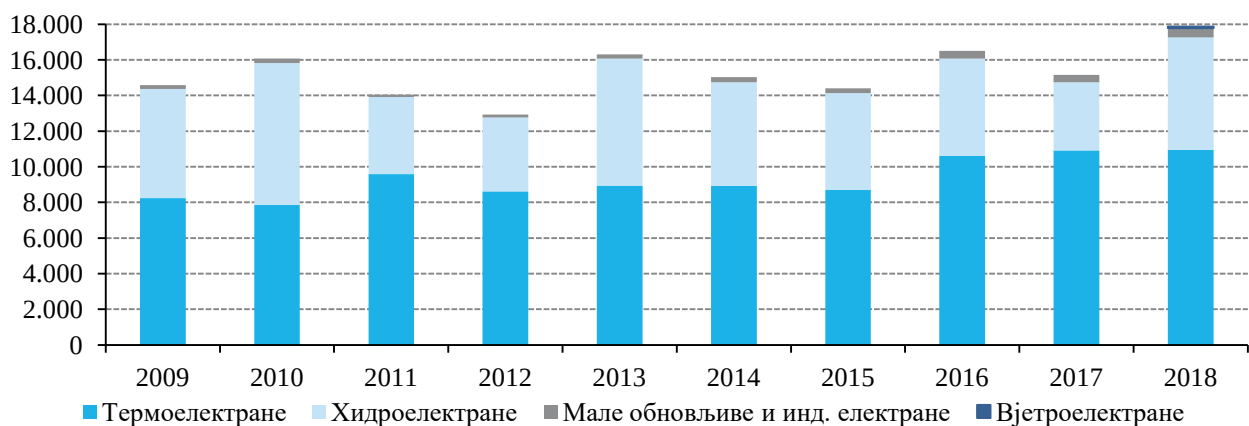
Крајем децембра 2018. године, регулисаној компанији и свим умјешачима достављен је *Извјештај водитеља поступка* на коментар. Поступак одређивања тарифе за рад независног оператора система и тарифа за системску и помоћне услуге наставиће се у 2019. години.

3.8 Тржиште електричне енергије

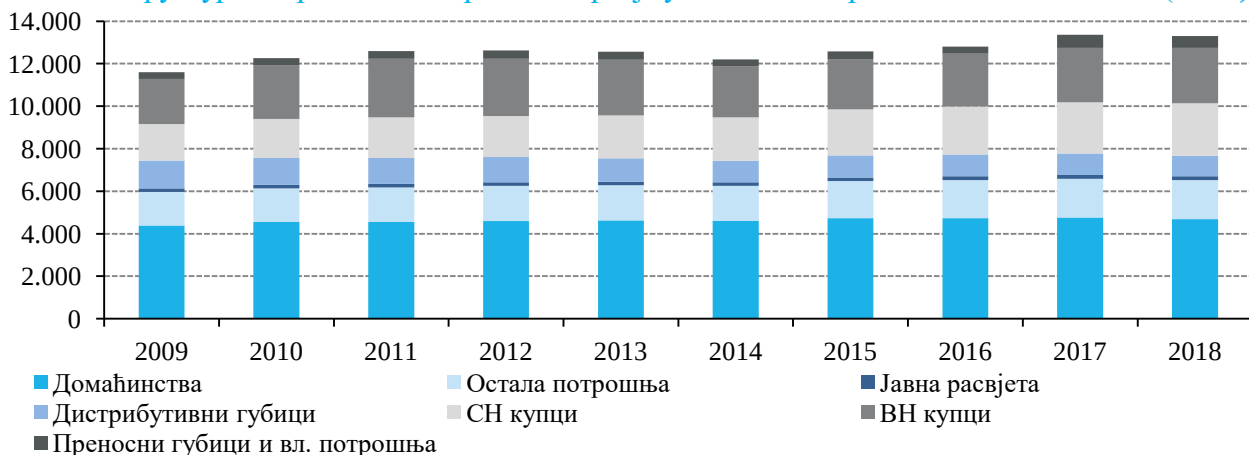
У Босни и Херцеговини је 2018. године остварена рекордна производња електричне енергије у износу од 17.873 GWh, што је 2.721 GWh, односно 18,0 % више у односу на претходну годину. Највећи утицај на повећање производње имала је изузетно повољна хидролошка ситуација са интензивним падавинама и доточима, посебно у првој половини године. Како је током 2017. године хидролошка ситуација била изразито лоша, то је пораст производње у хидроелектранама износио 64,4 %, односно 2.469 GWh, те је произведено 6.300 GWh. Производња у термоелектранама и у 2018. години биљежи нови рекорд, достижући износ од 10.954 GWh који је 3,0 % виши него претходне године.

У марту 2018. године пуштена је у рад вјетроелектрана Меси-ховина инсталисане снаге 50,6 MW, први објекат ове врсте прикључен на преносни систем. Током прве године свог рада ова вјетроелектрана је у мрежу ињектирала 103,5 GWh. Производња из мањих обновљивих извора износила је 498,21 GWh, што је 31,0 % више у односу на 2018. годину. Доминантан удио у овој категорији и даље имају мале хидроелектране (469,39 GWh, односно 94,2 %), док је у соларним

Слика 5. Структура производње електричне енергије у БиХ током предходних десет година (GWh)

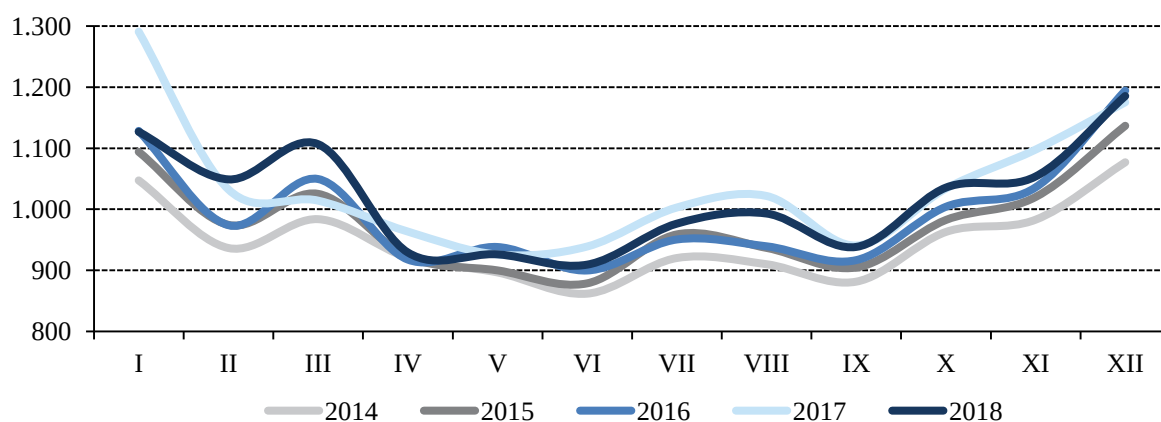
Слика 6. Структура потрошње електричне енергије у БиХ током предходних десет година (GWh)

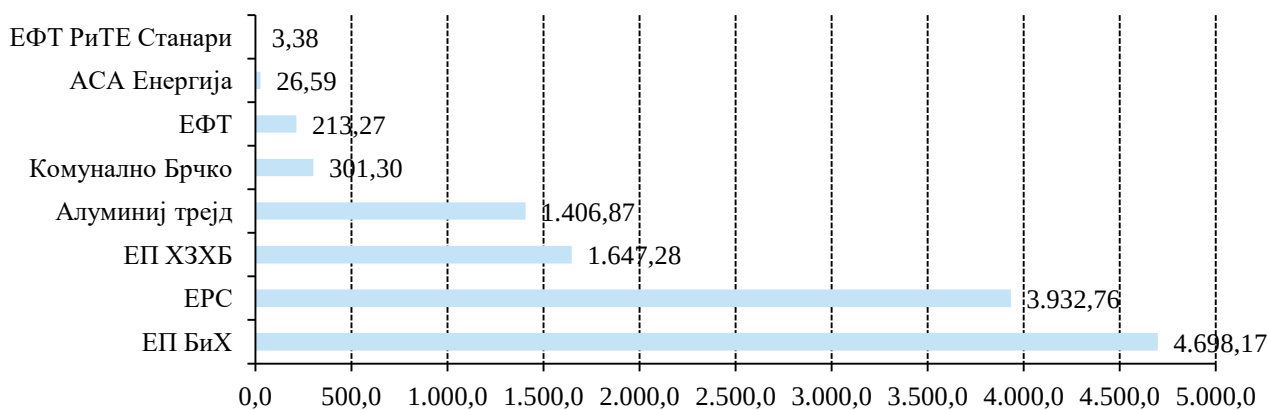
електранама произведено 20,65 GWh (4,1 %), у електранама на биомасу и биогаз 8,15 GWh (1,6 %) и у вјетроелектранама прикљученим на дистрибутивни систем 0,02 GWh. Значајан дио производње из мањих обновљивих извора имају независни произвођачи у чијим објектима је произведено 384,17 GWh (77,1 %), док је остатак произведен у електранама у власништву електропривреда. У електранама индустријских произвођача произведено је 17,44 GWh. Структура производње током претходних десет година приказана је на слици 5, а на слици 6 структура потрошње електричне енергије у БиХ.

Укупна потрошња електричне енергије у БиХ током 2018. године износила је 13.294 GWh, што је 0,5 % мање него претходне године. Потрошња купаца прикључених на преносни систем (ВН купци) повећана је 1,6 % и износила је 2.604 GWh, док је дистрибутивна потрошња смањена 0,4 % и износила је 10.139 GWh. Посматрано по категоријама крајњих купаца прикључених на дистрибутивни систем, највеће повећање потрошње (3,3 %) забиљежено је код купаца на напону 35 kV, затим код купаца на 10 kV (3,0 %), те у категорији јавна расвјета (1,5 %) и остала потрошња, односно мали комерцијални купци прикључени на 0,4 kV (0,5 %). Потрошња домаћинстава смањена је 1,5 %.

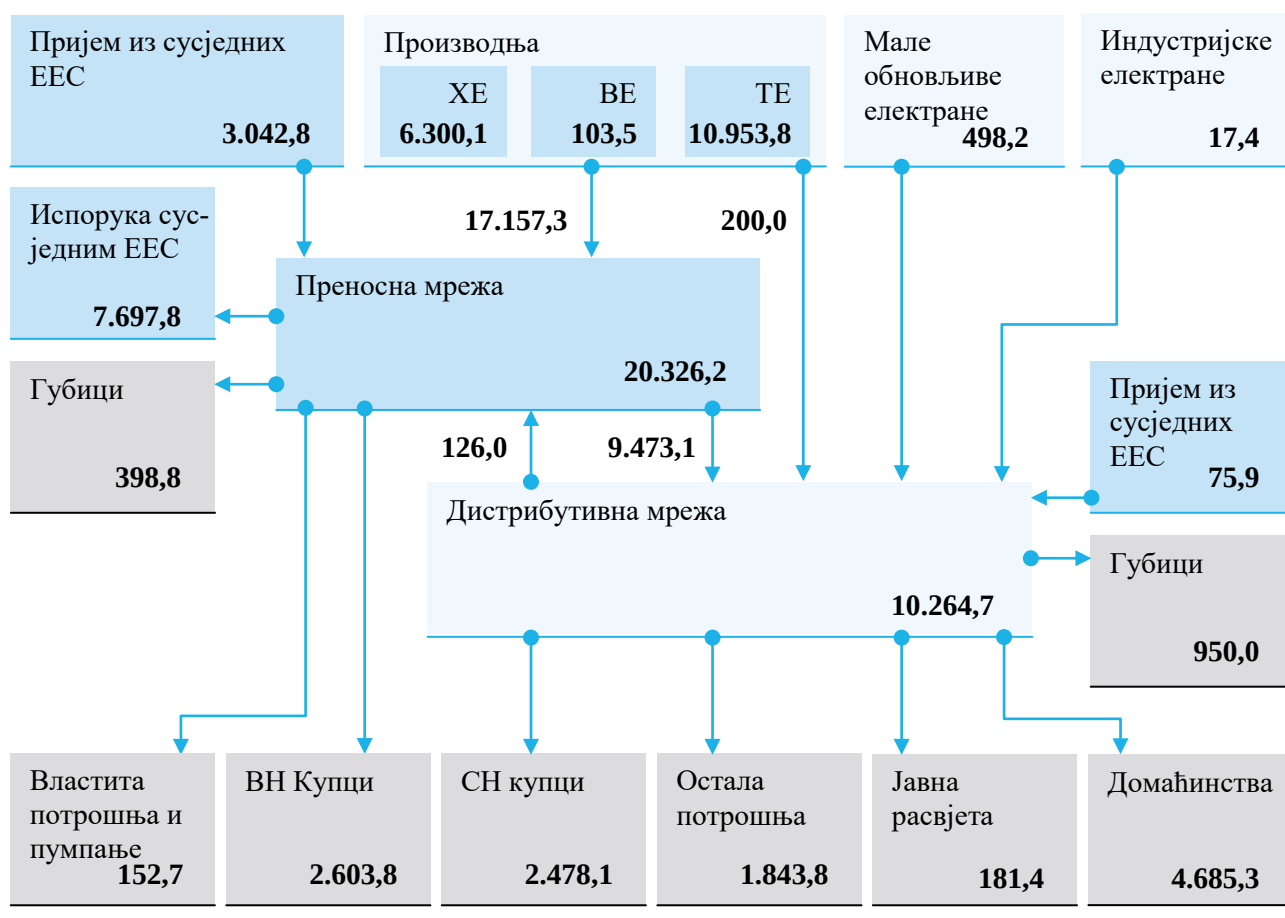
Слика 7. Енергија преузета у БиХ са преносне мреже – мјесечни подаци (GWh)

Слика 8. Енергија преузета са преносне мреже 2018. године, по снабдјевачима (GWh)

Слика 9. Остварене билансне величине у 2018. години (GWh)

Укупно преузимање електричне енергије из преносног система износило је 12.230 GWh, што је 1,7 % мање у односу на 2017. годину. Овакав резултат је у највећој мјери последица смањења рада ПХЕ Чапљина у пумпном режиму (137 GWh у 2018. години на према 266 GWh у 2017. години). Подаци о енергији преузетој из преносног система приказани су на слици 7, по мјесецима, те на слици 8 по снабдјевачима.

Разлика укупне производње и потрошње у БиХ, односно билансни суфицит у 2018. години износио је 4.579 GWh, што је за 2.794 GWh више него у претходној години. Билансне електроенергетске величине остварене у 2018. години прегледно су приказане на слици 9. Детаљне билансне величине и електроенергетски показатељи БиХ дати су у прилозима Ц и Д.

Тржиште електричне енергије у регији

На тржишту електричне енергије у југоисточној Европи, које је од директног интереса за електропривредне субјекте из БиХ, низ година био је присутан тренд пада veleпродајних цијена. У 2017. години овај тренд је заустављен, да би у 2018. години цијене електричне енергије забиљежиле значајан раст. Основни разлог за ову промјену је дефицит енергије у регији, који се током цијеле године на сатном нивоу кретао од 3 до 4 GW.

Табела 5. Цијене електричне енергије на берзама (€/MWh)

Берзовни индекси	Просјечна цијена	Максимална цијена	Минимална цијена
Phelix	44,45	80,33	-25,30
EXAA	42,74	86,48	-30,10
SIPX	51,11	89,05	-7,30
HUPXDAM	50,93	87,29	6,57
OPCOM	46,42	87,29	3,01
SEEPEx	51,42	84,64	8,07
CROPEX	53,17	92,78	-1,18

Phelix – Индекс Европске берзе за енергију (EEX) за Њемачку

EXAA – Индекс Европске берзе за енергију (EEX) за Аустрију

SIPX – Индекс Словеначке берзе

HUPXDAM – Индекс Мађарске енергетске берзе (HUPX) за дан унапријед

OPCOM – Румунски берзовни индекс

SEEPEx – Српски берзовни индекс

CROPEX – Хрватски берзовни индекс

Према показатељима Мађарске енергетске берзе (HUPX), у већем дијелу 2016. године цијене на veleпродајном тржишту биле су мање од 40 €/MWh, током 2017. године кретале се у обиму 45–55 €/MWh, а у децембру 2018. године просјечна цијена на тржишту дан унапријед износила је 65 €/MWh. Истовремено су расле и цијене за испоруке електричне енергије у 2019. и 2020. години, те су у децембру 2018. године достигле ниво од 62 €/MWh за испоруке у 2019. години. У табели 5 приказане су цијене електричне енергије на значајнијим берзама са аспекта регије југоисточне Европе.

Тржиште електричне енергије у БиХ

Укупна потрошња електричне енергије у БиХ у 2018. години износила је 13.294 GWh или 0,5 % мање него у претходној години. Купци прикључени на преносни систем су преузели 2.604 GWh или 1,6 % више, а купци прикључени на дистрибутивни систем 10.139 GWh или 0,4 % мање него у претходној години. Од овог износа 9.189 GWh односи се на преузимање крајњих купаца, а 950 GWh на губитке у дистрибуцији. Укупна продаја крајњим купцима износила је 11.792 GWh и већа је за 57 GWh, односно 0,5 %.

Број купаца електричне енергије у БиХ наставља расти – током године повећао се за 11.471 и на крају године износио је 1.553.439 (табела 6). При томе се број купаца у категорији домаћинства повећао (за 12.516), док се у неким категоријама примјетно смањио (‘остала потрошња’, јавна расвјета).

Надлежне регулаторне комисије у БиХ више не утврђују тарифне ставове за купце у оним категоријама потрошње које пре-

Табела 6. Број купаца електричне енергије у БиХ

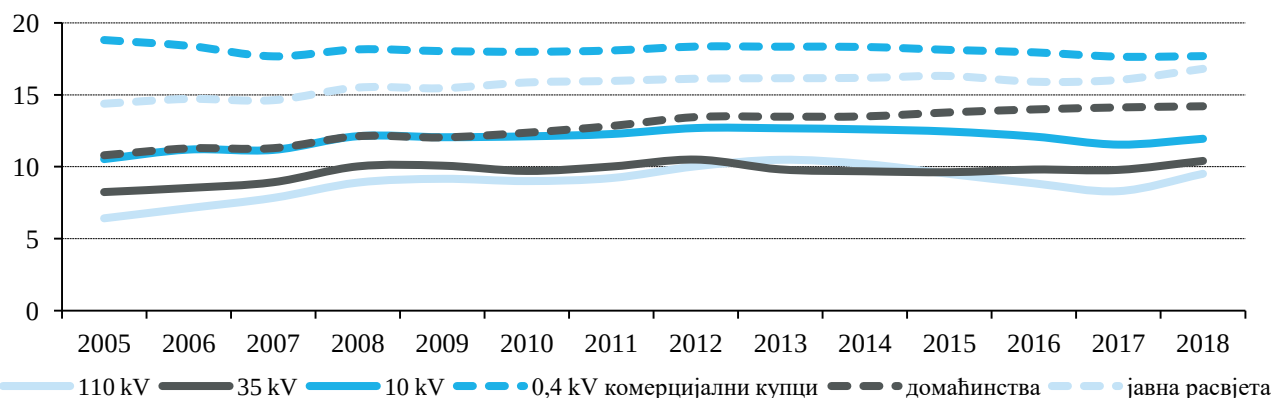
	110 kV	35 kV	10 kV	Остала потрошња	Домаћинства	Јавна расвјета	Укупно
Електропривреда БиХ	4	64	883	64.252	695.079	4.460	764.742
Електропривреда РС	5	37	1.038	33.778	523.489	862	559.209
Електропривреда ХЗХБ	3		218	14.908	177.062	1.692	193.883
Комунално Брчко		1	52	3.786	31.301	434	35.574
Остали снабдјевачи	3		21	7			31
<i>Укупно</i>	15	102	2.212	116.731	1.426.931	7.448	1.553.439

ма прихваћеној и важећој легислативи о отварању тржишта, више не могу бити регулисане. Још истеком 2014. године престала је регулација тарифа за снабдијевање за све купце, осим за домаћинства и купце из категорије ‘остала потрошња’ (мали купци, односно комерцијални купци прикључени на 0,4 kV), а пракса регулације тарифа за услуге дистрибуције је задржана. Од 1. јануара 2015. године сви купци електричне енергије у БиХ имају могућност да бирају свог снабдјевача на тржишту. Купци који не одаберу снабдјевача на тржишту могу се снабдијевати код јавних снабдјевача по цијенама за јавно снабдијевање, а домаћинства и мали купци у оквиру универзалне услуге по регулисаним цијенама.

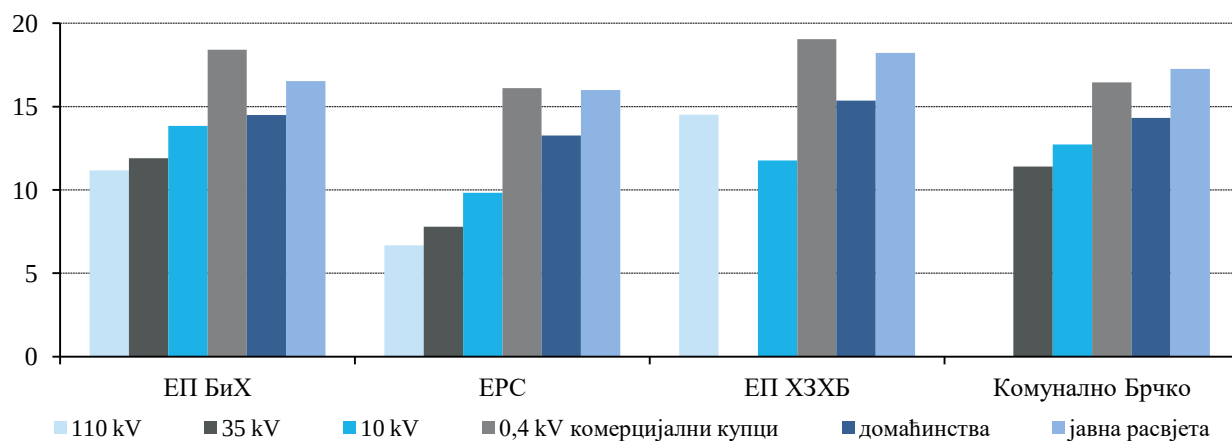
Могућност снабдијевања у оквиру универзалне услуге током 2018. године користила су сва домаћинства у БиХ и највећи број купаца из категорије ‘остала потрошња’. Просјечна цијена електричне енергије за те купце износила је 15,18 фенинга/kWh и нешто је већа него у 2017. години када је износила 15,10 фенинга/kWh. При томе је просјечна цијена за домаћинства износила 14,20 фенинга/kWh са порастом од 0,6 %, док је просјечна цијена за купце из категорије ‘остала потрошња’ била 17,69 фенинга/kWh и већа је за 0,2 % у односу на 2017. годину.

И из ових података видљиво је да регулаторне комисије у Босни и Херцеговини дјелују на постепеном уклањању наслеђених унакрсних субвенција између појединих категорија купаца електричне енергије, које се одвија у складу са најбољом међународном регулаторном праксом, уз избјегавање тзв. ‘тарифних шокова’. Такав евидентан тренд смањења односа просјечне цијене за мале комерцијалне купце и домаћинстава у претходних неколико година у БиХ јасно је видљив на слици 10. Према подацима из 2018. године унакрсна субвенција између малих комерцијалних купаца и домаћинстава у просјеку износи 24,6 %, биљежћи најмању вриједност у случају купаца које снабдијева Комунално Брчко, а највећу код купаца Електропривреде БиХ. Јасна је потреба да се се унакрсне субвенције даљњим мјерама регулаторних комисија и ефикасним функционисањем тржишта електричне енергије наставе смањивати, чиме ће се испоштовати основни регулаторни принцип одражавања стварних трошкова у формирању цијена. Тиме ће се

Слика 10. Просјечне цијене електричне енергије по категоријама купаца, без ПДВ-а (фенинг/kWh)

Слика 11. Просјечне цијене електричне енергије у електропривредама, без ПДВ-а (фенинг/kWh)

омогућити тржишно надметање и у снабдијевању домаћинства, односно отворити могућности тржишним снабдјевачима да понуде повољније цијене и буду конкурентни и у том сегменту тржишта.

Кретање просјечних продајних цијена електричне енергије за крајње купце у БиХ приказано је на слици 10, а на слици 11 дате су просјечне цијене електричне енергије по јавним снабдјевачима и категоријама купаца у 2018. години.

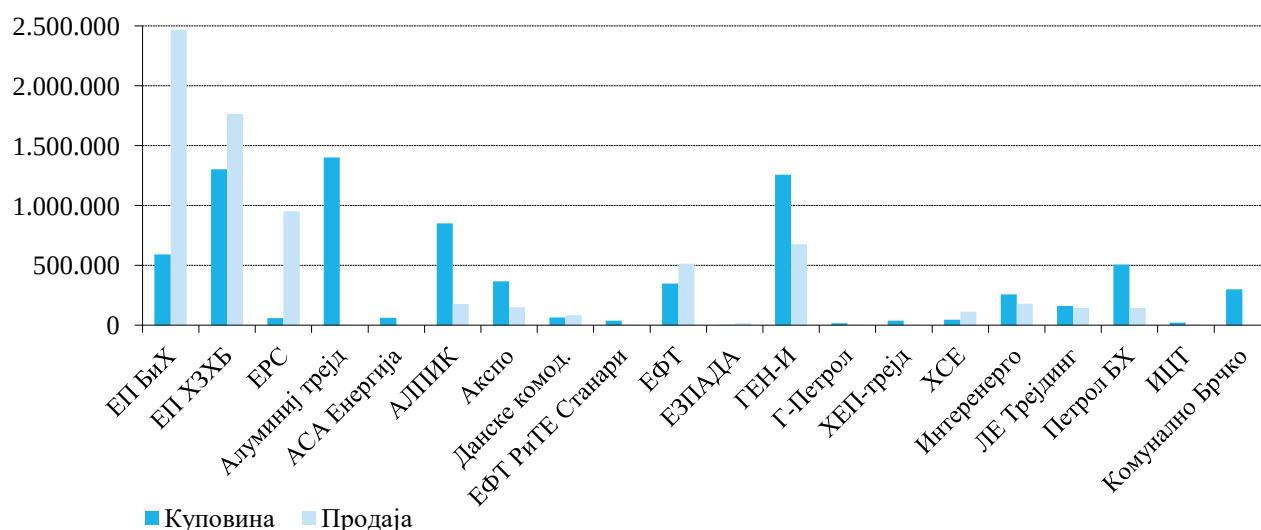
На малопродајном тржишту од 1. јануара 2016. године регистроване су прве промјене снабдјевача код купаца прикључених на дистрибутивни систем, од када из мјесеца у мјесец њихов број варира. У 2018. години највећи дио купаца се снабдијевао код својих традиционалних снабдјевача (тзв. 'инкубенти'). Поред инкубената на малопродајном тржишту била су активна још четири снабдјевача: ХЕП Енергија д.о.о. Мостар, Петрол БХ оил компани д.о.о. Сарајево, АСА Енергија д.о.о. Сарајево и ИЦТ д.о.о. Широки Бријег (који је раније пословао под називом Проенерџи). Они су 10 kV купцима испоручили 89,03 GWh и купцима у категорији 'остала потрошња' 1,93 GWh. Поред тога на преносном систему је регистровано 1.406,87 GWh које је Алуминиј трејд д.о.о.

Мостар (Al Trade) продао Алуминију д.д. Мостар, 213,27 GWh које је Енерџи фајнансинг тим д.о.о. Билећа продао Друштву БСИ д.о.о. Јајце, као и 26,59 GWh које је АСА Енергија д.о.о. Сарајево продала Жељезари Илијаш д.д. Илијаш и Превенту ЦЕЕ д.о.о. Сарајево. Сумирајући ове набавке, у 2018. години купцима који су промијенили снабдјевача испоручено је 1.737,69 GWh, односно 14,7 % од укупно преузете енергије крајњих купаца у БиХ. Поред тога, десетине хиљада купаца промијенило је услове снабдијевања промјеном уговора са својим ранијим традиционалним снабдјевачима, чиме су на отвореном тржишту изабрали понуду за снабдијевање која им најбоље одговара. Купцима који се снабдијевају у оквиру универзалне услуге испоручено је 6.527,22 GWh (55,4 % од укупне потрошње крајњих купаца), а купцима за које цијене нису регулисане испоручено је 5.265,27 GWh (44,6 %).

Значајно динамичније је трговање на veleпродајном тржишту у БиХ, које се заснива на билатералним аранжманима куповине и продаје електричне енергије између снабдјевача. Премда ово тржиште и даље није институционализовано, резултат бројних билатералних уговора је импресиван – у 2018. години било је активно 20 лиценцираних субјеката, остварујући промет од 7.395.467 MWh (слика 12). Тиме је, након вишегодишњег раста промета, евидентиран пад физичког обима трансакција од 11,4 %. Ипак, уважавајући значајан раст цијена на veleпродајном тржишту, процјењује се да је укупни финансијски обим трансакција повећан у односу на претходну годину.

Поред veleпродајног и малопродајног тржишта у БиХ је функционално и балансно тржиште којим управља НОС БиХ. У бити ради се о монопсоном тржишту, гдје на страни потражње постоји само један субјект – НОС БиХ, док на страни понуде егзистирају углавном произвођачи који пружају помоћне услуге (капацитет и енергија у секундарној и терцијарној регу-

Слика 12. Преглед трговања на veleпродајном тржишту у БиХ у 2018. години (MWh)

Табела 7. Вриједност набављених помоћних услуга

Помоћна услуга	2017 (KM)	2018 (KM)	Проmjена (%)
Секундарна регулација – капацитет	9.322.081	11.222.100	20,4
Терцијарна регулација – капацитет	10.161.152	5.757.789	-43,3
Балансна енергија ‘нагоре’	7.781.442	6.312.347	-18,9
Балансна енергија ‘надолје’	-1.438.734	-3.255.391	126,3
Губици у преносном систему и компензације	26.371.616	40.990.171	55,4
Укупно	52.197.558	61.027.016	16,9

лацији и енергија за покривање губитака у преносном систему). На балансном тржишту се такође обавља и обрачун одступања (дебаланса) балансно одговорних страна од дневног распореда у енергетском и финансијском смислу. Цијене дебаланса се одређују на основу цијена балансне енергије на сатном нивоу. Све трансакције између понуђача са једне стране и НОС-а БиХ са друге стране обављају се на тржишном принципу путем годишњих и мјесечних тендера, док се цијене балансне енергије формирају путем понуда пружалаца секундарне и терцијарне регулације на сатној основи дан унапријед.

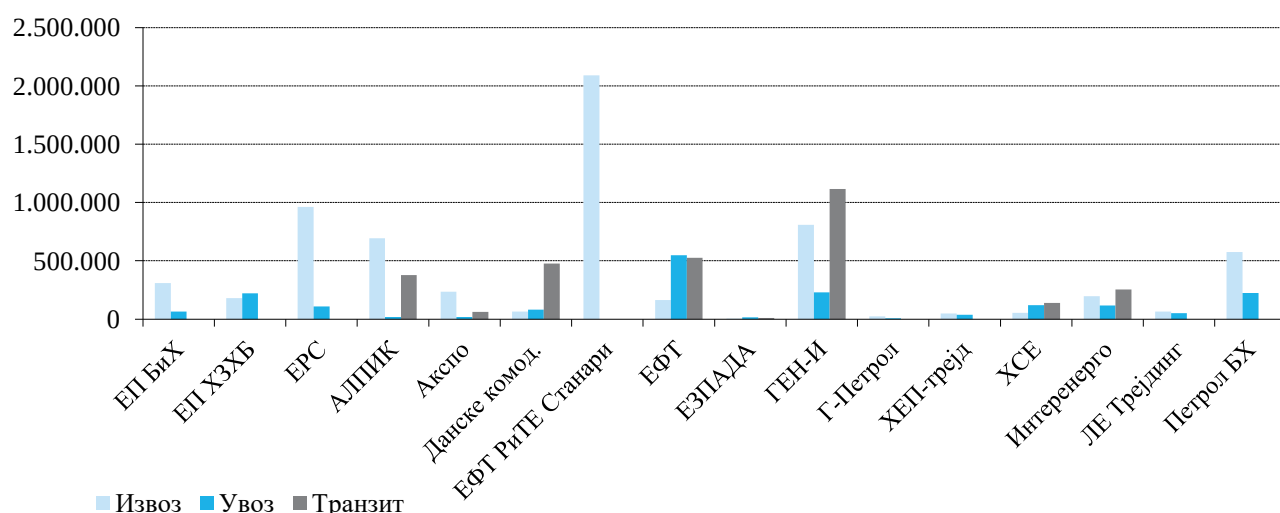
Вриједност укупно набављених помоћних услуга на балансном тржишту у 2018. години износи преко 61 милиона KM, од чега се приближно 2/3 односе на набавку енергије за покривање губитака у преносном систему. Раст велепродајних цијена електричне енергије утицао је на значајно повећање овог трошка у 2018. години, према структури наведеној у табели 7.

Истовремено, НОС БиХ је пружањем системске услуге од снабдјевача који преузимају енергију из преносног система и кроз обрачун одступања балансно одговорних страна од дневног распореда, укупно наплатио 50,628 милиона KM, од чега 38,976 милиона KM према тарифи за системску услугу и 11,652 милиона KM за дебалансе. Поред тога, евидентиран је извоз прекограничних баланских услуга у вриједности 0,640 милиона KM и увоз од 0,207 милиона KM.

Прекогранична трговина

Добра повезаност система Босне и Херцеговине са сусједним електроенергетским системима омогућава висок ниво размјене електричне енергије са сусједним земљама. У 2018. години извезено је 6.472 GWh, што је 25,4 % више него у претходној години. Шеснаест субјеката извозило је електричну енергију, а по обиму извоза на првом мјесту је био ЕФТ – Рудник и Термоелектрана Станари са 2.090 GWh, а затим слиједе МХ Електропривреда Републике Српске са 963 GWh, ГЕН-И са 810 GWh, Алпик енергија БХ са 693 GWh, Петрол БХ оил компани са 575 GWh итд. (слика 13).

Слика 13. Преглед прекограничних трансакција по субјектима у 2018. години (MWh)

Увоз електричне енергије је износио 1.865 GWh, са смањењем од чак 43,9 % у односу на претходну годину. Међу 15 субјеката који су обављали увоз електричне енергије највећу реализацију имали су Енерџи фајнансинг тим (548 GWh), ГЕН-И (230 GWh), Петрол БХ оил компани (224 GWh), Електропривреда Хрватске заједнице Херцег Босне (222 GWh) и ХСЕ БХ Енергетско предузеће (119 GWh), слика 13.

Највећи обим трговине електричном енергијом традиционално се обавља са Хрватском, затим са Србијом и Црном Гором (табела 8).

Током 2018. године регистрован је транзит електричне енергије преко преносног система БиХ у износу од 2.959 GWh, што је смањење од 316 GWh или 9,7 % у односу на 2017. годину. Транзитни токови имају специфичан значај јер се користе као основни елемент код обрачуна прихода у оквиру *Механизма наплате између оператора преносног система* (ИТС механизам – енг. *Inter-Transmission System Operator Compensation (ITS) mechanism*), што је детаљније описивано у ранијим годишњим извјештајима о раду ДЕРК-а. Укупан приход који је БиХ остварила по том основу у првих 9 мјесеци 2018. године износи 1.132.633 КМ, што је значајно мање од прихода у истом периоду претходне године, као посљедица снажног раста извоза електричне енергије. Према правилима обрачуна ИТС механизма повећани транзитни токови увећавају приход, док

Табела 8. Прекогранична трговина по границама, укључујући регистровани транзит (GWh)

Земља	Извоз	Увоз
Хрватска	5.160,7	1.211,1
Србија	3.116,2	2.337,1
Црна Гора	1.154,1	1.268,2
Укупно	9.431,0	4.823,8

Табела 9. Приход остварен на годишњим аукцијама

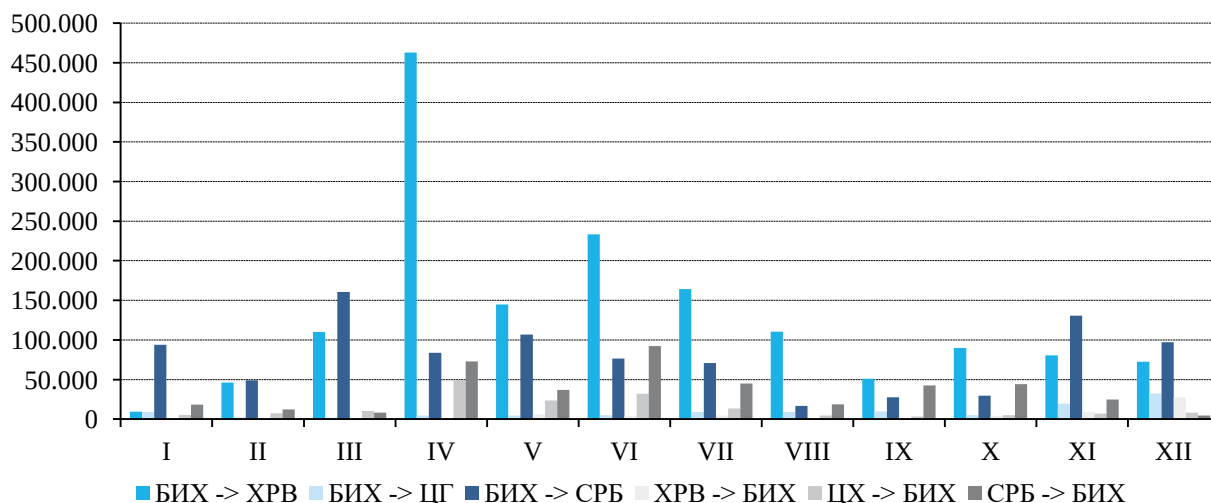
Година	Приход (KM)
2013	2.036.125
2014	2.905.655
2015	1.091.719
2016	952.030
2017	2.021.274
2018	1.171.731
2019	2.683.896

повећање извозних и увозних токова утиче на смањење прихода.

Додјелу прекограничних капацитета на границама БиХ са Црном Гором и Хрватском путем аукција и у 2018. години организовао је SEE CAO, а на граници БиХ са Србијом организоване су заједничке аукције два оператора (видјети дио 3.2). Укупан приход БиХ по основу годишњих аукција прекограничних преносних капацитета за 2019. годину износи 2.683.896 KM. Највиша цијена, као и раније, постигнута је на граници са Хрватском, у смјеру из БиХ према Хрватској, у износу од 4.468 KM/MW, чим се око 2/3 прихода на годишњој аукцији прикупи у овом смјеру.

Приходи БиХ остварени на досадашњим аукцијама за додјелу прекограничних преносних капацитета на годишњем нивоу дати су у табели 9, а на слици 14 приказани су приходи по основу мјесечних аукција, по границама и смјеровима. Корисник свих прихода по основу аукција за додјелу права на коришћење прекограничних преносних капацитета, као и прихода који се остварују примјеном Механизма наплате између оператора преносног система (ИТС механизам) је Електропренос БиХ.

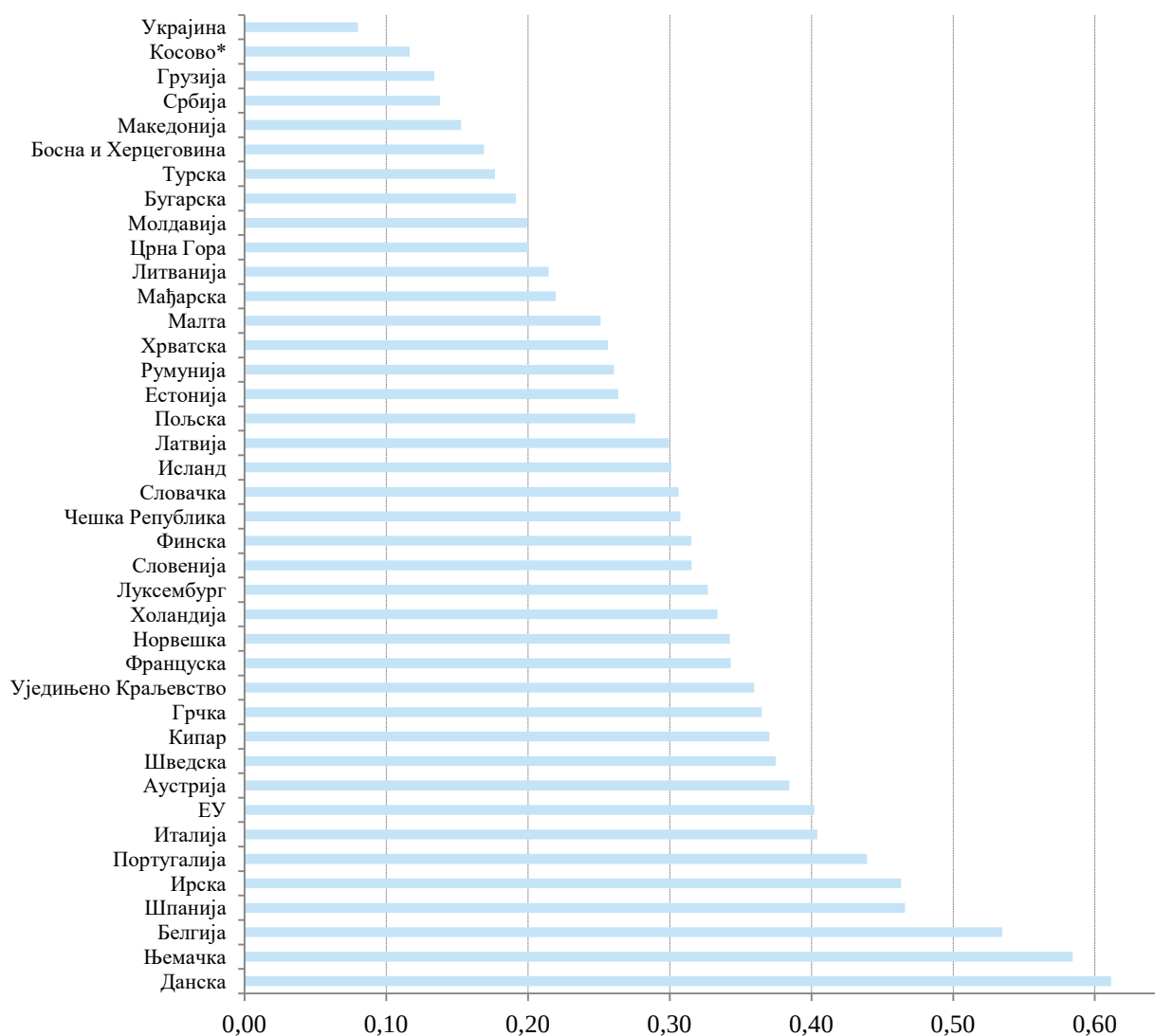
Слика 14. Приход по основу мјесечних аукција, по границама и смјеровима (KM)

3.9 Енергетска статистика

Свјестан значаја објективности приказа података о енергетским величинама и цијенама електричне енергије, ДЕРК је и током 2018. године посебну пажњу посветио унапређењу свог дјеловања у сегменту енергетске статистике. Кључни партнер у размјени енергетских величина и података је Агенција за статистику Босне и Херцеговине, са којом ДЕРК дуго низ година сарађује, нарочито у испуњавању обавезе извјештавања према међународним тијелима, слиједећи прописане методологије и динамику извјештавања. Сарадња двије институције придонosi развоју енергетске статистике и хармонизацији система службене статистике Босне и Херцеговине и статистике земаља Европске уније у свим областима, а посебно у области енергије.

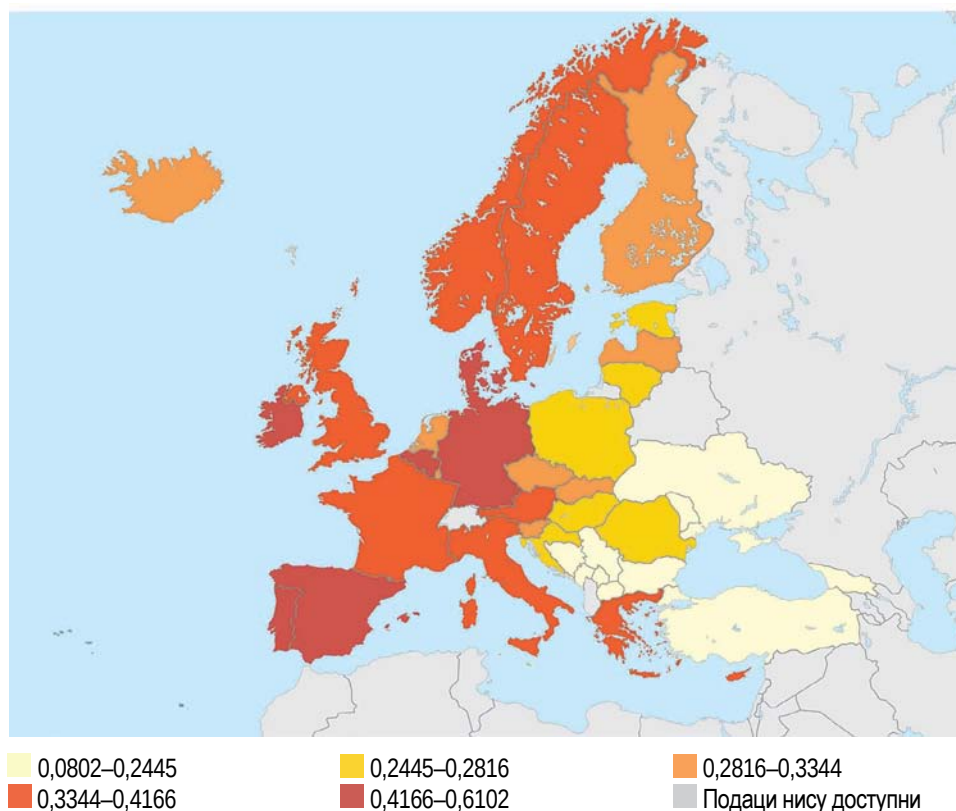
Слика 15. Цијене електричне енергије у КМ/kWh за домаћинства (годишња потрошња од 2.500 до 5.000 kWh) у првој половини 2018. године, по методологији Еуростата

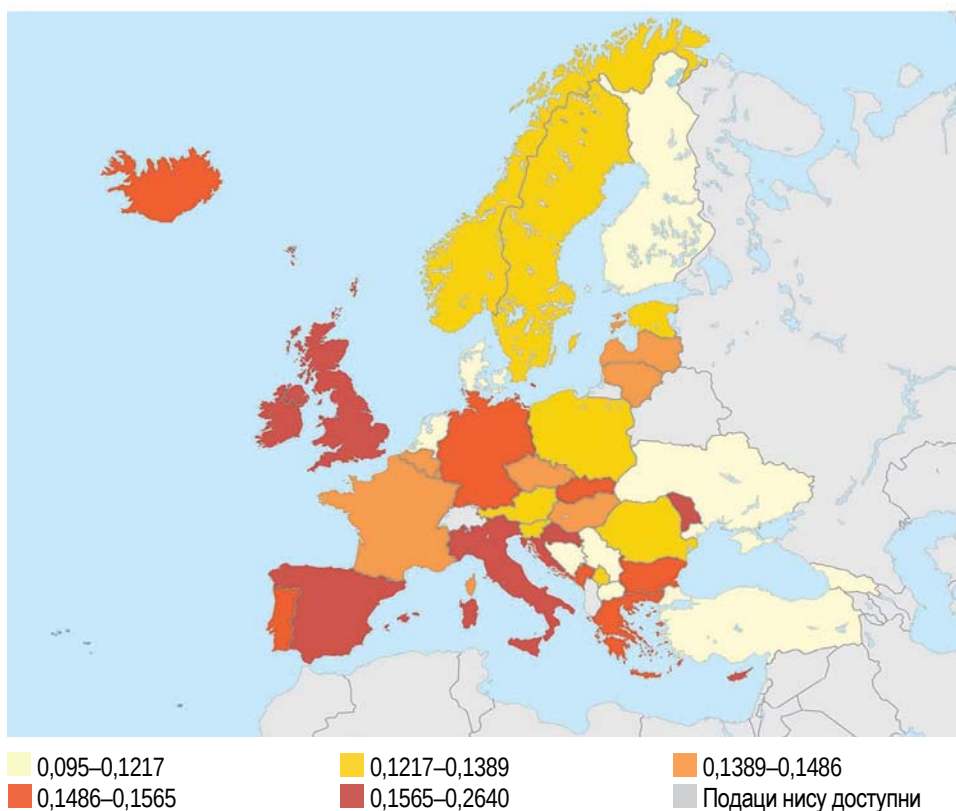
Напомена: наведени износи укључују све порезе и дажбине

* Овај назив не прејудуира статус и у складу је са Резолуцијом Савјета безбједности Уједињених народа 1244 и мишљењем Међународног суда правде о Декларацији о независности Косова.

Слика 16. Географски приказ цијена електричне енергије за домаћинства (у KM/kWh) у првој половини 2018. године, по методологији Еуростата

Слика 17. Географски приказ цијена електричне енергије за индустрију (у KM/kWh) у првој половини 2018. године, по методологији Еуростата

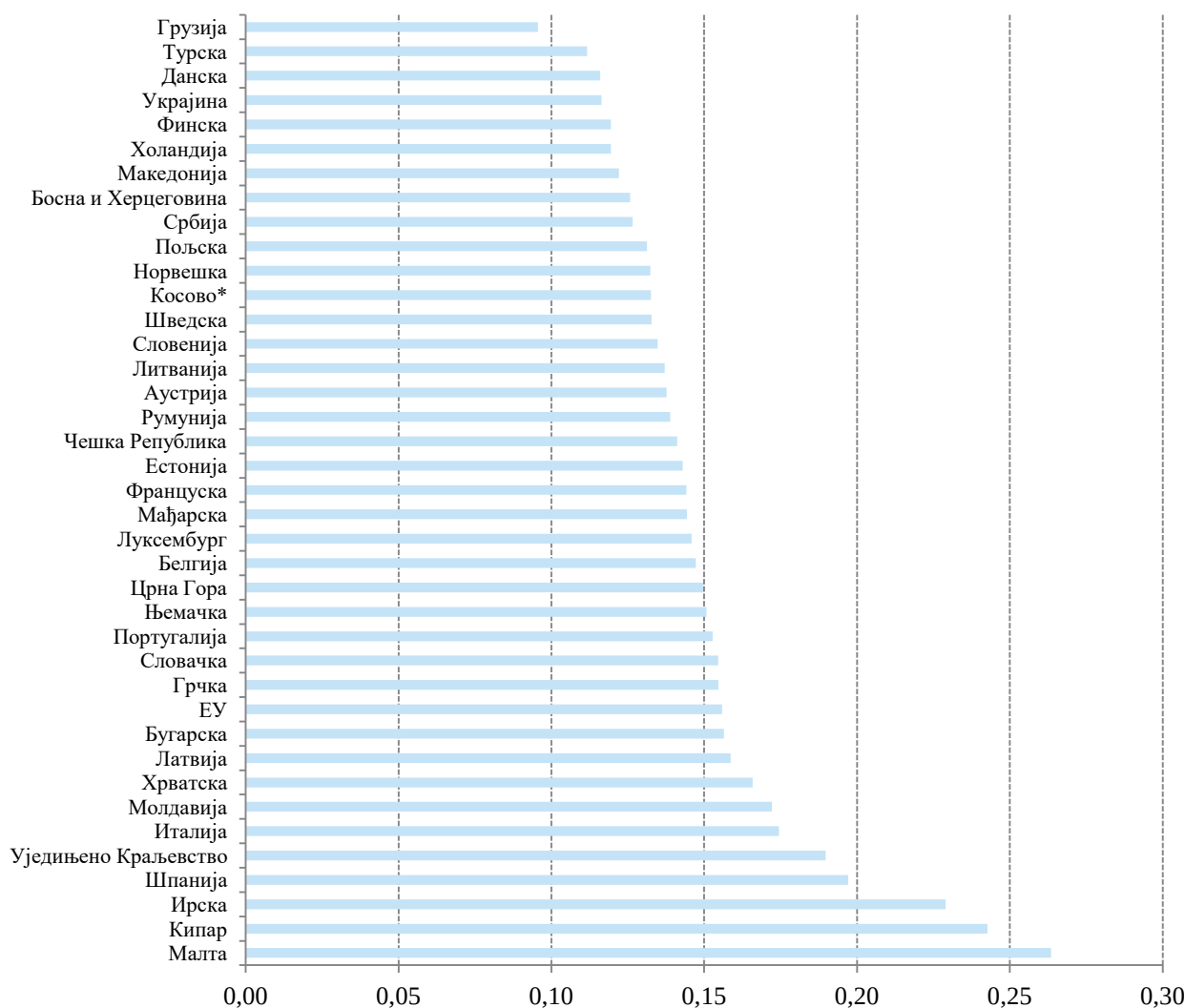
Еуростат је статистичка институција Европске уније смјештена у Луксембургу. Њен задатак је да обезбједи статистике Европској унији на европском нивоу које омогућују поређења између земаља и регија.

Резултати сарадње двије институције су препознатљиви и у извјештајима Еуростата који од 2011. године укључују податке о цијенама електричне енергије у БиХ, што омогућује њихову упоредбу са земљама Европске уније и неким земљама које су у процесу приступања ЕУ (слике 15–18).

Поред анализе података о електроенергетском сектору БиХ, ДЕРК континуисано прикупља и анализира податке о регионалном тржишту, укључујући податке берзи електричне енергије са сједиштима у Лајпцигу, Будимпешти, Букурешту, Љубљани, Београду и Загребу (табела 5).

На основу систематизованог приступа према бројним електроенергетским показатељима, ДЕРК је и током 2018. године квалитетно одговарао на бројне упите различитих домаћих и међународних институција презентујући статистичке податке о електроенергетском сектору Босне и Херцеговине.

Слика 18. Цијене електричне енергије у КМ/kWh за индустрију (годишња потрошња од 500 до 2.000 MWh) у првој половини 2018. године, по методологији Еуростата

Напомена: наведени износи не укључују порезе и дажбине

3.10 Остале кључне активности

Државна регулаторна комисија за електричну енергију је и током 2018. године размјењивала податке са већим бројем државних институција, међу којима се издвајају Савјет министара Босне и Херцеговине, Министарство спољне трговине и економских односа БиХ, Дирекција за европске интеграције Савјета министара БиХ, Конкурентијски савјет БиХ и Агенција за статистику БиХ,⁴ те припремала различите информације за њихове потребе. Посебан допринос ДЕРК је дао раду Одбора за стабилизацију и придруживање Босне и Херцеговине Европској унији и Пододбора за транспорт, енергију, животну средину и регионални развој, као и у изради одговора на Упитник и додатна питања Европске комисије за припрему мишљења о Захтјеву за чланство БиХ у ЕУ. Ово се посебно односи на питања из поглавља 15: Енергија, поглавља 21: Трансевропске мреже, поглавља 28: Заштита потрошача и здравља, те на одређену проблематику из Економских критеријума.

ДЕРК, у складу са својим законским овлашћењима да као регулаторно тијело дјелује и на подручју Брчко Дистрикта БиХ, у свом раду сарађује и са Владом Дистрикта.

Државна регулаторна комисија и ентитетске регулаторне комисије – Регулаторна комисија за енергију у Федерацији Босне и Херцеговине (ФЕРК) и Регулаторна комисија за енергетику Републике Српске (РЕРС), сарађују и усклађују своје дјеловање од свог оснивања.

Свој пуни допринос ДЕРК је дао у спровођењу бројних активности и припреми различитих докумената у сектору енергије, укључујући израду *Оквирне енергетске стратегије Босне и Херцеговине до 2035. године*, коју је Савјет министара БиХ усвојило 29. августа 2018. године, подршку реализацији техничке помоћи БиХ у успостављању институционалног оквира за организовано тржиште за дан унапријед и припрему других докумената којима се реализују договорене мјере из акционог плана, односно *Мапе пута за спровођење иницијативе 'Западни Балкан 6'* (тзв. *WB6 иницијатива*). ДЕРК је тиме наставио свој проактиван приступ у реформи и развоју електроенергетског сектора у БиХ.

Дјелујући као национални регулатор у заступању интереса Босне и Херцеговине, ДЕРК је учествовао у више регионалних пројеката који су се одвијали током 2018. године. У том смислу, у оквиру WB6 иницијативе, ДЕРК је узео учешће у пројектима техничке помоћи *Интеграција тржишта дан унапријед на Западном Балкану и Прекогранично балансирање*

⁴ Меморандуме о сарадњи Државна регулаторна комисија за електричну енергију потписала је са Агенцијом за статистику БиХ 19. априла 2011. године и са Конкурентијским савјетом БиХ 28. маја 2014. године.

на Западном Балкану. Такође, ДЕРК је учествовао у неколико регионалних пројеката које су организовали Америчка агенција за међународни развој (USAID) и Национална асоцијација регулатора САД (енг. *National Association of Regulatory Utility Commissioners –NARUC*): *План развоја преносне мреже у југоисточној Европи за наредних десет година, Алати за поређење цијена и комуникација с купцима, Ефикасно регулисање сајбер безбједности*, те као посматрач, у складу са чињеницом да ДЕРК нема надлежности у сектору гаса, у пројекту *Мрежна правила за транспорт и дистрибуцију природног гаса*. Поред тога, ДЕРК је учествовао у реализацији регионалног пројекта *Интеграција тржишта електричне енергије*, којег су организовали USAID и Асоцијација за енергију САД (енг. *United States Energy Association – USEA*), регионалног пројекта *Балкански дигитални аутопут*, којег је у циљу оптималног коришћења инфраструктуре којом располажу електропреносне компаније у регији организовала Свјетска банка, те у изради *Регионалне стратегије за одрживу хидроенергију на Западном Балкану*, који је организовала Европска комисија.

Инвестирање у сектор енергије

Током 2018. године одвијале су се активности Америчке агенције за међународни развој (USAID) у оквиру пројекта *Инвестирање у сектор енергије* (EIA). Пројект чије је трајање планирано од септембра 2014. до септембра 2019. године, усмјерен је на сарадњу и помоћ свим кључним субјектима енергетског сектора у Босни и Херцеговини у приступању и интеграцији у Европску унију (министарства, регулатори, привредни субјекти и др). Пројект USAID EIA организован је кроз следеће компоненте:

- Уклањање препрека за инвестирање у сектор енергије,
- Развој малопродајног тржишта у БиХ,
- Постизање уштеда у потрошњи енергије, користећи регулаторне подстицаје кроз финансијске механизме – облигационе шеме за енергетску ефикасност,
- Коришћење производног отпада (биомасе) за производњу електричне и топлотне енергије,
- Смањење емисија штетних гасова из великих уређаја за ложење, и
- Односи с јавношћу, укључујући развој апликације за поређење цијена електричне енергије.

Представници Државне регулаторне комисије прате активности организоване у оквиру пројекта и учествују у реализацији појединих компоненти, а нарочито оних које су у функцији рада регулатора. Током 2018. године ДЕРК је показао посебан интерес и непосредно учествовао у реализацији активности из домена инвестирања у сектор, интеграције

Самит је окупио бројне партнере из државних и ентитетских парламената, министарстава и регулатора, из општина, електропривредних предузећа, привредних комора, малих и средњих предузећа, невладиних организација и медија, те представнике међународних организација и донатора који дјелују у сектору. Дискусија на Самиту обухватила је бројне теме, укључујући инвестирање у сектор енергије, функционисање тржишта електричне енергије у БиХ и његову интеграцију у регионално и паневропско тржиште. Наглашена је могућност да енергетски сектор буде окосница привредног развоја у БиХ.

Средином новембра 2018. године, у оквиру пројекта USAID ЕИА званично је представљен *Водич за инвеститоре у електроенергетском сектору у БиХ*. Први водич овог типа у БиХ инвеститорима пружа све потребне информације о процесу изградње електроенергетског објекта, укључујући шематске приказе тока поступка издавања различитих дозвола. Основна намјена Водича је да олакша новим (и постојећим) инвеститорима сналажење у комплексном управном систему издавања дозвола у Босни и Херцеговини.

Крајем новембра 2018. године јавности је представљена званична апликацију за поређење цијена електричне енергије uporedistruju.ba, коју су заједно израдили USAID EIA, Национална асоцијација регулаторних комисија САД (NARUC) и регулаторне комисије у БиХ. Ово је прва апликација у југоисточној Европи која свим купцима електричне енергије на једном мјесту пружа основне информације о улогама различитих субјеката у сектору електричне енергије, те даје упуте за промјену снабдјевача. Поред тога, апликација омогућава увид у тренутне цијене електричне енергије, информације о свим активним снабдјевачима на електроенергетском тржишту, као и савјете како рационално користити, односно уштедјети електричну енергију, те пружа низ других едукативних и корисних информација.

Подстицање обновљивих извора енергије у БиХ

Почетком 2016. године *Њемачко друштво за међународну сарадњу* (GIZ) покренуло је пројект *Подстицање обновљивих извора енергије у БиХ* у циљу креирања предуслова за њихово значајније коришћење.

Главни партнери у спроведби пројекта који траје до краја 2019. године су надлежна државна и ентитетска министарства и регулатори, те оператори за обновљиве изворе енергије, односно за системе подстицаја.

Пројект пружа техничку асистенцију у домену општег унапређења оквирних услова за производњу топлотне и електричне енергије из обновљивих извора енергије (ОИЕ), са нагласком на коришћење биоенергије и побољшање технологија малих хидроелектрана (инсталисане снаге до 10 MW).

Концепт пројекта препознаје различите сегменте дјеловања, укључујући стратешки, законски и регулаторни оквир, административне процедуре и шеме подстицаја, иновативне технологије, те јачање капацитета и развој конкретних алата. Пројект је конципиран кроз четири подручја дјеловања:

- Општи оквирни услови за сектор обновљивих извора енергије,
- Развој сектора биоенергије и иновативних технологија,
- Унапређење сектора малих хидроелектрана,
- Шеме подстицаја и начини финансирања пројекта ОИЕ.

Дугорочни карактер пројекта доприноси даљњем одрживом развоју обновљивих извора енергије и потребној диверзификацији извора енергије, чиме се повећава енергетска безбједност земље.

Пројект је организован на начин који обезбјеђује пуну координацију са активностима које се воде у оквиру пројекта Развојног програма Уједињених нација (UNDP) *Запошљавање и без-*

бједно снабдијевање енергијом коришћењем биомасе и пројекта USAID-а Инвестирање у сектор енергије.

У септембру 2018. године објављен је *Финални извјештај о концепту за реформу система подстицаја за обновљиве изворе енергије у Босни и Херцеговини (Фаза А)*, који је припремила међуресорна радна група чији су чланови представници кључних законодавних и регулаторних тијела у енергетском сектору у БиХ, нарочито у контексту шема подстицаја за ОИЕ. Овај документ представља анализу система подстицаја за обновљиве изворе енергије у Босни и Херцеговини, односно њеним ентитетима, те скицира концепт реформе система подстицаја за ОИЕ, који ће бити детаљно разрађен током Фазе Б, у периоду од октобра 2018. године до септембра 2019. године.

Актуелни и ријешени судски спорови

Свих пет досадашњих пресуда Суда Босне и Херцеговине је потврдило законитост одлука ДЕРК-а које су биле судским путем оспорене од правних лица о чијим захтјевима је одлучивао након проведених тарифних поступака. У периоду од 2009. до 2016. године, као ни током 2018. године, није било нових захтјева од активно легитимисаних субјеката за преиспитивање одлука из регулаторне праксе ДЕРК-а.

Пред Судом Босне и Херцеговине још увијек је у току управни спор који је 2017. године покренула Електропривреда Хрватске заједнице Херцег Босне оспоравајући одлуку ДЕРК-а донесену 26. јануара 2017. године, којом се Електропривреди ХЗХБ налаже да Електропреносу БиХ плати фиксни дио накнаде за прикључак Хидрелектране Мостарско блато на преносну мрежу.⁵ Чврсто увјерен у исправност свог става изнесеног у овом поступку, ДЕРК је предузео све процесноправне радње на оспоравању навода из тужбе. Рјешењем Суда Босне и Херцеговине од 4. априла 2017. године одбијен је захтјев Електропривреде ХЗХБ за одгоду извршења одлуке ДЕРК-а, док пресуда у овом предмету до времена припреме овог Извјештаја није донесена.

Не наилазећи на сарадњу са ранијим власником лиценце за обављање дјелатности међународне трговине електричном енергијом – Друштвом КТГ д.о.о. Зеница у погледу извршења обавезе плаћања регулаторне накнаде, а након предузимања свих парничних радњи у којима је доказано постојање дуговања овог својевремено лиценцираног субјекта, на основу донесене пресуде у овом поступку, ДЕРК је покренуо извршни поступак пред надлежним судом. Будући да извршеник тренутно нема средстава на рачуну, ДЕРК је као тражилац извршења сврстан у ред чекања према законским приоритетима извршења налога принудне наплате.

⁵ Поступак рјешавања спора описан је у Извјештају о раду ДЕРК-а у 2017. години.

4. АКТИВНОСТИ У МЕЂУНАРОДНИМ ИНСТИТУЦИЈАМА

4.1 Енергетска заједница

Уговор о оснивању Енергетске заједнице, који је потписан 25. октобра 2005. године и ступио на снагу 1. јула 2006. године, омогућава креирање највећег интерног тржишта за електричну енергију и гас на свијету, у којем ефективно учествује Европска унија са једне стране и слједећих девет Уговорних страна: Албанија, Босна и Херцеговина, Црна Гора, Грузија, Косово*, Македонија, Молдавија, Србија и Украјина.⁶

У складу са израженим интересом, у раду тијела Енергетске заједнице учествују: Аустрија, Бугарска, Чешка, Финска, Француска, Грчка, Холандија, Хрватска, Италија, Кипар, Латвија, Литванија, Мађарска, Њемачка, Пољска, Румунија, Словачка, Словенија, Шведска и Уједињено Краљевство. Ових 20 тзв. земаља учесница из Европске уније директно учествује у раду тијела Енергетске заједнице, а њихове позиције приликом гласања изражава Европска комисија.

Статус посматрача у Енергетској заједници имају Јерменија, Норвешка и Турска. Током 2016. године Бјелорусија је поднијела захтјев за стицање статуса посматрача.

Основни циљеви Енергетске заједнице су креирање стабилног и јединственог регулаторног оквира и тржишног простора који обезбјеђује поуздано снабдијевање енергентима и може привући инвестиције у секторе електричне енергије и природног гаса. Поред тога, то је развој алтернативних праваца снабдијевања и побољшање стања у животној средини, уз примјену енергетске ефикасности и коришћење обновљивих извора.

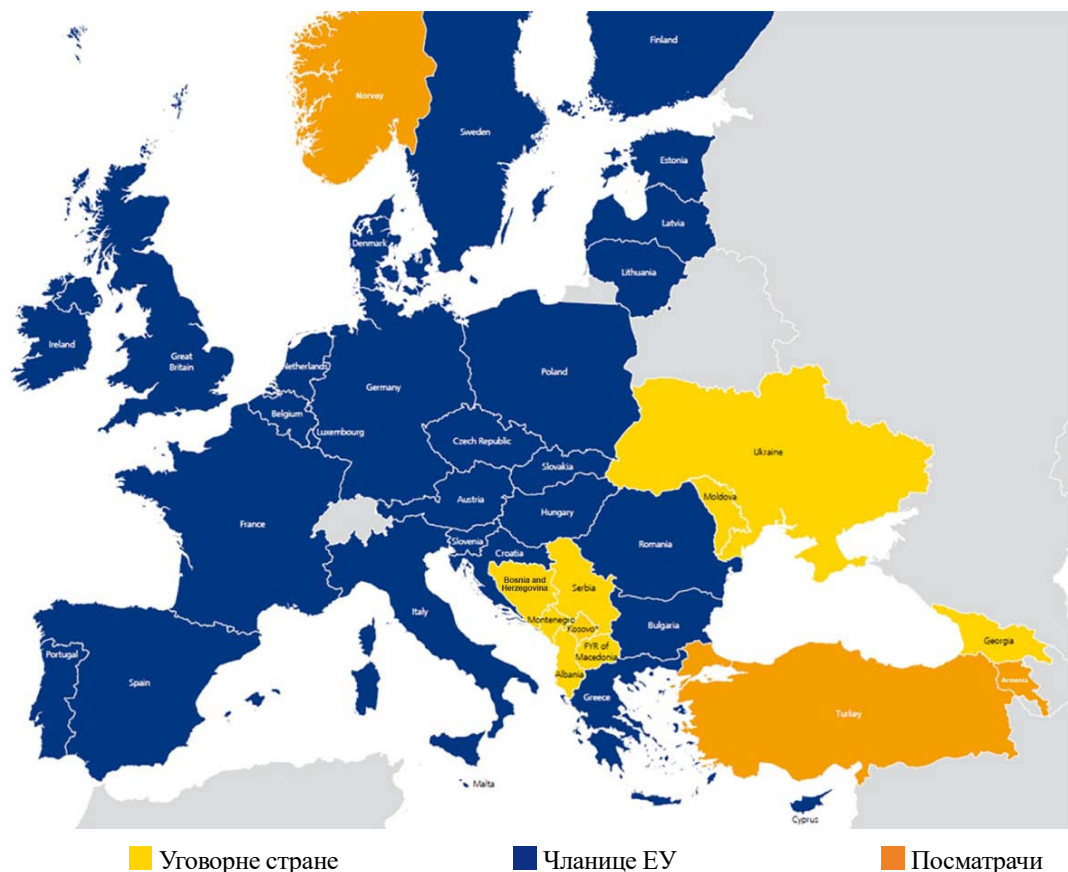
Закључивањем овог уговора, Уговорне стране из регије се обавезују да између себе успоставе заједничко тржиште електричне енергије и гаса које ће функционисати по стандардима тржишта енергије ЕУ са којим ће се интегрисати. То се постиже постепеним преузимањем дијелова *acquis*-а ЕУ, односно спровођењем одговарајућих директива и уредби ЕУ у подручјима електричне енергије, гаса, сигурности снабдијевања, заштите животне средине, конкуренције, обновљивих извора, енергетске ефикасности, нафте, статистике и инфраструктуре (Прилог Е).

Уговор о оснивању Енергетске заједнице важи до јула 2026. године.

⁶ Листа одражава Уговорне стране на дан 31. децембра 2018. године. Молдавија има статус Уговорне стране од 1. маја 2010. године, Украјина од 1. фебруара 2011. године, а Грузија од 1. јула 2017. године.

Уговорне стране у вријеме ступања на снагу биле су и Бугарска и Румунија, које су приступиле Европској унији 1. јануара 2007. године, као и Хрватска која је чланица ЕУ од 1. јула 2013. године.

Слика 19. Географски обим Енергетске заједнице

У циљу осигурања адекватног вођења процеса успоставе и функционисања Енергетске заједнице, основане су сљедеће институције: Министарски савјет, Стална група на високом нивоу, Регулаторни одбор, Форум за електричну енергију (Атински форум), Форум за гас, Форум за нафту и Секретаријат.

Министарски савјет, као највише тијело Енергетске заједнице осигурава постизање циљева утврђених Уговором о оснивању Енергетске заједнице. Министарски савјет чине по један представник сваке Уговорне стране и два представника ЕУ.

Стална група на високом нивоу (енг. *Permanent High Level Group PHLG*), која окупља високе дужноснике Уговорних страна и два представника Европске комисије, осигурава континуитет састанака Министарског савјета и спровођење договорених активности, те одлучује о спровођењу мјера у одређеним областима.

Регулаторни одбор Енергетске заједнице (енг. *Energy Community Regulatory Board – ECRB*), са сједиштем у Атини, чине представници државних регулаторних тијела земаља регије, а Европску унију представља Европска комисија, уз помоћ по једног регулатора из земаља учесница из ЕУ, те једног представника Агенције за сарадњу енергетских регулатора (ACER). ECRB разматра питања регулаторне сарадње и може прерасти у тијело које доноси регионалне регулаторне одлуке и служи као институција за рјешавање спорова. Регула-

торни одбор има главну улогу у раду проширеног тржишта. Према мишљењу Европске комисије ово наднационално регулаторно тијело може постати модел за друге дијелове свијета.

Форуми Енергетске заједнице окупљају све заинтересоване актере – представнике влада, регулатора, компанија, купаца, међународних финансијских институција и др.

Секретаријат Енергетске заједнице, са сједиштем у Бечу, представља кључни административни фактор и заједно са Европском комисијом осигурава неопходну сарадњу и пружа подршку за рад других институција. Секретаријат је одговоран за надгледање одговарајуће спроведбе обавеза Уговорних страна и подноси годишњи извјештај о напретку Министарском савјету. У том смислу, Секретаријат дјелује као ‘чувар’ Уговора, док Европска комисија има улогу генералног координатора.

У протеклом периоду Енергетска заједница је израсла у организацију која осигурава чврст институционални оквир за сарадњу, међусобну подршку и размјену искустава и стога служи као модел за регионалну сарадњу у вези енергетских питања.

Ефикасним радом *Центра за рјешавање спорова и преговарање*, који је успостављен 2016. године, побољшане су спроведбене мјере и правила за рјешавање спорова, чиме се појачава примјена правног оквира и смањују инвестициони ризици. Кроз функционисање *Парламентарног пленума* оснажена је улога националних парламената, уз паралелно повећање транспарентности у институцијама Енергетске заједнице.

Током 2018. године у Енергетској заједници настављене су активности у развоју правног оквира и спроведби националних закона који се односе на тржишта енергије, обновљиве изворе, енергетску ефикасност и заштиту животне средине. Посебна пажња посвећена је сарадњи са представницима цивилног друштва и пословних субјеката.

Значајну подршку развоју регије дају мјере које су дефинисане у оквиру ‘Берлинског процеса’, односно иницијативе за шест земаља Западног Балкана (WB6 иницијатива) у коју су укључене Албанија, Босна и Херцеговина, Црна Гора, Косово*, Македонија и Србија. У домену електричне енергије оне се прије свега односе на отклањање недостатака у примарној и секундарној легислативи, развој организованог veleпродајног тржишта и тржишта балансирања, тржишну алокацију прекограничних капацитета, дерегулацију цијена, раздвајање тржишних од дјелатности које карактерише природни монопол, те на јачање независности регулатора. У оквиру овог процеса представници оператора преносног система, берзи, регулатора и министарства су у Бечу 27. априла 2016. године потписали *Меморандум о разумијевању* који утврђује општа начела сарадње, као и конкретне мјере за развој регионалног тржишта електричне енергије.

Након самита одржаних у Берлину, Бечу, Паризу и Трсту, Пети самит Западног Балкана одржан је у Лондону 10. јула 2018.

године. Уочи Самита, 4. јула 2018. године у Бечу, Аустрија и Уједињено Краљевство Велике Британије и Сјеверне Ирске били су домаћин састанка министара економије Западног Балкана у оквиру Берлинског процеса. Предмет дискусије била је енергетска транзиција, уз фокус на заштити животне средине и потенцијалима хидроенергије у транзицији и смањењу зависности од увоза енергије. Берлински процес има за циљ јачање регионалне сарадње између земаља Западног Балкана и њихову европску интеграцију. Програми повезивања у различитим секторима, који се фокусирају на регионалну транспортну и енергетску инфраструктуру и реформе, истичући да добро повезане и функционалне инфраструктурне мреже покрећу економски раст, пружају пословне прилике, привлаче инвестиције и генеришу нова радна мјеста.

Министарски савјет Енергетске заједнице, које је неформално засједао у периоду од 22. до 24. јуна 2018. године, одржао је званични састанак 29. новембра 2018. године. Том приликом усвојена је *Листа пројеката од регионалног значаја*, чијом реализацијом се подржава интеграција регионалног тржишта енергије, јача сигурност снабдијевања, повећава енергетска ефикасност и коришћење обновљивих извора енергије. Договорен је наставак преговора о амандманима на Уговор о оснивању Енергетске заједнице, који су у функцији убрзања интеграције тржишта између Уговорних страна Енергетске заједнице и држава чланица ЕУ.

Овом приликом на састанку су се окупили министри из ресорâ енергије и заштите животне средине, што одражава снажну посвећеност Енергетске заједнице у транзицији ка коришћењу обновљиве, односно ‘зелене’ енергије. Министарски савјет је усвојило *Опште смјернице политике за енергетске и климатске циљеве до 2030. године*, које препознају потребу утврђивања циљева за енергетску ефикасност, обновљиве изворе енергије и смањење емисије стакленичких гасова. Ови циљеви требају бити усклађени са циљевима Европске уније, односно бити једнако амбициозни, уз уважавање релевантних социоекономских разлика, технолошког развоја и обавеза по *Паришком споразуму о климатским промјенама*.

Истовремено, договорено је да у 2019. години у *acquis* буду укључене нова Уредба о управљању, иновирана Директива о енергетској ефикасности, као и иновирана Директива о обновљивој енергији⁷, која ће за Уговорне стране дефинисати циљеве у коришћењу обновљиве енергије до 2030. године. На истом састанку, одлукама Министарског савјета у *acquis* су укључене Уредба (ЕУ) бр. 2017/1369 о утврђивању оквира за означавање енергетске ефикасности и стављању ван снаге Директиве 2010/30/ЕУ и Уредба (ЕУ) бр. 1227/2011 о цјеловитости и

⁷ Уредба (ЕУ) 2018/1999, Директива (ЕУ) 2018/844 и Директива (ЕУ) 2018/2001

транспарентности veleпродајног тржишта енергије (енг. *REMIT Regulation*).

Одлукама Сталне групе на високом нивоу (PHLG) у *acquis* су 12. јануара 2018. године укључене три уредбе о правилима о раду мрежа у сектору електричне енергије и једна у сектору гаса, те измјењен и допуњен Прилог I Уредбе (ЕЗ) бр. 715/2009. PHLG је 28. новембра 2018. године у *acquis* укључио још двије уредбе у гасном сектору.

У најави свог председавања Енергетском заједницом од 1. јануара 2019. године, представљајући приоритете за наредни период, Молдавија је најавила финализирање вишегодишњих преговора о амандманима на Уговор о оснивању Енергетске заједнице, којима би се осигурало да Енергетска заједница оствари своје циљеве и испуни захтјеве јединственог енергетског тржишта. Истакнута ће бити важност осигуравања досљедније политике о одрживој производњи и потрошњи енергије. Кључни приоритет за 2019. годину је усвајање циљева до 2030. године који се односе на обновљиву енергију, енергетску ефикасност и смањење емисије стакленичких гасова у Енергетској заједници кроз транспозицију новог пакета енергетских прописа Европске уније за очување конкурентности у транзицији према чистој енергији (*Чиста енергија за све Европљане*) и у Уговорним странама.

Босна и Херцеговина и Енергетска заједница

Активним дјеловањем у Енергетској заједници Босна и Херцеговина потврђује своју опредјељеност за реформу енергетског сектора, либерализацију тржишта енергије и усклађивање своје политике са чланицама Европске уније.

Евидентно је да у самој Босни и Херцеговини, на различитим административним нивоима треба учинити додатне напоре у транспозицији и спроведби *acquis*-а Енергетске заједнице. За реализацију бројних обавеза рокови су већ прошли, а за значајан број обавеза преостало је релативно кратко вријеме (Прилог Е).

На ово указује и шест отворених случајева за рјешавање спорова које је иницирао Секретаријат Енергетске заједнице, као и двије одлуке Министарског савјета Енергетске заједнице које су донешене 29. новембра 2018. године. Том приликом уз констатације да БиХ не испуњава своје обавезе пропуштањем транспозиције и спроведбе Директиве 2006/32/ЕЗ о енергетској ефикасности у крајњој потрошњи и енергетским услугама затворен је случај ECS-1/14, али је наглашена обавеза Босне и Херцеговине у спровођењу ових активности без даљњег одлагања и Секретаријат је позван да у случају непоступања БиХ иницира поступак из члана 92. Уговора.

Другом одлуком затворен је случај ECS-3/18 у вези изостанка транспозиције Уредбе (ЕУ) 347/2013 о смјерницама за трансевропску енергетску инфраструктуру и изостанак обавјешта-

вања Секретаријата о мјерама транспозиције. И овом приликом Министарски савјет је нагласио обавезу спровођења ових активности без даљњег одлагања, те позвао Секретаријат да у случају непоступања БиХ до 1. јула 2019. године, иницира поступак из члана 92. Уговора о оснивању Енергетске заједнице.

Додатно, Секретаријат је регистровао случај ECS-10/18, поступајући по жалби организација невладиног сектора због доношења Одлуке Савјета за државну помоћ БиХ којом се утврђује да државна помоћ кориснику ЈП Електропривреда БиХ, у облику гаранције за кредитно задужење у износу од 614 милиона еура у сврху изградње Блока 7 ТЕ Тузла, не представља државну помоћ у смислу Закона о систему државне помоћи у БиХ. Према прелиминарном разумијевању Секретаријата, иста одступа од *acquis*-а Енергетске заједнице о конкуренцији и представља кршење одредаба члана 18. и 19. Уговора о оснивању Енергетске заједнице. По жалби ће се даље поступати у складу са правилима Енергетске заједнице о рјешавању спорова.

Активности ДЕРК-а у тијелима Енергетске заједнице

Рад Државне регулаторне комисије за електричну енергију, из домена Енергетске заједнице, одвијао се уз неопходну сарадњу са Министарством спољне трговине и економских односа БиХ, затим кроз подршку и допринос реализацији различитих пројеката у функцији развоја Енергетске заједнице и нарочито кроз проактиван однос у истраживањима која су планирале и спроводиле различите групе ширег тематског спектра, а које окупљају енергетске регулаторе из регије и Европске уније.

Кључне активности ДЕРК-а у Енергетској заједници и даље су усмјерене на Регулаторни одбор Енергетске заједнице (ECRB), који је успостављен 11. децембра 2006. године у Атини. Све од тада ДЕРК активно учествује у његовом раду, представљајући и заступајући интересе Босне и Херцеговине. Афирмацији БиХ доприноси предсједавање Радном групом ECRB-а за проблематику купаца и малопродајна тржишта, од 2007. године.

Током 2018. године, у којој је одржао три састанка, Регулаторни одбор дао је значајан допринос креирању политике Енергетске заједнице у домену регулаторних иницијатива за промоцију инвестиција у мреже, третмана интерконектора између Уговорних страна Енергетске заједнице и чланица Европске уније, те развоја независности регулатора. У протеклој години ECRB је наставио заједничке активности са Агенцијом за сарадњу енергетских регулатора (ACER), Савјетом европских енергетских регулатора (CEER) и Асоцијацијом медитеранских енергетских регулатора (MEDREG).

Регулаторни одбор значајан дио својих активности организује кроз своје радне групе (Радна група за електричну енергију, Радна група за гас и Радна група за проблематику купаца и малопродајна тржишта) дјелујући уз подршку одговарајућег одјела Секретаријата.

4.2 Регионална асоцијација енергетских регулатора – ERRA

Регионална асоцијација енергетских регулатора (енг. *Energy Regulators Regional Association – ERRA*) је организација независних регулаторних тијела за енергију из Европе, Азије, Африке и Америке. Промјенама Статута у 2015. години уклоњене су баријере за придруживање регулатора из нових регија и омогућена активна улога свих чланица. ERRA има 33 пуноправне и десет придружених чланица, које долазе из 39 земаља (слика 20).

Циљеви ERRA-е су побољшање регулисања енергетских дјелатности у земљама чланицама, подстицање развоја независних и стабилних регулатора, побољшање сарадње између регулатора, размјена информација, истраживачког рада и искуства између чланица, те бољи приступ информацијама о свјетској пракси у регулисању енергетских дјелатности.

Државна регулаторна комисија за електричну енергију је пуноправна чланица ERRA-е од 19. маја 2004. године. На Генералној скупштини у мају 2010. године, као придружене чланице ове организације примљене су и двије ентитетске регулаторне комисије из Босне и Херцеговине – Регулаторна комисија за енергију у Федерацији Босне и Херцеговине и Регулаторна комисија за енергетику Републике Српске.

Представници ДЕРК-а активно учествују у раду Генералне скупштине и Инвестицијске конференције. Запажено је ангажовање представника Државне регулаторне комисије у раду сталних комитета и радних група, од којих се издвајају Радна

Слика 20. Чланство у ERRA-и

група за проблематику купаца и малопродајна тржишта, Стални комитет за тарифе и цијене и Стални комитет за лиценце и конкуренцију. Од 2010. године предсједавање овим комитетом доприноси афирмацији БиХ у ERRA-и.

Поред активног рада у тијелима ERRA-е, Државна регулаторна комисија за електричну енергију испуњава улогу чланице ове регионалне асоцијације пружањем релевантних информација о енергетском сектору и регулаторној пракси БиХ.

У институцијама ERRA-е примјетна је историјска еволуција тема за које су чланице заинтересоване. Широко заступљено реструктурирање енергетског сектора и тржишта узроковало је да конкурентно оријентирана одржива рјешења буду предмет посебног занимања и дјеловања регулаторних тијела.

4.3 Асоцијација медитеранских енергетских регулатора – MEDREG

Асоцијација медитеранских енергетских регулатора (енг. *Association of Mediterranean Energy Regulators – MEDREG*) основана је 2007. године ради промовисања сарадње енергетских регулатора из земаља на сјеверној, јужној и источној обали Медитеранског базена. MEDREG окупља регулаторна тијела из Албаније, Алжира, Босне и Херцеговине, Црне Горе, Египта, Француске, Грчке, Хрватске, Италије, Израела, Јордана, Кипра, Либања, Либије, Малте, Марока, Палестинске управе, Португалије, Словеније, Шпаније, Туниса и Турске (слика 21).

Главни циљ Асоцијације је промоција јасних, стабилних и усклађених правних и регулаторних оквира ради омогућавања инвестиција у енергетску инфраструктуру и подршке интегра-

Слика 21. Географски обим MEDREG-а

*гђа Гилефшан Демирбаш,
предсједница MEDREG-а:
“Наша организација ће и
даље имати водећу улогу у
Медитерану у јачању
регулаторне стабилности и
доприносу социоекономском
напретку регије кроз
давање подршке
успостављању сигурних,
одрживих и конкурентних
медитеранских енергетских
тржишта.”*

*Из поздравног говора,
Истанбул, 29. новембар
2018.*

цији тржишта. Стога, MEDREG промовише сталну размјену знања, искуства и стручности, прикупљање података кроз свеобухватне студије, извјештаје са препорукама, те специјализоване обуке у сфери енергетске регулације. Асоцијација је посвећена заштити купаца, фокусирајући се на приступ информацијама и подизање свијести о промјенама у сектору.

Организациона структура MEDREG-а обухваћа Генералну скупштину, Секретаријат са сједиштем у Милану и пет радних група за: (1) институционална питања, (2) електричну енергију, (3) гас, (4) животну средину, обновљиве изворе енергије и енергетску ефикасност и (5) проблематику купаца. MEDREG своје активности обавља уз ефикасне процесе интерне и спољне сарадње, креирајући услове за успостављање Медитеранске енергетске заједнице.

Представници ДЕРК-а непосредно учествују у раду Генералне скупштине, а у активностима радних група употребом различитих телекомуникационих алата, те достављањем тражених информација и коментара током припреме различитих извјештаја и других докумената.

4.4 Савјет европских енергетских регулатора – CEER

Савјет европских енергетских регулатора (енг. *Council of European Energy Regulators – CEER*) је непрофитна асоцијација независних, законом прописаних тијела одговорних за регулисање енергије на државном нивоу. Савјет окупља 37 националних регулаторних тијела (29 пуноправних чланова и осам посматрача) из држава чланица Европске уније, Европске слободне трговинске зоне (ЕФТА) и земаља у процесу придруживања Европској унији, укључујући Уговорне стране Енергетске заједнице.

Савјет европских енергетских регулатора посвећен је активностима у развоју конкурентних енергетских тржишта и јачању улоге купаца. Радећи заједно кроз CEER, национална регулаторна тијела дају напредне препоруке на европском нивоу, ширећи најбоље праксе и дајући рјешења у оквиру националних регулатора.

Крајем 2015. године Савјет европских енергетских регулатора отворио је своја врата Уговорним странама Енергетске заједнице. Државна регулаторна комисија за електричну енергију статус посматрача у CEER-у има од 1. јануара 2017. године. У том својству представници ДЕРК-а учествују у раду Генералне скупштине и радних група CEER-а. Такође, ДЕРК има приступ CEER-овој афирмисаној регулаторној мрежи и инструментима сарадње, уз могућност детаљног разумијевања енергетских политика и пракси Европске уније. У том погледу, учешће у раду Савјета европских енергетских регулатора је корисно и на путу Босне и Херцеговине ка чланству у Европској унији, и испуњавању обавеза које оно повлачи у смислу спроведбе *acquis*-а у области енергије.

4.5 Међународна конфедерација енергетских регулатора – ICER

Основана у октобру 2009. године, Међународна конфедерација енергетских регулатора (енг. *International Confederation of Energy Regulators* – ICER) представља добровољни оквир за сарадњу на свјетском нивоу. Циљ ICER-а је да побољша информисаност јавности и креатора политичких одлука, као и разумијевање регулисања енергије и његове улоге у рјешавању широког спектра социо-економских, околинских и тржишних питања.

Преко 250 регулаторних тијела са шест континената, путем 11 регионалних регулаторних асоцијација и два национална енергетска регулаторна тијела остварују чланство у ICER-у (слика 22). ДЕРК учествује и прати рад ICER-а путем ERRА-е, MEDREG-а и CEER-а.

ICER-ове активности су усмјерене на неколико кључних подручја, у складу са темама које дефинише Свјетски енергетски регулаторни форум, водећа међународна конференција о регулисању енергије која се одржава сваке три године. Седми Свјетски енергетски регулаторни форум, одржан у Канкуну, Мексико, током марта 2018. године, усредоточио се на значајне иновације које широм свијета мијењају основе енергијског ланца. У фокусу су била и најважнија актуелна регулаторна питања, укључујући јачање улоге купаца, проблематику динамичних тржишта и одрживост инфраструктуре.

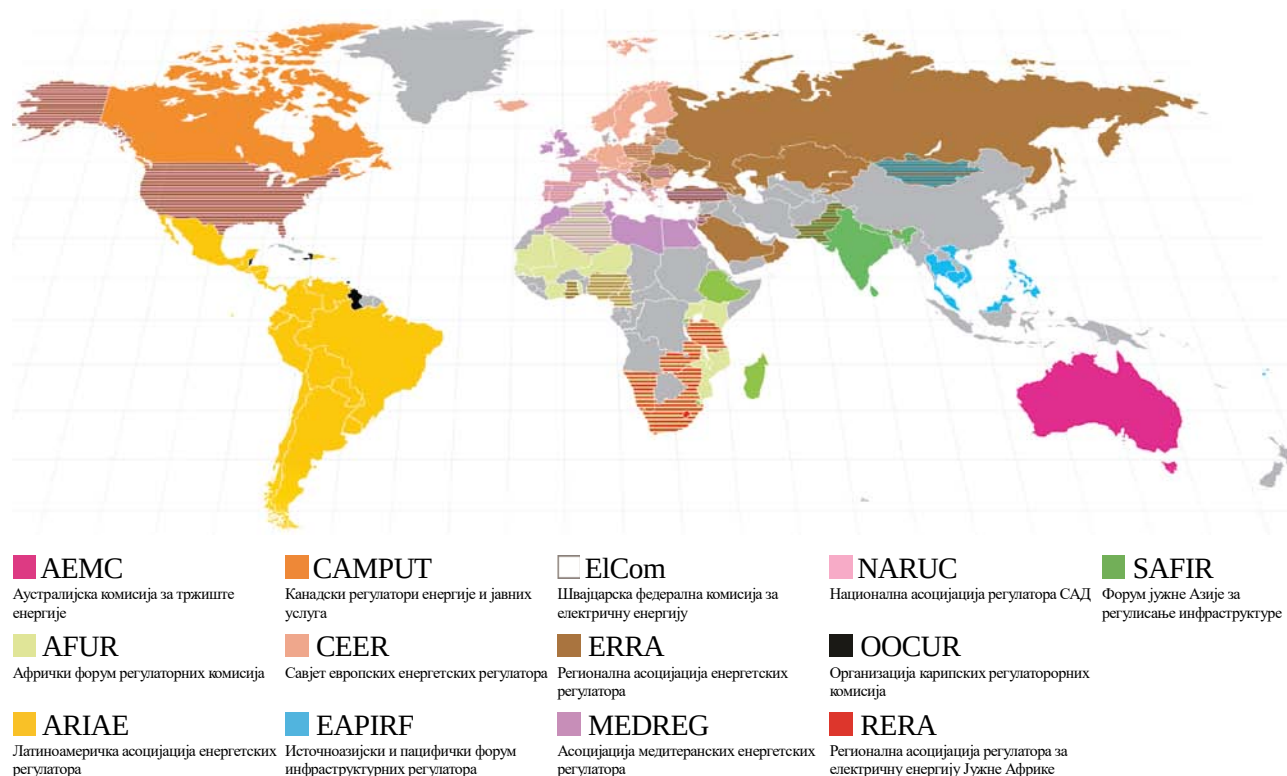

г. Даниел Шмерлер,
предсједник ICER-а:
“У овом кључном времену за
регулисање енергије, ICER
нам осигурава важан форум
за окупљање, дијелење
најбољих пракси и
проналажење рјешења за
најважније регулаторне
изазове нашег времена.”

Из поздравног говора,
Канкун, 26. март 2018.

Слика 22. Чланице ICER-а

Форум је промовисао оснаживање улоге жена у области енергије кроз уједначавање родне перспективе у свим активностима, што је наставак активности започетих октобра 2013. године у оквиру иницијативе ICER-а под називом *Жене у области енергије*. Наредни, Осми Свјетски регулаторни форум биће одржан у Лими, Перу, током марта 2021. године.

ICER је 2013. године покренуо издавање своје Хронике, као средства за даљњу промоцију јачања размјене регулаторних знања и истраживања. Од тада као члан Уредничког одбора овог стручног часописа дјелује и запосленик ДЕРК-а. ICER-ова Хроника је публикација која се објављује два пута годишње у електронском облику и садржи стручне чланке из регулаторне тематике.

ДЕРК активно учествује у раду ICER-а и пружа подршку на разне начине, укључујући доставу одговора по различитим активностима и упитницима, чиме се омогућава увид и размјена пракси у подручјима од интереса за рад регулатора.

4.6 Међурегионална сарадња

Различити облици сарадње између регионалних асоцијација енергетских регулатора постоје већ извјесно вријеме кроз организовање заједничких обука, радионица и састанака релевантних радних група. Иако су нека регулаторна тијела истовремено чланови неколико асоцијација енергетских регулатора, те асоцијације покривају регионе који се значајно разликују у постигнутом степену интеграције што значи да се заједнички изазови морају рјешавати на различите начине. Истовремено чланство појединих регулаторних тијела у више енергетских асоцијација промовише приближавање циљева и принципа. Из тог разлога сарадња ових асоцијација у смислу размјене искустава и регулаторних пракси добија све већи значај.

Препознајући важност оваквих облика сарадње и преданост унапређивању уклађености и транспарентности у регулисању енергије кроз промовисање најбољих пракси и размјену искустава, Савјет европских енергетских регулатора (CEER), Регулаторни одбор Енергетске заједнице (ECRB) и Асоцијација медитеранских енергетских регулатора (MEDREG) су 12. децембра 2018. године у Бечу потписали *Договор о сарадњи*. Овај документ јача сарадњу између енергетских регулатора из Европске уније, југоисточне Европе, Медитерана и Црноморске регије, посебно идентификујући слjedeће области:

- размјена најбољих пракси у области регулисања енергетских тржишта,
- јачање капацитета и промовисање заједничких догађаја и обука о регулаторним темама,

г. Герет Блејни, председник CEER-а: “Споразум је логичан слjedeћи корак напријед наших организација за већу паневропску интеграцију.”

г. Ђорђи Пангани, председник ECRB-а: “Он додатно потврђује вриједности које сви дијелимо и поставља нашу сарадњу на чвршћу основу.”

гђа Гилефшан Демирбаши, председница MEDREG-а: “Крећемо се од појединачних иницијатива за сарадњу ка интегрисаном приступу.”

Из обраћања поводом потписивања Договора о сарадњи, Беч, 12. децембар 2018.

- развој постојећих билатералних и трилатералних механизма сарадње, и
- израду заједничких извјештаја од интереса за три организације.

Државна регулаторна комисија је члан и ECRB-а и MEDREG-а, док у CEER-у има статус посматрача. Оваква позиција ДЕРК-а омогућава даље јачање ДЕРК-ових стручних капацитета кроз стицање нових знања и размјену искустава и регулаторних пракси. Осим тога, то ће истовремено пружити више могућности за наставак успјешног ангажовања експерата ДЕРК-а у стручном усавршавању особља других регулаторних тијела кроз организовање заједничких обука, у чему су представници ДЕРК-а имали запажену улогу.

5. РЕВИЗИЈСКИ ИЗВЈЕШТАЈ

Законом о преносу, регулатору и оператору система електричне енергије у БиХ утврђено је да се ДЕРК финансира из властитих прихода. Основни приход ДЕРК-а у 2018. години је била регулаторна накнада коју су плаћали власници лиценци за пренос електричне енергије, активности независног оператора система, међународну трговину, снабдијевања купаца, те дистрибуцију електричне енергије у Брчко Дистрикту БиХ. Регулаторна накнада се одређује тако да покрије трошкове ДЕРК-а, а за процјењени вишак прихода над расходима се умањују обавезе за плаћање регулаторне накнаде у наредном периоду.

Осим бриге за реализацијом поменутих властитих прихода финансијско пословање ДЕРК-а покрива и сљедеће активности:

- настанак и подмирење финансијских обавеза за потребе дефинисане у одобреном финансијском плану,
- краткорочно планирање и управљање новчаним токовима,
- редовно праћење реализације финансијског плана за текућу годину,
- анализа и процјена будућих новчаних токова у сврху припреме новог финансијског плана,
- припрема финансијског плана за наредну годину,
- унутрашње финансијско извјештавање као основа за доношење одговарајућих пословних одлука, и
- финансијско извјештавање према вањским тијелима, овлашћеним институцијама и јавности.

“По нашем мишљењу, годишњи финансијски извјештаји истинито и фер приказују финансијски положај ДЕРК-а на дан 31. децембра 2017. године, његову финансијску успјешност и новчане токове за тада навршену годину у складу са Законом о рачуноводству и ревизији Федерације БиХ и Међународним стандардима финансијског извјештавања (МСФИ).”

*РЕВИК,
Сарајево, 6. април 2018.*

Конечан резултат свих наведених активности и донесених одлука су финансијски извјештаји у којима су исказани резултати пословања на крају пословне године. Сваке године се врши ревизија финансијских извјештаја ДЕРК-а с циљем независне и непристрасне провјере исказаних резултата пословања, као и усклађености тих поступака са важећим прописима.

У првом кварталу 2018. године ревизију финансијских извјештаја ДЕРК-а за претходну годину вршило је друштво за ревизију, рачуноводство и консалтинг РЕВИК д.о.о. Сарајево, са којим је закључен уговор у поступку конкурентског захтјева за доставу понуда.

Обављајући ревизију у складу са Међународним ревизијским стандардима ревизори су прикупили доказе о износима и другим подацима објављеним у финансијским извјештајима како би се у разумној мјери увјерили да финансијски извјештаји не садрже материјално значајне погрешке. Осим

утврђивања реалности финансијских извјештаја у цјелини, ревизија је подразумијевала и одговарајућу оцјену примијењених рачуноводствених политика и значајних процјена извршених од стране руководства ДЕРК-а.

На основу прибављених доказа независни ревизор је позитивно оцијенио финансијске извјештаје ДЕРК-а за 2017. годину. Мишљење независног ревизора је да презентација финансијских извјештаја, признавање и мјерење трансакција и пословних догађаја, објективно и истинито приказује стање средстава, обавеза, капитала и финансијског резултата пословања.

Наведеним мишљењем је задржана највиша ревизијска оцјена усклађености финансијских извјештаја са међународно важећим стандардима и законским прописима, коју је ДЕРК у ранијим периодима добијао од екстерних ревизора, међу којима су и оцјене Канцеларије за ревизију институција Босне и Херцеговине.

Сprovedеним *ex-post* контролама финансијских трансакција нису пронађене неправилности. Тиме је потврђена ефикасност постављеног система финансијског управљања и унутрашње контроле којима се осигурава превенција или идентификација могућих грешака у циљу заштите имовине од губитака узрокованих непажњом или лошим управљањем.

У правцу развоја система финансијског управљања и контроле ДЕРК је у ранијем периоду потписао *Споразум о вршењу интерне ревизије* са Јединицом за интерну ревизију Министарства спољне трговине и економских односа БиХ. Кроз консултантске активности интерне ревизије у складу са принципима и стандардима које спроводе институције Босне и Херцеговине, ДЕРК очекује објективну и стручну помоћ на унапређењу организације пословања засноване на управљању ризицима. Коришћењем услуга интерне ревизије жели се обезбиједити развој и додатна *ex-ante* контрола дефинисаних процеса, те оснажити процес интегралног управљања свим ризицима (тзв. ризик менаџмент). У извјештајном периоду није било реализованих процеса интерне ревизије, али је у току 2018. године потписан нови *Споразум о вршењу интерне ревизије*.

Спровођењем екстерне ревизије ДЕРК осигурава и независан и поуздан извјештај о коришћењу имовине те управљању приходима и расходима. Ради пружања информација о свом финансијском положају и резултатима пословања заинтересованим лицима и широј јавности, Државна регулаторна комисија сваке године објављује ревизијски извјештај. Ревидовани финансијски извјештаји за 2017. годину су објављени у “Службеном гласнику БиХ”, број 26/18 и у оквиру интернет презентације ДЕРК-а.

6. ОСНОВНИ ПРАВЦИ АКТИВНОСТИ У 2019. ГОДИНИ

Државна регулаторна комисија за електричну енергију ће наставити своје активности на осигурању услова за слободну трговину и континуисано снабдијевање електричном енергијом по унапријед дефинисаном стандарду квалитета за добробит грађана Босне и Херцеговине, уз поштовање међународних споразума, домаћих закона, одговарајућих европских уредби и директива, као и других правила о унутрашњем тржишту електричне енергије.

ДЕРК ће и у 2019. години задржати континуитет сарадње са Парламентарном скупштином БиХ, а посебно са Комисијом за саобраћај и комуникације Представничког дома ПС БиХ и Комисијом за спољну и трговинску политику, царине, саобраћај и комуникације Дома народа ПС БиХ. Такође, примарни интерес ће остати и размјена информација и усклађеност кључних регулаторних активности са Министарством спољне трговине и економских односа БиХ, надлежним за креирање политике у складу са *Законом о преносу, регулатору и оператору система електричне енергије у БиХ*.

Сви досада примјењивани модалитети међусобног праћења и усклађивања дјеловања користиће се и у 2019. години у односима са Регулаторном комисијом за енергију у Федерацији Босне и Херцеговине и Регулаторном комисијом за енергетику Републике Српске, као и са другим регулаторним тијелима успостављеним на државном нивоу, прије свега са Конкурентским савјетом БиХ.

Како би задовољио потребе различитих нивоа одлучивања за квалитетним и поузданим статистичким подацима у подручју енергије ДЕРК ће остати референтан извор и активан генератор ових података. У овом циљу ДЕРК ће слиједити развој ЕУ правила и поштовати агенду Енергетске заједнице, уз наставак сарадње са Агенцијом за статистику БиХ.

ДЕРК ће пратити активности и трендове у комплетном енергетском сектору и непосредно се укључивати у све релевантне догађаје.

Кроз своје дјеловање ДЕРК ће бити усмјерен на:

- доношење тарифа у оквиру својих надлежности,
- издавање лиценци,
- регулаторни надзор лиценцираних субјеката,
- креирање нових регулаторних правила, те анализирање раније донесених регулаторних правила и постојеће праксе, уз преглед и ревизију аката ДЕРК-а,
- праћење набавке помоћних услуга и пружања системске услуге и балансирања електроенергетског система БиХ, и по потреби наставак развоја модела ових услуга,

- стварање већег степена интеграције домаћег тржишта електричне енергије,
- допринос уређењу и функционисању veleпродајног тржишта, укључујући успостављање институционалног оквира за организовано тржиште за дан унапријед,
- допринос уређењу и функционисању потпуно отвореног малопродајног тржишта у БиХ,
- развој правила којима се регулише прикључење корисника на преносни систем,
- јачање капацитета за испуњавање међународних обавеза у вези са регулаторним извјештавањем,
- одобравање и надзирање правила која развију НОС БиХ, Електропренос Босне и Херцеговине и Комунално Брчко,
- одобравање *Индикативног плана развоја производње за период 2020–2029. година, Дугорочног плана развоја преносне мреже* за наредни десетогодишњи период, као и *Плана инвестиција Електропреноса БиХ*,
- праћење примјене ГТС механизма и рада SEE CAO,
- регулаторно дјеловање у вези правила и смјерница за рад мрежа,
- информисање регулисаних субјеката и јавности о регулаторној пракси, и
- обављање осталих послова који му буду повјерени у надлежност.

У спровођењу својих активности ДЕРК ће, у границама овлашћења која су му законом повјерена, водити рачуна о заштити купаца и дати свој пуни допринос у изналажењу најбоље примјенивих рјешења.

С обзиром на чињеницу да је Босна и Херцеговина на основу Уговора о оснивању Енергетске заједнице обавезна у своје законодавство транспоновати и у пракси спровести прописе Европске уније о интерном енергетском тржишту (‘Трећи енергетски пакет’), ДЕРК ће у оквирима својих компетенција и оптималном координацијом са другим кључним субјектима дати свој допринос развоју правног оквира.

У интересу свих кључних субјеката је спроведба реформе електроенергетског сектора у Босни и Херцеговини, хармонизација подзаконских прописа и ефикасна координација међу тијелима која учествују у њиховој припреми и изради. Циљ је креирање јасног и поузданог законодавног оквира заснованог на европским директивама и правилима о унутрашњем тржишту електричне енергије.

У том смислу, ДЕРК планира наставак активног учешћа у изради законодавног оквира у области електричне енергије у Босни и Херцеговини у складу са правном тековином ЕУ, те у

отклањању недостатака у електроенергетском сектору који су наведени у извјештајима Европске комисије о БиХ.

Државна регулаторна комисија ће у складу са својим надлежностима дати допринос реализацији препорука са састанака Одбора за стабилизацију и придруживање Босне и Херцеговине Европској унији и Пододбора за транспорт, енергију, животну средину и регионални развој. Као једна од институција које су надлежне за преузимање и спровођење *acquis*-а, ДЕРК ће дати даљњи допринос у наредним фазама које слиједе израду одговора на Упитник и додатна питања Европске комисије за припрему мишљења о Захтјеву за чланство БиХ у ЕУ, нарочито у вези поглавља 15: Енергија, поглавља 21: Трансевропске мреже, поглавља 28: Заштита потрошача и здравља, те одређене проблематике из Економских критеријума.

ДЕРК ће судјеловати у подршци и спроведби регионалних приоритета и пројеката Енергетске заједнице, али и приоритета који су у оквиру Енергетске заједнице идентификовани за електроенергетски сектор БиХ, и наводе се у Закључцима Министарског савјета и *Извјештају о спроведби acquis-a према Уговору о оснивању Енергетске заједнице*. ДЕРК ће дати свој пуни допринос у реализацији мјера у сектору енергије које су договорене у оквиру 'Берлинског процеса'. У складу са позицијом БиХ и својим надлежностима ДЕРК ће учествовати у CESEC иницијативи (Иницијатива Европске комисије за гасно и електроенергетско повезивање у централној и југоисточној Европи).

ДЕРК планира дати свој допринос и у наставку реализације више регионалних пројеката Америчке агенције за међународни развој (USAID) и Националне асоцијације регулатора САД (NARUC).

У 2019. години планиран је завршетак вишегодишњег пројекта USAID-а *Инвестирање у сектор енергије*, те ће ДЕРК наставити пратити његове активности и учествовати у реализацији појединих компоненти које су у функцији рада регулатора. Наставиће се учешће и у пројекту GIZ-а *Подстицање обновљивих извора енергије у Босни и Херцеговини*. Своје активно учешће ДЕРК планира и на Петом Енергетском самиту у БиХ, који је у оквиру ова два пројекта планиран за прољеће 2019. године.

У центру занимања ће бити и активности међународних тијела које се односе на регулисање тржишта електричне енергије, прије свега оних у чијем раду ДЕРК и сам учествује:

- ECRB – Регулаторни одбор Енергетске заједнице,
- ERRA – Регионална асоцијација енергетских регулатора,
- MEDREG – Асоцијација медитеранских енергетских регулатора,
- CEER – Савјет европских енергетских регулатора, и

- ICER – Међународна конфедерација енергетских регулатора.

ДЕРК ће наставити праћење рада Агенције за сарадњу енергетских регулатора (ACER), и зависно од развоја правног оквира у Босни и Херцеговини размотрити могућности за директно учешће у раду овог тијела.

ДЕРК ће у наредном периоду вршити анализу садржаја и активности које произилазе из новог пакета енергетских прописа Европске уније за очување конкурентности у транзицији према чистој енергији (*Чиста енергија за све Европљане*). Овакав приступ уважава чињеницу да све нове уредбе и директиве ЕУ из сектора енергије постају обавезујуће и за Босну и Херцеговину путем механизма који су развијени према Уговору о оснивању Енергетске заједнице. При томе треба нагласити да су у Европској унији већ ступила на снагу четири акта из овог новог пакета:

- Директива (ЕУ) 2018/844 Европског Парламента и Савјета од 30. маја 2018. о измјени Директиве 2010/31/ЕУ о енергетској ефикасности зграда и Директиве 2012/27/ЕУ о енергетској ефикасности,
- Уредба (ЕУ) 2018/1999 Европског парламента и Савјета од 11. децембра 2018. о управљању енергетском унијом и дјеловањем у подручју климе, измјени уредаба (ЕЗ) бр. 663/2009 и (ЕЗ) бр. 715/2009 Европског парламента и Савјета, директива 94/22/ЕЗ, 98/70/ЕЗ, 2009/31/ЕЗ, 2009/73/ЕЗ, 2010/31/ЕУ, 2012/27/ЕУ и 2013/30/ЕУ Европског парламента и Савјета, директива Савјета 2009/119/ЕЗ и (ЕУ) 2015/652 те стављању ван снаге Уредбе (ЕУ) бр. 525/2013 Европског парламента и Савјета (ова тзв. Уредба о управљању укључује захтјев да државе чланице припреме интегрисане Националне планове за енергетику и климу у периоду од 2021. до 2030. године),
- Директива (ЕУ) 2018/2001 Европског Парламента и Савјета од 11. децембра 2018. о промоцији коришћења енергије из обновљивих извора (овом, ревидованом Директивом о обновљивим изворима се успоставља обавезујући циљ ЕУ од најмање 32 % за 2030. годину), и
- Директива (ЕУ) 2018/2002 Европског Парламента и Савјета од 11. децембра 2018. о измјени Директиве 2012/27/ЕУ о енергетској ефикасности,

Додатно, већ почетком 2019. године очекује се доношење преосталих аката из новог пакета прописа ЕУ *Чиста енергија за све Европљане*, односно Уредбе о унутрашњем тржишту електричне енергије, Директиве о заједничким правилима за унутрашње тржиште електричне енергије, Уредбе о оснивању Агенције за сарадњу енергетских регулатора и Уредбе о припремљености за ризике у сектору електричне енергије.

ПРИЛОГ А: Основни подаци о електроенергетском систему Босне и Херцеговине
(коришћени подаци НОС-а БиХ, Електропреноса БиХ и електропривреда у БиХ)

Основни подаци о инсталисаној снази производних објеката

Укупна инсталисана снага производних објеката у БиХ износи 4.462,23 MW, од чега у већим хидроелектранама 2.076,60 MW, а у термоелектранама 2.065 MW. Инсталисана снага малих хидроелектрана је 159,00 MW, вјетроелектрана 51,00 MW, соларних електрана 18,15 MW и електрана на биогас и биомасу 1,24 MW, док је 91,23 MW инсталисано у индустријским електранама.

Хидроелектране	Снага агрегата (MW)	Укупна инсталисана снага (MW)
Требиње I	2×54+63	171
Требиње II	8	8
Дубровник (БиХ+Хр.)	126+108	234
Чапљина	2×210	420
Рама	80+90	170
Јабланица	6×30	180
Грабовица	2×57	114
Салаковац	3×70	210
Мостар	3×24	72
Мостарско блато	2×30	60
Пећ-Млини	2×15,3	30,6
Јајце I	2×30	60
Јајце II	3×10	30
Бочац	2×55	110
Вишеград	3×105	315

Термоелектране	Инсталисана снага (MW)	Расположива снага (MW)
ТУЗЛА	715	635
Тузла Г3	100	85
Тузла Г4	200	182
Тузла Г5	200	180
Тузла Г6	215	188
КАКАЊ	450	398
Какањ Г5	110	100
Какањ Г6	110	90
Какањ Г7	230	208
ГАЦКО	300	276
УГЉЕВИК	300	279
СТАНАРИ	300	283
Вјетроелектране	Снага агрегата (MW)	Укупна инсталисана снага (MW)
Месиховина	22×2,3	50,6

Основни подаци о преносном систему

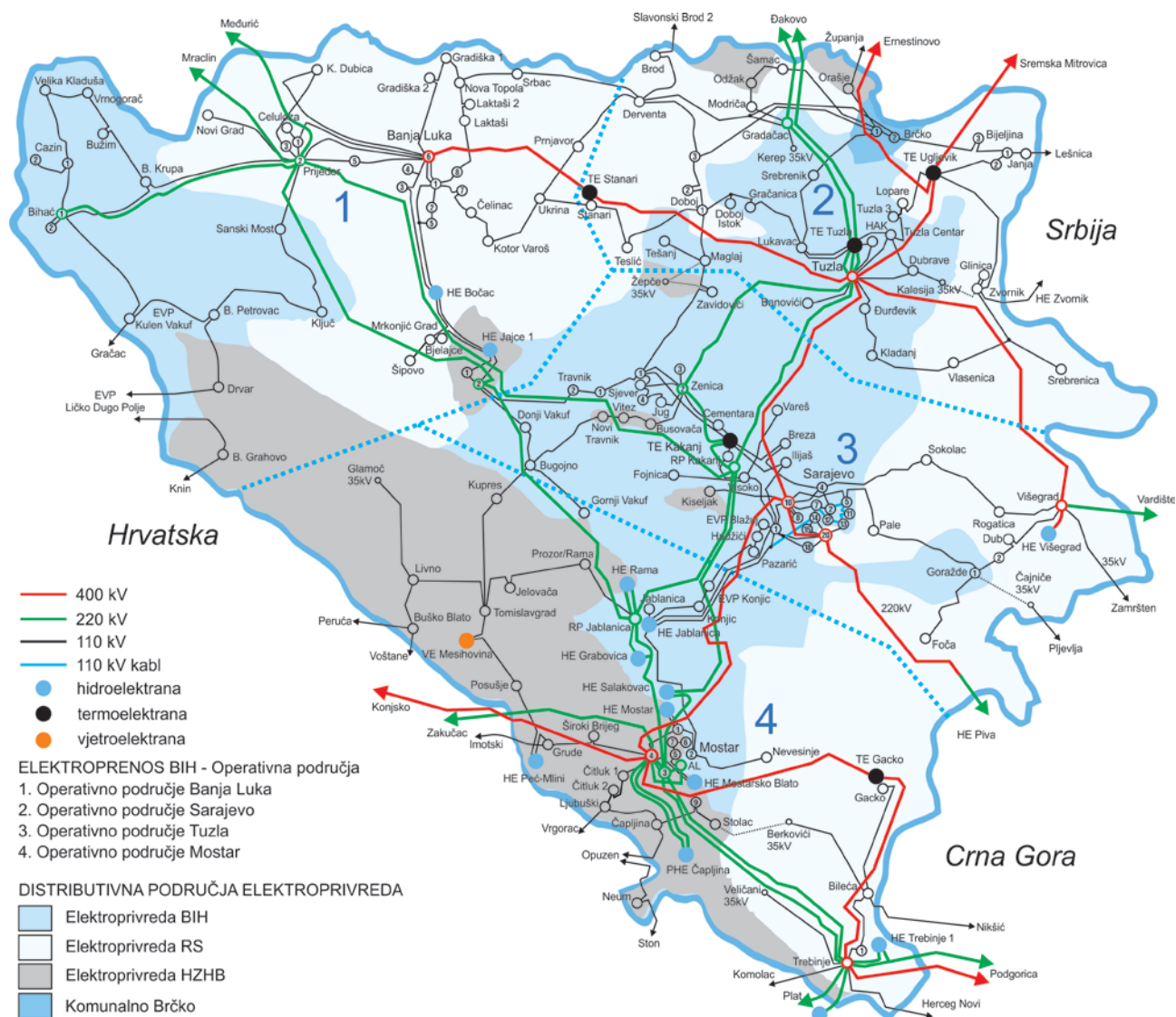
Називни напон далековод	Дужина (KM)
400 kV	865,93
220 kV	1.520,09
110 kV	3.982,92
110 kV – кабловски вод	33,15

Називни напон далековод	Број интерконектора
400 kV	4
220 kV	10
110 kV	23
Укупно	37

Врста трафостанице	Број трафостаница	Инсталисана снага (MVA)
ТС 400/x kV	10	5.980,5
ТС 220/x kV	8	1.423,0
ТС 110/x kV	135	5.499,5

Преносни однос трансформатора	Број трансформатора	Инсталисана снага (MVA)
ТР 400/x kV	14	4.900,0
ТР 220/x kV	13	1.950,0
ТР 110/x kV	248	6.053,0

ПРИЛОГ Б: Карта електроенергетског система Босне и Херцеговине
са оперативним подручјима Електропреноса БиХ и
дистрибутивним подручјима електропривреда
(31. децембар 2018. године)

ПРИЛОГ Ц: Билансне величине електроенергетског сектора Босне и Херцеговине

(GWh)

2018. година	ЕП БиХ	ЕРС	ЕП ХЗХБ	Комунално Брчко	Остали субјекти	БиХ
Производња хидроелектрана	1.533,61	2.729,05	1.984,86		52,56	6.300,08
Производња термоелектрана	5.648,34	3.249,42			2.056,00	10.953,76
Производња већих вјетроелектрана			103,50			103,50
Производња малих и инд. електрана	63,46	50,58			401,61	515,65
Производња	7.245,41	6.029,05	2.088,35		2.510,18	17.872,99
Дистрибутивна потрошња	4.705,96	3.770,48	1.392,22	270,02		10.138,68
Губици преноса						398,77
Велики купци	464,34	361,65	131,09		1.646,73	2.603,81
Вл.потрошња електрана и пумпање		11,77	137,43		3,49	152,69
Потрошња	5.089,64	4.143,91	1.650,44	270,02	1.650,22	13.293,95

2017. година	ЕП БиХ	ЕРС	ЕП ХЗХБ	Комунално Брчко	Остали субјекти	БиХ
Производња хидроелектрана	941,41	1.575,30	1.287,41		27,27	3.831,39
Производња термоелектрана	6.007,23	2.870,62			2.040,59	10.918,44
Производња малих и инд. електрана	60,38	42,21			298,98	401,57
Производња	7.009,02	4.488,13	1.287,41	0	2.366,84	15.151,40
Дистрибутивна потрошња	4.730,02	3.772,64	1.399,58	276,86		10.179,10
Губици преноса						341,52
Велики купци	1.225,42	339,99	3,40		993,01	2.561,82
Вл.потрошња електрана и пумпање		14,03	266,11		3,82	283,96
Потрошња	5.955,44	4.126,66	1.669,09	276,86	996,82	13.366,40

2016. година	ЕП БиХ	ЕРС	ЕП ХЗХБ	Комунално Брчко	Остали субјекти	БиХ
Производња хидроелектрана	1.395,40	2.498,19	1.540,38		35,41	5.469,39
Производња термоелектрана	5.780,27	3.261,70			1.565,94	10.607,91
Производња малих и инд. електрана	68,99	55,02			307,63	431,64
Производња	7.244,66	5.814,91	1.540,38		1.908,99	16.508,94
Дистрибутивна потрошња	4.548,29	3.721,07	1.364,62	270,08	83,65	9.987,72
Губици преноса						333,30
Велики купци	458,05	281,29	1.503,02		226,59	2.468,94
Вл. потрошња електрана и пумпање		11,87	51,73		11,53	75,13
Потрошња	5.006,34	4.014,23	2.919,37	270,08	321,77	12.865,10

2015. година	ЕП БиХ	ЕРС	ЕП ХЗХБ	Комунално Брчко	Остали субјекти	БиХ
Производња хидроелектрана	1.436,28	2.166,12	1.823,14			5.425,54
Производња термоелектрана	5.413,40	3.298,66				8.712,06
Производња малих и инд. електрана	160,68	93,55	16,03			270,26
Производња	7.010,36	5.558,33	1.839,17			14.407,86
Дистрибутивна потрошња	4.542,81	3.661,53	1.376,42	265,38		9.846,14
Губици преноса						359,37
Велики купци	449,56	159,31	1.763,43*			2.372,30
Вл. потрошња електрана и пумпање		13,96	13,90			27,86
Потрошња	4.992,37	3.834,79	3.153,75	265,38		12.605,66

* Укључујући и 861,86 GWh које су Алуминиј и Б.С.И. набавили као квалификовани купци

2014. година	ЕП БиХ	ЕРС	ЕП ХЗХБ	Комунално Брчко	Остали субјекти	БиХ
Производња хидроелектрана	1.542,61	2.522,09	1.755,81			5.820,52
Производња термоелектрана	5.786,99	3.133,66				8.920,65
Производња малих и инд. електрана	188,97	82,39	17,31			288,67
Производња	7.518,57	5.738,14	1.773,12			15.029,84
Дистрибутивна потрошња	4.392,55	3.526,02	1.310,79	251,65		9.481,01
Губици преноса						304,46
Велики купци	442,76	155,87	1.811,57*			2.410,20
Властита потрошња електрана		14,12				14,12
Потрошња	4.835,31	3.696,01	3.122,37	251,65		12.209,79

* Укључујући и 755,93 GWh које су Алуминиј и Б.С.И. набавили као квалификовани купци

ПРИЛОГ Д:

Електроенергетски показатељи Босне и Херцеговине

		2014	2015	2016	2017	2018
Производња електричне енергије	(GWh)	15.029,84	14.407,86	16.508,94	15.151,40	17.872,99
Нето увоз	(GWh)	3.177,66	3.965,37	3.144,55	3.428,16	3.118,73
Нето извоз	(GWh)	5.997,70	5.767,57	6.788,40	5.213,15	7.697,77
Укупна испоручена електрична енергија	(GWh)	12.209,80	12.605,66	12.865,10	13.366,40	13.293,95
Укупна потрошња електричне енергије	(GWh)	12.209,80	12.605,66	12.865,10	13.366,40	13.293,95
Губици преноса	(GWh)	304,46	359,37	333,30	341,52	398,77
Губици преноса	(%)	1,72 %	2,01 %	1,75 %	1,90 %	1,96 %
Губици дистрибуције	(GWh)	1.017,84	1.035,10	1.024,76	1.005,92	950,00
Губици дистрибуције	(%)	10,74 %	10,51 %	10,26 %	9,88 %	9,37 %
Потрошња електрана и пумпање	(GWh)	14,12	27,86	75,13	283,96	152,69
Укупна потрошња крајњих купаца	(GWh)	10.873,37	11.183,34	11.431,90	11.735,00	11.792,50
Нерезиденцијални купци		6.267,91	6.456,85	6.698,88	6.978,87	7.107,16
Домаћинства		4.605,46	4.726,49	4.733,02	4.756,13	4.685,33
Максимално оптерећење система	(MW)	2.207,00	2.105,00	2.098,00	2.189,00	1.994,00
Укупна инсталисана снага електрана	(MW)	3.988,58	4.009,14	4.351,88	4.384,77	4.462,23
Термоелектране на угаљ		1.856,23	1.856,23	2.156,23	2.156,23	2.156,23
Укупно хидроелектране		2.127,56	2.150,44	2.180,24	2.207,47	2.235,60
мале хидроелектране		78,96	95,54	96,74	124,00	159,00
пумпне хидроелектране		420,00	420,00	420,00	420,00	420,00
Остали обновљиви извори укупно		4,79	9,46	15,41	18,06	71,39
вјетроелектране		0,30	0,30	0,30	0,30	51,00
соларне електране		3,16	8,17	14,12	16,52	18,15
електране на биомасу		0,00	0,00	0,00	0,25	0,25
електране на биогаз		0,00	0,99	0,99	0,99	0,99
Преносна мрежа	(KM)	6.309,94	6.332,66	6.320,94	6.371,11	6.402,10
	380 kV	864,73	864,73	864,73	864,73	865,93
	220 kV	1.524,80	1.524,80	1.520,38	1.520,38	1.520,09
	110 kV	3.920,41	3.943,13	3.935,83	3.986,00	4.016,07
Број интерконектора		36	37	37	37	37
Инсталисана снага трафостаница	(MVA)	12.368,50	12.856,50	12.758,50	13.022,00	12.903,00
Купци електричне енергије		1.505.015	1.517.161	1.531.501	1.541.968	1.553.439
Нерезиденцијални купци		122.641	124.327	126.303	127.553	126.508
Домаћинства		1.382.374	1.392.834	1.405.198	1.414.415	1.426.931
Квалификовани купци		122.641	1.517.161	1.531.501	1.541.968	1.553.439
Купци који су промијенили снабдјевача		2	2	58	56	31
Испоручена енергија	(GWh)	755,93	861,86	321,77	1.859,97	1.737,69
Удио у укупној потрошњи крајњих купаца (%)		6,95 %	7,71 %	2,81 %	15,85 %	14,74 %
Купци за које цијене нису регулисане		16	9.139	10.133	10.521	9.784
Испоручена енергија	(GWh)	2.410,20	4.705,94	4.908,68	5.148,53	5.265,27
Удио у укупној потрошњи крајњих купаца (%)		22,17 %	42,08 %	42,94 %	43,87 %	44,65 %

ПРИЛОГ Е: *Acquis* Енергетске заједнице

Acquis, односно правни оквир Енергетске заједнице у свом средишту има директиве и уредбе из Трећег енергетског пакета ЕУ које предвиђају заједничке прописе за интерна тржишта електричне енергије и природног гаса и регулишу прекограничну трговину. Почетни сет прописа Енергетске заједнице из 2005. године у више наврата инован је новим директивама и уредбама и допуњаван прописима у областима сигурности снабдијевања, заштите животне средине, конкуренције, обновљивих извора енергије, енергетске ефикасности, инфраструктуре, обавезних нафтних резерви и статистике, те транспарентности, односно обавеза објаве података на тржиштима енергије.

Acquis Енергетске заједнице прати развој правног оквира Европске уније и данас обухвата њену кључну енергетску легислативу у подручјима електричне енергије, гаса, сигурности снабдијевања, обновљивих извора, заштите животне средине, енергетске ефикасности, нафте, инфраструктуре, конкуренције и статистике. Генерални рокови за транспозицију у национално законодавство и спроведбу уредби и директива ЕУ наводе се у заградама.

Acquis о електричној енергији

- Уредба Комисије (ЕУ) бр. 2016/1447 од 26. августа 2016. године о успостављању мрежних правила за захтјеве за прикључивање на мрежу система за пренос истосмјерном струјом високог напона и истосмјерно прикључених модула електроенергетског парка (рок: 12. јули 2021, осим за чл. 4(2) тачка (а) и (б), 5(4), 75, 76. и 78(1) гдје је рок 12. јули 2018),
- Уредба Комисије (ЕУ) бр. 2016/1388 од 17. августа 2016. о успостављању мрежних правила за прикључак купца (рок: 12. јули 2021, осим за чл. 4(2) тачка (а) и (б), 6(4), 51(1), 56. и 57. гдје је рок 12. јули 2018),
- Уредба Комисије (ЕУ) бр. 2016/631 од 14. априла 2016. о успостављању мрежних правила за захтјеве за прикључивање произвођача електричне енергије на мрежу (рок: 12. јули 2021, осим за чл. 4(2) тачка (а) и (б), 7(4), 58, 59, 61(1), 68(1) и 69(1) гдје је рок 12. јули 2018),
- Уредба Комисије (ЕУ) бр. 543/2013 од 14. јуна 2013. о достави и објави података на тржиштима електричне енергије и о измјени Прилога I Уредбе (ЕЗ) бр. 714/2009 Европског парламента и Савјета (рок: 24. децембар 2015),
- Уредба (ЕУ) бр. 1227/2011 Европског парламента и Савјета од 25. октобра 2011. о цјеловитости и транспарентности велепродајног тржишта енергије (рок: 29. мај 2020),
- Уредба Комисије (ЕУ) бр. 838/2010 од 23. септембра 2010. о утврђивању смјерница које се односе на механизам накнаде између оператора преносних система и заједнички регулаторни приступ наплати преноса (рок: 1. Јан. 2014),
- Директива 2009/72/ЕЗ Европског парламента и Савјета од 13. јула 2009. о заједничким правилима за унутрашње тржиште електричне енергије и стављању ван снаге Директиве 2003/54/ЕЗ (рок: 1. јануар 2015, осим за члан 9(1) гдје је рок 1. јуни 2016, члан 9(4): 1. јуни 2017. и члан 11: 1. јануар 2017),
- Уредба (ЕЗ) бр. 714/2009 Европског парламента и Савјета од 13. јула 2009. о условима за приступ мрежи за прекограничну размјену електричне енергије и стављању ван снаге Уредбе (ЕЗ) бр. 1228/2003 (рок: 1. јануар 2015).

Acquis о гасу

- Уредба Комисије (ЕУ) бр. 2017/460 од 16. марта 2017. о оснивању мрежних правила о усклађеним структурама транспортних тарифа за гас (рок: 28. фебруар 2020, осим за поглавља II, III и IV гдје је рок 31. мај 2021),
- Уредба Комисије (ЕУ) бр. 2017/459 од 16. марта 2017. о оснивању мрежних правила за механизме расподеле капацитета у транспортним системима за гас (рок: 28. феб. 2020, осим за поглавља II, III и IV гдје је рок 31. мај 2021),
- Уредба Комисије (ЕУ) бр. 2015/703 од 30. априла 2015. о оснивању мрежних правила интероперабилности и размјене података (рок: 1. октобар 2018. године),
- Уредба (ЕУ) бр. 1227/2011 (видјети *Acquis о електричној енергији*),
- Директива 2009/73/ЕЗ Европског парламента и Савјета од 13. јула 2009. о заједничким правилима за унутрашње тржиште природног гаса и стављању ван снаге Директиве 2003/55/ЕЗ (рок: 1. јануар 2015, осим члан 9(1): 1. јуни 2016, члан 9(4): 1. јуни 2017. и члан 11: 1. јануар 2017),
- Уредба (ЕЗ) бр. 715/2009 Европског парламента и Савјета од 13. јула 2009. о условима за приступ мрежама за транспорт природног гаса и стављању ван снаге Уредбе (ЕЗ) бр. 1775/2005 (рок: 1. јануар 2015, осим за Анекс I гдје је рок 1. октобар 2018. године).

Acquis о сигурности снабдијевања

- Директива 2005/89/ЕЗ Европског парламента и Савјета од 18. јануара 2006. о мјерама заштите сигурности снабдијевања електричном енергијом и улагања у инфраструктуру (рок: 31. децембар 2009),
- Директива Савјета 2004/67/ЕЗ од 26. априла 2004. о мјерама заштите сигурности снабдијевања природним гасом (рок: 31. децембар 2009).

Acquis о обновљивим изворима

- Директива 2009/28/ЕЗ Европског парламента и Савјета од 23. априла 2009. о промоцији коришћења енергије из обновљивих извора те о измјени и каснијем стављању ван снаге директива 2001/77/ЕЗ и 2003/30/ЕЗ (рок: 1. јан. 2014). Национални циљеви за удио енергије из обновљивих извора у коначној бруто потрошњи 2020. за Уговорне стране Енергетске заједнице одређени су одлуком Министарског савјета 18. октобра 2012. године (2012/04/МС-ЕпС).

Наставак на сљедећој страници ⇨

⇒ *Наставак са претходне странице*

Acquis о заштити животне средине

- Директива (ЕУ) 2016/802 Европског парламента и Савјета од 11. маја 2016. о смањењу садржаја сумпора у одређеним течним горивима (рок: 30. јуни 2018),
- Проведбена одлука Комисије (ЕУ) 2015/253 од 16. фебруара 2015. о утврђивању правила узорковања и извјештавања у складу с Директивом Савјета 1999/32/ЕЗ за садржај сумпора у бродским горивима (рок: 30. јуни 2018),
- Директива 2011/92/ЕУ Европског парламента и Савјета од 13. децембра 2011. о процјени учинака одређених јавних и приватних пројеката на животну средину, измијењена Директивом 2014/52/ЕУ (рок: 1. јануар 2019),
- Директива 2010/75/ЕУ Европског парламента и Савјета од 24. новембра 2010. о индустријским емисијама (интегрисано спречавање и контрола загађења) – само Поглавље III, Анекс V и члан 72(3)-(4) (рок: 1. јануар 2018),
- Директива 2004/35/ЕУ Европског парламента и Савјета од 21. априла 2004. о одговорности за животну средину у погледу спречавања и отклањања штете у животној средини, измијењена Директивом 2006/21/ЕЗ, Директивом 2009/31/ЕЗ и Директивом 2013/30/ЕУ (рок: 1. јануар 2021),
- Директива 2001/80/ЕЗ Европског парламента и Савјета од 23. октобра 2001. о ограничењу емисија одређених загађивача ваздуха из великих уређаја за ложење (рок: 31. децембар 2017),
- Директива 2001/42/ЕУ Европског парламента и Савјета од 27. јуна 2001. о процјени учинака одређених планова и програма на животну средину (рок: 31. март 2018),
- Члан 4(2) Директиве Савјета 79/409/ЕЕЗ од 2. априла 1979. о заштити птица (рок: 1. јули 2006).

Acquis о заштити животне средине се примјењује у оној мјери у којој има утицаја на мрежну енергију. У складу са чланом 13. Уговора, Уговорне стране потврђују важност Протокола из Кјота и настојаће да му приступе.

Acquis о енергетској ефикасности

- Уредба (ЕУ) бр. 2017/1369 Европског парламента и Савјета од 4. јула 2017. о утврђивању оквира за означавање енергетске ефикасности и стављању ван снаге Директиве 2010/30/ЕУ (рок: 1. јануар 2020),
- Директива 2012/27/ЕУ Европског парламента и Савјета од 25. октобра 2012. о енергетској ефикасности, измјени директива 2009/125/ЕЗ и 2010/30/ЕУ и стављању ван снаге директива 2004/8/ЕЗ и 2006/32/ЕЗ (рок: 15. октобар 2017),
- Директива 2010/31/ЕУ Европског парламента и Савјета од 19. маја 2010. о енергетској ефикасности зграда (рок: 30. септембар 2012).

Acquis о нафти

- Директива Савјета 2009/119/ЕЗ од 14. септембра 2009. о обавези држава чланица да одржавају минималне залихе сирове нафте и/или нафтних деривата (рок: 1. јануар 2023).

Acquis о инфраструктури

- Уредба (ЕУ) бр. 347/2013 Европског парламента и Савјета од 17. априла 2013. о смјерницама за трансевропску енергетску инфраструктуру те стављању ван снаге Одлуке бр. 1364/2006/ЕЗ и измјени уредби (ЕЗ) бр. 713/2009, (ЕЗ) бр. 714/2009 и (ЕЗ) бр. 715/2009 (рок: 31. децембар 2016).

Acquis о конкуренцији

У складу са Анексом III Уговора о оснивању Енергетске заједнице, нису дозвољене и биће процјењиване у складу са чл. 81, 82. и 87. Уговора о оснивању Европске заједнице следеће активности:

- Спречавање, ограничавање или поремећај конкуренције,
- Злоупотреба доминантне позиције,
- Пружање државне помоћи која узрокује или пријети поремећајем конкуренције.

Поштоваће се одредбе Уговора о оснивању Европске заједнице, посебно члана 86. које се односе на јавна предузећа и предузећа којима су дата посебна права.

* Наведене одредбе садржане су у чл. 101, 102, 106, и 107. Уговора о функционисању Европске уније.

Acquis о статистици

- Уредба (ЕУ) 2016/1952 Европског парламента и Савјета од 26. октобра 2016. о европској статистици цијена природног гаса и електричне енергије те стављању ван снаге Директиве 2008/92/ЕЗ,
- Уредба (ЕЗ) бр. 1099/2008 Европског парламента и Савјета од 22. октобра 2008. о енергетској статистици (рок: 31. децембар 2013).

Приликом дефинисања *acquis*-а, Министарски савјет и Стална група на високом нивоу врше одређена прилагођавања прописа Европске уније институционалном оквиру Енергетске заједнице, водећи рачуна и о временским ограничењима у регији. Министарски савјет је усвојио и неколико независних мјера које се односе на рјешавање спорова, успоставу тзв. ‘Осме регије’ у циљу олакшавања прекограничне трговине електричном енергијом, те мјере за координацију сигурности снабдијевања.

Напомена: Текстови прописа ЕУ који се наводе у овом прилогу су доступни у оквиру интернет презентације Државне регулаторне комисије за електричну енергију (www.derck.ba).

Додатне информације о раду и поступцима које води Државна регулаторна комисија за електричну енергију могу се наћи у оквиру интернет презентације на адреси www.derk.ba, односно добити контактом на телефоне 035 302060 и 035 302070, телефакс 035 302077, email info@derk.ba или у сједишту ДЕРК-а у Тузли, Улица Ђорђа Михајловића 4/II.
